Canllawiau drafft cadw dysgwyr yn ddiogel

Rôl awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu a pherchnogion ysgolion annibynnol o dan Ddeddf Addysg 2002

Canllaw

Rhif y ddogfen ganllaw ddrafft: 248/2019
Dyddiad cyhoeddi: Gorffennaf 2019
Yn disodli dogfen ganllaw: rhif 158/2015 Cyhoeddwyd ym mis Ionawr 2015

Canllawiau drafft cadw dysgwyr yn ddiogel

Cynulleidfa

Awdurdodau lleol; penaethiaid a chyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir; penaethiaid a chyrff llywodraethu ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir ac ysgolion sefydledig; athrawon sy'n gyfrifol am unedau cyfeirio disgyblion; awdurdodau esgobaethol yr eglwys; perchnogion ysgolion annibynnol; penaethiaid sefydliadau addysg bellach; undebau staff ysgolion; Llywodraethwyr Cymru; Gyrfa Cymru; awdurdodau addysg uwch a Chadeiryddion Byrddau Lleol Diogelu Plant. Dylai hefyd gael ei ddarllen gan y staff yn y sefydliadau hynny sydd â chyfrifoldeb arweiniol am ddiogelu plant.

Trosolwg

Mae'r ddogfen hon yn cynnwys canllawiau i awdurdodau lleol a chyrff llywodraethu ar drefniadau ar gyfer diogelu plant o dan adran 175 o Ddeddf Addysg 2002.

Camau i'w cymryd

Dylai'r cyflogwyr a'r sefydliadau addysgol sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau addysg i blant a phobl ifanc gymryd y camau gweithredu angenrheidiol a amlinellir yn y canllawiau hyn. Mae rhwymedigaethau cyfreithiol ar gyfer cyflogwyr a sefydliadau addysgol yn y meysydd hyn a chânt eu nodi yn y canllawiau.

Rhagor o wybodaeth

Dylid cyfeirio ymholiadau ynglŷn â'r ddogfen hon at:
Is-adran Cymorth i Ddysgwyr
Cyfarwyddiaeth Addysg
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ
E-bost: keepinglearnerssafe@gov.wales

@LlC_Addysg

Facebook/AddysgCymru

Copïau ychwanegol

Gellir gweld y ddogfen hon ar wefan Llywodraeth Cymru yn llyw.cymru/cadw-dysgwyr-yn-ddiogel

Dogfennau cysylltiedig

Mae'r canllawiau hyn yn disodli:

- *Cadw Dysgwyr yn ddiogel: Rôl awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu a pherchnogion ysgolion annibynnol o dan Ddeddf Addysg 2002 Cylchlythyr Llywodraeth Cymru Rhif 158/2015*
- *Diogelu Plant mewn Addysg: Rôl awdurdodau lleol a chyrff llywodraethu o dan Ddeddf Addysg 2002* Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif: 005/2008 (2008)
- *Amddiffyn Plant: Atal Pobl Anaddas rhag Gweithio gyda Phlant a Phobl Ifanc yn y Gwasanaeth Addysg* Cylchlythyr Cynulliad Cenedlaethol Cymru Rhif: 34/02 (2002)
- *Swyddfa Cofnodion Troseddol: Ffeithiau Sylfaenol ar gyfer Gwirfoddolwyr Ysgolion* Cylchlythyr Cynulliad Cenedlaethol Cymru Rhif: 02/03 (2003)
- *Adrodd ar Achosion o Gamymddwyn ac Anghymwystra yn y Gwasanaeth Addysg: Adrodd ar Achosion o Gamymddwyn neu Anghymhwystra Proffesiynol yn y Gwasanaeth Addysg – Trefniadau Adrodd Diwygiedig o 12 Hydref 2009* Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif: 018/2009 (2009)

OGL © Hawlfraint y Goron 2019

Cynnwys

Rhagair **1**

Ar gyfer pwy y mae'r canllawiau hyn? 1
Beth yw diogelu? 2
Statws a chynnwys y canllawiau hyn 4

Pennod 1: Y fframwaith ar gyfer diogelu yng Nghymru **6**

Gweithdrefnau Diogelu Cymru (Hydref 2019) 8
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 8
Deddf Cydraddoldeb 2010 9
Dull gweithredu seiliedig ar hawliau – Fframwaith Hawliau Plant a Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011 10
Arolygiadau 10

Pennod 2: Rolau a chyfrifoldebau diogelu yn y system addysg **12**

Swyddog arweiniol dynodedig awdurdod lleol ar gyfer diogelu mewn addysg 12
Cyfrifoldebau strategol 12
Cyfrifoldebau cymorth 13
Cyfrifoldebau gweithredol 14
Cyfrifoldebau cyrff llywodraethu / perchnogion 14
Llywodraethwr dynodedig 15
Cyfrifoldebau penaethiaid / prif athrawon 16
Cyfrifoldebau'r uwch berson dynodedig mewn perthynas ag amddiffyn plant 16

DRAFT

Pennod 3: Ymateb i bryderon bod plentyn yn wynebu risg 19

Gwybodaeth ofynnol ar gyfer staff mewn lleoliadau addysg 19
Arwyddion y dylai staff lleoliad addysg fod yn wyliadwrus ohonynt 20
Hysbysu am blentyn sy’n wynebu risg 20
Camau penodol i'w cymryd os bydd gan staff ysgol neu goleg bryderon am blentyn 21
Hysbysu 22
Cymryd rhan yn y broses amddiffyn plant 22
Ymateb priodol gan staff lleoliad addysg sydd â phryderon ynglŷn â diogelu 22
Ceisio cyngor ar bryderon 23
Ymchwiliadau 23
Gwrando ar y plentyn 24
Cynnwys rhieni neu ofalwyr 25
Rhannu gwybodaeth 26
Dyletswydd i gadw cyfrinachedd 26
Cadw cofnodion a rhannu gwybodaeth 27

Pennod 4: Cyfrifoldebau lleoliadau addysg 29

Hyfforddiant diogelu ac amlasiantaethol 29
Cyfrifoldebau colegau 31
Cyfrifoldebau ysgolion annibynnol 32
Cyfrifoldebau ysgolion annibynnol sy’n cynnig darpariaeth breswyl 33
Cyfrifoldebau awdurdodau lleol a chyrff llywodraethu ysgolion am addysg a ddarperir y tu allan i leoliad ysgol a gynhelir 33

DRAFT

Cyfrifoldebau darparwyr Dysgu Seiliedig ar Waith
34
Cyfrifoldebau ysgolion bro, darparwyr gweithgareddau cyn ac ar ôl ysgol a darparwyr dysgu y tu allan i oriau
34
Cyfrifoldebau lleoliadau nas cynhelir a ariennir
35

Pennod 5: Cyfrifoldebau diogelu mewn amgylchiadau penodol
36

Cam-drin gan blant gan gynnwys cam-drin rhywiol (ymddygiad rhywiol niweidiol)
36
Plant sy’n ceisio lloches
36
Delweddau o gam-drin plant a'r rhyngrwyd
36 Plant ar goll o addysg
37
Esgeuluso plant
37
Diogelu Plant ar eu Pen eu Hunain sy'n Ceisio Lloches
37
Diogelu plant y mae cam-drin domestig yn effeithio arnynt
37
Camdriniaeth sy’n gysylltiedig â thraddodiad, diwylliant, crefydd neu ofergoel
37
Gwrthfwlio
37
Trosedd Casineb
38
Cynnwys a chynorthwyo disgyblion
38
Plant yn colli addysg
38
Plant sy'n derbyn gofal
38
Ymweliadau cyfnewid tramor
38
Cyffwrdd â disgyblion, gan gynnwys ataliaeth
39
Camddefnyddio sylweddau
40
Hunanladdiad a hunan-niwed
40
Cam-drin rhwng cyfoedion
40

DRAFT

Pennod 6: Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol 42

Ymateb i bryderon 42
Dulliau rhagweithiol 43
Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod 43
Priodas dan orfod 44

Pennod 7: Diogelwch ar-lein 45

Pennod 8: Cydlyniant Cymunedol 48

Atal radicaleiddio 48
Camfanteisio'n Droseddol ar Blant, gan gynnwys Llinellau Cyffuriau 49

Pennod 9: Arferion mwy diogel wrth recriwtio staff 51

Asiantaethau cyflenwi 52
Yr hyn y dylai staff ysgol neu goleg ei wneud os bydd ganddynt bryderon am arferion diogelu yn yr ysgol neu'r coleg 53

Pennod 10: Y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) 54

Atodiad 1: Polisi Diogelu enghreifftiol 55

Atodiad 2: Canllawiau ychwanegol a mathau eraill o gyngor a chymorth 59

Atodiad 3: Rhestr termau 60

DRAFT

Atodiad 4: Adnodd archwilio materion diogelu 64

DRAFFT

Rhagair

Ar gyfer pwy mae'r canllawiau hyn?

Rhaid i'r canllawiau statudol hyn gael eu darllen a'u dilyn gan:

- swyddogion arweiniol addysg awdurdodau lleol;
- penaethiaid a chyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir (gan gynnwys ysgolion meithrin a gynhelir);
- penaethiaid a chyrff llywodraethu ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir ac ysgolion sefydledig;
- perchnogion ysgolion annibynnol;
- perchnogion darpariaeth addysg heblaw yn yr ysgol;
- awdurdodau esgobaethol yr eglwys;
- perchnogion ysgolion annibynnol;
- penaethiaid sefydliadau addysg bellach;
- undebau staff ysgolion;
- Llywodraethwyr Cymru;
- Gyrfa Cymru;
- awdurdodau addysg uwch;
- Cadeiryddion Byrddau Diogelu Plant Lleol;
- pwyllgorau rheoli unedau cyfeirio disgyblion ac athrawon sy'n gyfrifol am unedau cyfeirio disgyblion.

Dylai'r lleoliadau addysg uchod sicrhau bod yr holl staff yn y lleoliadau hynny yn deall y canllawiau hyn, a sicrhau bod systemau ar waith er mwyn helpu staff i ddeall a chyflawni eu rolau a'u cyfrifoldebau fel y'u nodir yn y canllawiau hyn.
Hefyd, dylid ystyried bod y canllawiau hyn yn **arfer effeithiol** ar gyfer pob lleoliad addysg arall gan gynnwys lleoliadau blynyddoedd cynnar nas cynhelir sy'n darparu addysg a darparwyr dysgu seiliedig ar waith, ond heb fod yn gyfyngedig iddynt.
Yn y canllawiau hyn, defnyddir y termau **rhaid**, **dylai** ac **arfer effeithiol**. Defnyddir y term **rhaid** pan fo dyletswydd i fodloni'r gofyniad. Defnyddir y gair **dylai** pan ddylid dilyn y cyngor a nodir oni bai bod rheswm da dros beidio â gwneud hynny.
Defnyddir y term **arfer effeithiol** lle yr ystyrir y dylai'r lleoliad ddilyn y cyngor, ond nad yw'n ofynnol gwneud hynny.

Diben y canllawiau hyn yw helpu pob lleoliad addysg i sicrhau bod ganddo systemau diogelu effeithiol ar waith. Maent yn nodi cyfrifoldebau awdurdodau lleol, corff llywodraethu pob ysgol a gynhelir (mae cyfeiriadau at ysgolion yn y ddogfen hefyd yn cynnwys unedau cyfeirio disgyblion), sefydliadau addysg bellach (a elwir yn golegau yn y canllawiau hyn o hyn ymlaen) a pherchnogion ysgolion annibynnol, i wneud trefniadau ar gyfer cyflawni eu swyddogaethau i ddiogelu a hybu llesiant plant yng Nghymru. Mae'r canllawiau hefyd yn berthnasol i asiantaethau sy'n cyflenwi staff i'r sector addysg, contractwyr sy'n gweithio mewn sefydliadau addysg sy'n gyfrifol am blant a phobl ifanc o dan 18 oed, yn ogystal â darparwyr addysg a hyfforddiant eraill ar gyfer plant a phobl ifanc o dan 18 oed.

DRAFT

Beth yw diogelu?

Ystyr diogelu yw amddiffyn plant rhag cael eu cam-drin, eu hesgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed, ac addysgu pobl o'u cwmpas i adnabod yr arwyddion a'r peryglon. At ddibenion y canllawiau hyn, diffinnir diogelu a hybu llesiant pob plentyn sy'n mynychu ysgol neu goleg fel a ganlyn:

- amddiffyn plant rhag y risg o gael eu cam-drin, eu hesgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed;
- atal niwed i iechyd neu ddatblygiad plentyn;
- sicrhau bod plant yn tyfu i fyny dan amgylchiadau sy'n gyson â darparu gofal diogel ac effeithiol;
- gweithredu er mwyn galluogi pob plentyn i gyflawni'r deilliannau gorau.

At ddibenion y canllawiau hyn:

- mae “plant” yn cynnwys unrhyw un o dan 18 oed. Yn ôl diffiniad Adran 175 o Ddeddf Addysg 2002 ac adran 3 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 (y cyfeirir ati fel “Deddf 2014” o hyn ymlaen) ystyr plentyn yw person o dan 18 oed.
- mae llesiant yn cynnwys lles; diffinnir llesiant yn unol ag adran 2 o Ddeddf 2014 ac mae'n cynnwys “lles” (welfare) fel y dehonglir y gair hwnnw at ddiben Deddf Plant 1989.

Mae gan bawb sy'n gweithio mewn lleoliad addysg a ddaw i gysylltiad â phlant a'u teuluoedd, rôl i'w chwarae o ran diogelu plant, p'un a gânt eu cyflogi gan yr awdurdod lleol neu fel arall. Maent yn rhan o'r system diogelu plant ehangach ac maent mewn sefyllfa i weld pryderon yn gynnar a rhoi cymorth i blant er mwyn atal materion rhag gwaethygu. Dylent weithio gydag awdurdodau lleol, yr heddlu, y gwasanaethau iechyd a gwasanaethau eraill i hybu llesiant plant a'u diogelu rhag niwed.

Un o amcanion pawb yn y gwasanaeth addysg yw helpu i gadw plant yn ddiogel drwy wneud y canlynol:

- creu a chynnal amgylchedd dysgu diogel i blant;
- nodi pryderon ynghylch llesiant plant a chymryd camau i ymateb iddynt, lle y bo’n briodol, mewn partneriaeth ag asiantaethau eraill;
- meithrin dealltwriaeth, ymwybyddiaeth a gwydnwch plant drwy'r cwricwlwm.

Er mwyn cyflawni'r amcan hwn, mae angen systemau penodol er mwyn:

- atal pobl anaddas[1] rhag gweithio gyda phlant;
- hybu ymarfer diogel a herio ymarfer gwael ac anniogel;
- nodi achosion sy'n peri pryder am lesiant plentyn, a dechrau neu

[1] Mae a113BA o Ddeddf Diogelu Grwpiau Hyglwyf 2006 yn nodi gwybodaeth am addasrwydd mewn perthynas â phlant

gymryd camau priodol i'w gadw'n ddiogel;

- cyfrannu at waith effeithiol mewn partneriaeth gan bawb sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau i blant.

DRAFFT

Statws a chynnwys y canllawiau hyn

Cyhoeddir y canllawiau hyn gan Weinidogion Cymru wrth iddynt arfer eu pwerau yn unol ag adran 175 o Ddeddf Addysg 2002.

Yn unol ag adran 175 o Ddeddf Addysg 2002 rhaid i awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir a Sefydliadau Addysg Bellach roi sylw i'r canllawiau hyn er mwyn cyflawni eu dyletswyddau, a dylent arfer eu swyddogaethau mewn ffordd sy'n ystyried yr angen i ddiogelu a hybu lles plant. Mae'r gofyniad i 'roi sylw i' yn golygu bod yn rhaid ystyried y canllawiau, a rhaid cyfiawnhau unrhyw benderfyniad i wyro oddi wrthynt.

Yn unol ag adran 157 o Ddeddf Addysg 2002, rhaid i berchnogion ysgolion annibynnol gydymffurfio â'r canllawiau hyn er mwyn cyflawni'r safonau a osodir mewn rheoliadau ac arfer eu swyddogaethau mewn ffordd sy'n ystyried yr angen i ddiogelu a hybu lles plant.

Mae'r ddogfen hon:

- yn rhoi canllawiau ar effaith y ddyletswydd i wneud trefniadau i ddiogelu a hybu llesiant plant a gyflwynwyd gan adran 175 o Ddeddf Addysg 2002;
- yn nodi rolau a chyfrifoldebau awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu, perchnogion ysgolion annibynnol, asiantaethau cyflenwi, penaethiaid, a staff â chyfrifoldeb dynodedig am amddiffyn plant wrth wneud trefniadau i helpu'r rhai yn y gwasanaeth addysg i ddiogelu plant rhag cael eu cam-drin, eu hesgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed;
- yn rhoi cyngor i leoliadau addysg nad oes dyletswydd gyfreithiol arnynt i gydymffurfio â'r canllawiau hyn; ond yn rhoi cyngor ar ystyried bod y cyngor yn arfer effeithiol;
- yn ategu cyfrolau 1, 2 a 5 o Gweithio Gyda'n Gilydd i Ddiogelu Pobl a gyhoeddwyd yn unol â Rhan 7 o Ddeddf 2014. Mae'r gyfres hon o ganllawiau yn nodi disgwyliadau clir ynglŷn â'r ffordd y dylai asiantaethau ac ymarferwyr gydweithio â'i gilydd i ddiogelu plant. Mae Gweithdrefnau Diogelu Cymru[2] yn ategu'r canllawiau hyn ac yn nodi'r canllawiau ymarfer manwl.

Nid yw'n rhagnodi gweithdrefnau manwl, ond mae'n ceisio nodi'r canlyniadau y mae angen i sefydliadau eu sicrhau er mwyn i staff allu cyflawni'r amcan o gadw plant yn ddiogel rhag niwed, a'r hyn sydd angen ei wneud neu ei roi ar waith er mwyn cyflawni hyn.

Mae'r canllawiau hyn yn disodli'r canllawiau blaenorol, sef Cadw Dysgwyr yn Ddiogel 2015 (rhif dogfen: 158/2015).

[2] Ar adeg cyhoeddi'r canllawiau hyn, roedd Gweithdrefnau Diogelu Cymru yn cael eu drafftio: disgwylir iddynt gael eu cyhoeddi yn ystod hydref 2019. Mae'r gweithdrefnau'n disodli Gweithdrefnau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan

Dylid darllen y canllawiau hyn ochr yn ochr â Gweithio Gyda'n Gilydd i Ddiogelu Pobl, a gyhoeddwyd yn unol â Deddf 2014.

DRAFFT

Pennod 1: Y fframwaith ar gyfer diogelu yng Nghymru

1.1 Mae dyletswyddau statudol ar bob ysgol a choleg i weithredu mewn ffordd sy'n ystyried yr angen i ddiogelu a hybu llesiant plant[3]. Nodir y cyfrifoldebau cyfreithiol yn y canlynol:

- dyletswydd gofal y gyfraith gyffredin[4];
- y Ddyletswydd i Hysbysu[5];
- y ddyletswydd sy'n deillio o'r contract cyflogaeth.

1.2 Mae angen i'r trefniadau sydd gan awdurdodau lleol, ysgolion a cholegau i gydymffurfio â'r dyletswyddau statudol hyn sicrhau:

- y rhoddir mesurau rhesymol ar waith i leihau risgiau o niwed i lesiant plant cymaint â phosibl[6];
- y cymerir camau priodol i fynd i'r afael â phryderon ynglŷn â llesiant plentyn neu blant, gan weithio'n unol â pholisïau a gweithdrefnau lleol y cytunwyd arnynt, a hynny mewn partneriaeth lawn ag asiantaethau lleol eraill.

1.3 Wrth benderfynu pa drefniadau y mae'n **rhaid** eu gwneud i gyflawni eu dyletswyddau, rhaid i awdurdodau lleol a chyrff llywodraethu roi sylw i ganllawiau a roddir gan Lywodraeth Cymru, gan gynnwys y canllawiau a roddir yn y ddogfen hon.

1.4 **Rhaid** i berchnogion ysgolion annibynnol, colegau annibynnol a cholegau arbenigol annibynnol gydymffurfio â'r canllawiau hyn er mwyn cyrraedd y safonau llesiant, iechyd a diogelwch a ragnodir mewn rheoliadau yn unol ag adran 157 o Ddeddf Addysg 2002.

1.5 Mae **Atodiadau 1 a 2** o'r canllawiau hyn yn cynnig trefniadau enghreifftiol er mwyn helpu ysgolion gyda'u trefniadau diogelu, a dim ond fel modelau arfer da y dylid eu defnyddio. Nid oes gofyniad statudol i'w rhoi ar waith, ond ystyrir eu bod yn arfer effeithiol, ac felly dylid eu defnyddio oni bai bod rheswm da dros beidio â gwneud hynny.

1.6 Lle mae gofynion statudol, dylai fod gan awdurdodau lleol, ysgolion a cholegau bolisïau a gweithdrefnau sy'n bodloni'r gofynion hyn, yn ogystal â chydymffurfio ag unrhyw ganllawiau a gyhoeddir gan Lywodraeth Cymru.

1.7 Mae angen i awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu a pherchnogion hefyd allu dangos eu bod wedi ystyried a oes gan blant, gan gynnwys plant unigol, yn eu hardal, ysgol neu goleg, unrhyw anghenion penodol o ran diogelu, yn

---

[3] Dyletswydd statudol ar awdurdodau lleol a chyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir a cholegau yn unol ag adran 175 o Ddeddf Addysg 2002 ac mae'n gymwys i berchnogion ysgolion annibynnol yn rhinwedd Rheoliadau Safonau Ysgol Annibynnol (Cymru) 2003 a wnaed yn unol ag adran 157 o Ddeddf Addysg 2002.

[4] Cyfraith a ddatblygir drwy benderfyniadau'r Llys yw'r 'gyfraith gyffredin', yn hytrach na chyfraith a bennwyd gan y Senedd a'i thraethu mewn statud.

[5] Adran 130 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

[6] Diffinnir llesiant yn unol ag adran 2 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 ac mae'n cynnwys "lles" (welfare) fel y dehonglir y gair at ddiben Deddf Plant 1989.

DRAFT

ychwanegol at y rhai a gwmpesir gan y canllawiau ac, os oes, bod ganddynt bolisïau a gweithdrefnau i ddiwallu'r anghenion hynny.

1.8 Os methir â gwneud trefniadau fel sy'n ofynnol gan adran 175 neu lynu wrth reoliadau a wnaed o dan adran 157 o Ddeddf Addysg 2002, neu roi sylw i ganllawiau a gyhoeddir gan Lywodraeth Cymru, gall hynny fod yn sail i Weinidogion Cymru gymryd camau yn erbyn awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu, neu berchnogion ysgolion annibynnol.

1.9 Yr awdurdod lleol, y corff llywodraethu neu berchennog ysgol annibynnol sy'n gyfrifol am sicrhau bod y trefniadau hyn ar waith. Ni fydd unigolion yn uniongyrchol atebol, ac eithrio lle mae perchennog ysgol annibynnol yn digwydd bod yn unigolyn.

1.10 Nid yw'r ddeddfwriaeth yn gosod dyletswyddau ar benaethiaid, prifathrawon nac aelodau eraill o staff, ac nid yw'n eu gwneud yn atebol am fethiannau mewn trefniadau nac am fethu â rhoi sylw i ganllawiau Llywodraeth Cymru. Fodd bynnag, mae gan bawb sy'n gweithio mewn lleoliad addysg a ddaw i gysylltiad â phlant a'u teuluoedd, rôl i'w chwarae o ran diogelu plant, p'un a gânt eu cyflogi gan yr awdurdod lleol neu fel arall. Mae penaethiaid, prifathrawon ac aelodau eraill o staff yn gyfrifol am gyflawni eu dyletswyddau yn unol â'r trefniadau a wneir gan yr awdurdod lleol, y corff llywodraethu neu'r perchennog. Mater i'r cyflogwr o dan weithdrefnau disgyblu yw gorfodi unigolion i gydymffurfio â'r trefniadau hynny.

1.11 **Rhaid** i bob awdurdod lleol yng Nghymru gael un pwynt cyswllt er mwyn i bobl sy'n gweithio gyda phlant allu codi pryderon am blentyn sy'n wynebu risg. **Dylai** pawb sy'n gweithio mewn lleoliad addysg fod yn gyfarwydd â manylion cyswllt yr awdurdod lleol ar gyfer codi pryder o'r fath. **Rhaid** i bob ysgol neu goleg sicrhau bod polisi amddiffyn plant a / neu ddiogelu sy'n nodi manylion cyswllt pwynt cyswllt cyntaf yr awdurdod lleol yn glir. Dylai'r polisi hwn fod ar gael yn hawdd i bob aelod o staff. Mae hyn yn **arfer effeithiol** i bob lleoliad addysg.

1.12 Mae Deddf 2014 yn darparu ar gyfer sefydlu Byrddau Diogelu Plant. **Rhaid** i bob un o bartneriaid Bwrdd[7] gael eu cynrychioli gan gynrychiolydd ar lefel ddigon uchel i sicrhau y caiff penderfyniadau eu gwneud yn effeithiol. Rhaid i swyddogaethau'r Cyfarwyddwr Addysg gael eu hadlewyrchu ar y Bwrdd. Yn absenoldeb y Cyfarwyddwr perthnasol, caiff swyddog arall sy'n atebol i'r Cyfarwyddwr ac sydd ar lefel ddigon uchel i gynrychioli'r awdurdod fod yn bresennol yn ei le. **Rhaid** i'r cynrychiolydd gymryd cyfrifoldeb am sicrhau bod gwybodaeth berthnasol ar gael i ysgolion.

1.13 Mae'n ofynnol i ysgolion a cholegau gydweithio a rhannu gwybodaeth ag awdurdodau lleol.[8] Mae gan Fyrddau Diogelu y pŵer i wneud cais am wybodaeth benodedig[9] gan berson neu gorff cymwys ar yr amod mai diben y cais yw galluogi neu gynorthwyo'r Bwrdd i gyflawni ei swyddogaethau yn unol

[7] Fel y nodir yn adran 134 (2) o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014
[8] Adran 164 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.
[9] Adran 137 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

â'r Ddeddf. Bydd gan bob Bwrdd is-grŵp i arwain adolygiadau ymarfer amlasiantaethol o ddigwyddiad arwyddocaol lle y gwyddys neu yr amheuir bod y plentyn wedi cael ei gam-drin neu ei esgeuluso. Lle bynnag y bo angen, bydd cynrychiolydd addysg mewn adolygiadau o'r fath. Bydd y cynrychiolydd hwn yn gyfrifol am gydgysylltu â'r ysgol lle y bo angen gwybodaeth ychwanegol.

1.14 Mae *Gweithio Gyda'n Gilydd i Ddiogelu Pobl* yn cynnig cyfres o ganllawiau er mwyn helpu ymarferwyr i gyflawni eu dyletswyddau yn unol â Rhan 7 o Ddeddf 2014[10].

Gweithdrefnau Diogelu Cymru (Hydref 2019)

1.15 Mae Gweithdrefnau Diogelu Cymru[11] yn helpu unigolion ac asiantaethau ledled Cymru i ddeall eu rolau a'u cyfrifoldebau mewn perthynas â chadw plant ac oedolion yn ddiogel. Maent yn cefnogi dull cyson o weithredu mewn perthynas ag ymarfer a gweithdrefnau diogelu ledled Cymru.

1.16 Maent yn eiddo i'r Byrddau Diogelu yng Nghymru ac maent yn cynnig fframwaith sy'n adlewyrchu trefniadau gweithredol o ddydd i ddydd a ategir gan y fframwaith deddfwriaethol a nodir yn Neddf 2014 a'r canllawiau cysylltiedig. Maent yn rhan annatod o'r gwaith o ddiogelu a hybu llesiant plant ac oedolion sy'n wynebu risg.

1.17 Mae Canllawiau Ymarfer Cymru Gyfan ar ddiogelu plant dan amgylchiadau diogelu penodol hefyd yn cael eu datblygu i'w defnyddio ar y cyd â Gweithdrefnau Diogelu Cymru. Ymhlith y rhain mae:

- Diogelu plant rhag camfanteisio'n droseddol ar blant;
- Diogelu plant rhag camfanteisio'n rhywiol ar blant;
- Diogelu plant y mae cam-drin domestig yn effeithio arnynt;
- Diogelu plant lle y ceir pryderon ynghylch ymddygiad rhywiol niweidiol;
- Diogelu plant sy'n derbyn eu haddysg yn y cartref;
- Diogelu plant sy'n mynd ar goll o'r cartref neu o leoliad gofal;
- Diogelu plant rhag esgeulustod;
- Diogelu plant rhag cael eu cam-drin ar-lein;
- Diogelu plant a allai fod wedi'u masnachu;
- Diogelu plant rhag camdriniaeth sy'n gysylltiedig â thraddodiad, diwylliant, crefydd neu ofergoel;
- Diogelu plant ar eu pen eu hunain sy'n ceisio lloches.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

1.18 Yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, dylai ysgolion a cholegau gynnal pwyslais ar atal, o ran ymyrryd yn gynnar, gyda'r bwriad o leihau'r risgiau sy'n wynebu plant a'r anawsterau dilynol yn ddiweddarach mewn bywyd. Mae dod i gysylltiad â phrofiadau niweidiol yn ystod

[10] https://gofalcymdeithasol.cymru/hyb/arweiniad-statudol

[11] Ar adeg cyhoeddi'r canllawiau hyn, roedd Gweithdrefnau Diogelu Cymru yn cael eu drafftio: disgwylir iddynt gael eu cyhoeddi yn ystod hydref 2019. Mae'r gweithdrefnau'n disodli Gweithdrefnau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan

DRAFT

plentyndod[12] yn gysylltiedig ag iechyd a deilliannau llesiant gwaeth. Mae nodi, ymyrryd a gweithredu'n gynnar i liniaru effaith profiadau niweidiol yn ystod plentyndod, gydol oes, yn hollbwysig.

Deddf Cydraddoldeb 2010

1.19 Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 yn gosod dyletswydd ar gyrff llywodraethu i sicrhau bod yr ysgol yn bodloni gofynion deddfwriaeth cydraddoldeb. Er mwyn cyflawni ei ddyletswydd, dylai corff llywodraethu wneud y canlynol:

- sicrhau bod yr ysgol yn cymryd pob cam rhesymol i sicrhau nad yw ei chyflogeion yn gweithredu nac yn ymddwyn mewn ffordd wahaniaethol anghyfreithlon;
- cefnogi ac arwain yr ysgol i roi sylw dyledus i gydraddoldeb yn ei holl weithgarwch;
- sicrhau bod yr ysgol yn cydymffurfio â'r Ddyletswydd Cydraddoldeb.

1.20 Rhaid i ysgolion a cholegau gyflawni dyletswyddau cyffredinol yn unol â'r Ddeddf. Ceir hefyd ddarpariaethau penodol i ysgolion yn Rhan 6 o'r Ddeddf sy'n gwahardd ysgolion rhag gwahaniaethu yn erbyn y canlynol, aflonyddu arnynt neu eu herlid:

- darpar ddisgyblion (yng nghyswllt trefniadau derbyn);
- disgyblion yn yr ysgol (gan gynnwys y rhai sy'n absennol neu sydd wedi cael eu gwahardd dros dro);
- cyn-ddisgyblion (os oes cydberthynas barhaus am eu bod wedi bod yn ddisgybl yn yr ysgol).

1.21 Mae rhwymedigaethau ar awdurdodau lleol yng Nghymru o dan y darpariaethau ar gyfer ysgolion lle mai nhw yw corff cyfrifol yr ysgol, er enghraifft, os ydynt yn awdurdod derbyn. Mae rhwymedigaethau ar awdurdodau lleol hefyd fel darparwyr gwasanaethau a chyrff sy'n cyflawni swyddogaethau cyhoeddus. Mae rhwymedigaethau ar ddarparwyr Addysg Bellach hefyd o dan y Ddeddf.

1.22 Mae'r Comisiynydd Cydraddoldeb a Hawliau Dynol wedi llunio'r dogfennau **What equality law means for you as an education provider: schools** a **What equality law means for you as an education provider: further and higher education** sy'n cynnig cyngor ar y cyfrifoldebau penodol yn unol â'r Ddeddf.

Dull gweithredu seiliedig ar hawliau – Fframwaith Hawliau Plant a Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011

[12] Mae profiadau niweidiol yn ystod plentyndod yn cynnwys cam-drin plant (megis cam-drin corfforol, rhywiol a geiriol) a phrofiadau ehangach o gamweithrediad y cartref (megis tyfu i fyny mewn cartref y mae cam-drin domestig, rhieni'n gwahanu, camddefnyddio sylweddau, salwch meddwl neu ymddygiad troseddol yn effeithio arno).

DRAFT

1.23 Fel sy'n ofynnol gan Fesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011, lluniwyd y canllawiau hyn gan Weinidogion Cymru gan roi sylw dyledus i ofynion Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP) a'i Brotocolau Dewisol. Yn ogystal, wrth ddatblygu'r canllawiau hyn, ystyriwyd gofynion Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl Anabl (CCUHPA).

1.24 Mae CCUHP yn cyflwyno'r egwyddor sylfaenol bod amddiffyn plant rhag niwed yn gyfrifoldeb i bob unigolyn ac asiantaeth sy'n gweithio gyda phlant a'u teuluoedd, a chydag oedolion a all beri risg i blant. Ymhlith y prif erthyglau mae'r rhai sy'n nodi bod gan bob plentyn a pherson ifanc yr hawl:

- erthygl 12 – i'w lais gael ei glywed mewn penderfyniadau sy'n effeithio arno;
- erthygl 19 – i gael ei amddiffyn rhag trais, camdriniaeth ac esgeulustod;
- erthygl 28 – i gael addysg;
- erthygl 29 – i gael addysg sydd wedi'i chyfeirio at ddatblygu personoliaeth, doniau a galluoedd corfforol a meddyliol y plentyn.

1.25 Yn 2011, Cymru oedd y weinyddiaeth gyntaf yn y DU i gorffori CCUHP mewn cyfraith ddomestig, drwy Fesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011. Mae'r Mesur yn ymgorffori'r ystyriaeth o CCUHP a'r Protocolau Dewisol yng nghyfraith Cymru, ac yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i roi sylw dyledus i ofynion CCUHP wrth wneud penderfyniadau.

1.26 Bwriad gwefan Hawliau Plant Llywodraeth Cymru yw helpu ymarferwyr, llunwyr polisïau a phob rhanddeiliad i ddatblygu eu dealltwriaeth o hawliau plant a sut mae gweld pethau o safbwynt hawliau plant yn eu gwaith. Mae'r wefan yn cynnwys cyfres o adnoddau gan gynnwys hyfforddiant i weithwyr proffesiynol.

Arolygiadau

1.27 Caiff pob ysgol, coleg ac awdurdod lleol ei arolygu gan Estyn ac, mewn rhai achosion, gan Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC). Bydd gallu'r sefydliad addysg i ddiogelu a hybu llesiant plant yn unol â'r ddeddfwriaeth a'r canllawiau perthnasol yn cyfrannu at lunio barn yr arolygiaeth ynghylch perfformiad cyffredinol y sefydliad. Bydd perfformiad yn y maes hwn yn cael ei asesu ar sail bodolaeth gweithdrefnau yn ogystal â'u heffeithiolrwydd wrth ddiogelu plant rhag cael eu hesgeuluso, eu cam-drin a dioddef mathau eraill o niwed.

1.28 Caiff ysgolion annibynnol eu harolygu gan Estyn ac AGC. Bydd Estyn yn cynnal arolygiad o'r ysgol ac yn adrodd i Weinidogion Cymru ar y graddau y mae'r Safonau Ysgol Annibynnol wedi'u bodloni.

1.29 Mae Estyn yn arolygu ysgolion meithrin a gynhelir, ac mae Estyn ac AGC yn arolygu lleoliadau meithrin nas cynhelir ar y cyd.Mae gan bob arolygydd gyfrifoldeb i roi gwybod am unrhyw ddatgeliadau neu bryderon sydd ganddynt wrth ymweld â lleoliad.

1.30 Cyn arolygu ysgolion, unedau cyfeirio disgyblion a lleoliadau nas cynhelir, bydd Estyn yn ceisio barn athrawon, staff cymorth, llywodraethwyr, pwyllgorau rheoli, cyflogwyr, dysgwyr, rhieni a gofalwyr drwy holiaduron cyn arolygu.

1.31 Fel **arfer effeithiol**, disgwylir i'r Uwch Berson Dynodedig sicrhau bod yr adnodd archwilio trefniadau diogelu yn atodiad 4 yn cael ei gwblhau'n barhaus. Mae'r adnodd yn helpu lleoliadau addysg i adolygu eu trefniadau diogelu a nodi cryfderau a gwendidau er mwyn sicrhau eu bod yn cyflawni eu rhwymedigaethau diogelu cyfreithiol yn unol â'r canllawiau hyn. Datblygwyd yr adnodd gyda mewnbwn gan Estyn, ac mae'n bodloni'r gofynion a ddisgwylir gan Estyn yn ystod arolygiad. Fodd bynnag, ni fwriedir iddo gael ei gwblhau at ddibenion arolygu yn unig; dylid defnyddio'r adnodd er mwyn asesu'n barhaus i weld a yw gofynion cyfreithiol yn cael eu bodloni.

DRAFFT

Pennod 2: Rolau a chyfrifoldebau diogelu yn y system addysg

Swyddog arweiniol dynodedig awdurdod lleol ar gyfer diogelu mewn addysg

2.1 **Dylai** awdurdodau lleol sicrhau bod uwch swyddog priodol yn eu hadran addysg yn cael ei ddynodi i fod â chyfrifoldeb arweiniol am gyflawni eu dyletswyddau diogelu plant ym maes addysg gan ganolbwyntio'n arbennig ar amddiffyn plant. Dylai'r amrywiaeth o gyfrifoldebau a briodolir i swydd y swyddog dynodedig fod yn gyson â'r angen i sicrhau bod trefniadau diogelu effeithiol ar waith ym mhob un o swyddogaethau addysg yr awdurdod.

2.2 Mae gan awdurdodau lleol gyfrifoldebau ar dair lefel:

Cyfrifoldebau strategol

2.3 Ar y lefel hon **dylai'r** awdurdod lleol sicrhau:

- bod pob partner yn dyrannu adnoddau i gynnal gwaith y Bwrdd Diogelu Plant;
- bod uwch swyddogion, gan gynnwys swyddogion addysg, yn cynrychioli'r awdurdod ar y Bwrdd a bod yr awdurdod yn cyfrannu'n effeithiol at gynllunio gwasanaethau cydgysylltiedig i ddiwallu anghenion plant;
- eu bod yn cydweithio ag asiantaethau eraill i drefnu a chefnogi gwaith effeithiol mewn partneriaeth;
- bod adnoddau'n cael eu dyrannu er mwyn galluogi'r awdurdod lleol ac ysgolion a gynhelir i gyflawni eu cyfrifoldebau am ddiogelu plant yn foddhaol;
- cydgysylltu effeithiol â'r awdurdodau esgobaethol priodol mewn perthynas â threfniadau ar gyfer ysgolion a gynorthwyir yn eu hardaloedd;
- bod cydymffurfiaeth ysgolion a gynhelir â'r canllawiau yn cael ei monitro, yn benodol mewn perthynas â gwiriadau cyflogaeth (gan gynnwys staff dros dro a staff asiantaeth), bodolaeth a gweithrediad polisïau a gweithdrefnau priodol a hyfforddiant staff, gan gynnwys yr uwch unigolyn â chyfrifoldeb dynodedig am amddiffyn plant mewn ysgolion. Dwyn diffygion i sylw corff llywodraethu'r ysgol a rhoi cyngor ynghylch y camau sydd angen eu cymryd i'w hunioni;
- bod problemau rhyngasiantaethol yn cael eu datrys cyn gynted â phosibl ar ôl iddynt gael eu nodi;
- ei fod yn cymryd rhan yn llawn mewn adolygiadau ymarfer plant yn unol â Gweithio Gyda'n Gilydd i Ddiogelu Pobl: Cyfrol 2 – Adolygiadau Ymarfer Plant ac yn adolygu a diwygio gweithdrefnau a hyfforddiant yn unol â chanfyddiadau'r adolygiadau hynny, ac yn lledaenu gwybodaeth am ganfyddiadau perthnasol i'r bobl sydd â chyfrifoldeb dros amddiffyn plant yn yr awdurdod ac mewn ysgolion a

gynhelir.

Cyfrifoldebau cymorth

2.4 Ar y lefel hon **dylai'r** awdurdod lleol wneud y canlynol:

- sicrhau bod hyfforddiant sefydlu ar gyfer pob aelod newydd o staff yn yr awdurdod, a staff a fydd yn gweithio gyda phlant mewn ysgolion a gynhelir, yn cynnwys hyfforddiant ar ddiogelu a fydd yn eu galluogi i gyflawni eu cyfrifoldebau o ran amddiffyn plant yn effeithiol. Dylai'r awdurdod lleol hefyd sicrhau bod hyfforddiant gloywi addas yn cael ei gwblhau er mwyn sicrhau bod gwybodaeth a sgiliau staff yn gyfredol. Hefyd, dylai llywodraethwyr ysgolion a gynhelir gael hyfforddiant priodol ar eu cyfrifoldebau diogelu ac wrth ddelio â honiadau o gam-drin yn erbyn staff ysgol;
- sicrhau bod hyfforddiant pellach ar weithio rhyngasiantaethol i ddiogelu plant, sydd naill ai'n cael ei ddarparu gan y Bwrdd neu'n cyrraedd y safonau a bennir gan y Bwrdd, ar gael ar gyfer pob aelod o staff a benodir i fod yn gyfrifol am amddiffyn plant. Dylai hyfforddiant gloywi addas fod ar gael hefyd sy'n cyrraedd y safonau a bennir gan y Bwrdd;
- cadw cofnod o'r holl uwch bersonau dynodedig a llywodraethwyr dynodedig ar gyfer amddiffyn plant yn yr ysgolion yn eu hardal, yn ogystal â'r hyfforddiant a gafwyd a'r dyddiadau y cynhaliwyd yr hyfforddiant;
- darparu polisïau a gweithdrefnau enghreifftiol i ysgolion a gynhelir ar bob agwedd ar amddiffyn plant, gan gynnwys recriwtio, a gweithdrefnau i ddelio â honiadau o gam-drin yn erbyn staff a gwirfoddolwyr. Rhaid i'r polisïau a'r gweithdrefnau fod yn gyson â chanllawiau Llywodraeth Cymru (yn benodol y polisi enghreifftiol a'r canllawiau statudol a gyhoeddwyd yn **Gweithdrefnau disgyblu a diswyddo staff ysgol: Canllawiau diwygiedig i gyrff llywodraethu** a gweithdrefnau y cytunwyd arnynt gan y Bwrdd Diogelu Plant ar gyfer gweithio rhyngasiantaethol, fel y bo'n briodol). Rhoddir polisi amddiffyn plant enghreifftiol yn Atodiad 1;
- goruchwylio honiadau o gam-drin, cydgysylltu mewnbwn ei adran addysg a'i adran gwasanaethau cymdeithasol a chadw mewn cysylltiad â'r heddlu, a rhoi cyngor, arweiniad a chymorth i ysgolion a gynhelir ac uwch bersonau dynodedig yn y sefydliadau hynny ynglŷn â delio ag achosion unigol. Lle y bo angen, dylai'r awdurdod weithredu ar eu rhan i ddatrys unrhyw anawsterau ag asiantaethau partner ar y Bwrdd neu i gael cefnogaeth briodol ganddynt, a chysylltu ag ysgolion a gynhelir, asiantaethau a cholegau i sicrhau bod achosion yn cael eu hatgyfeirio at y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS)/Cyngor y Gweithlu Addysg;
- gwneud trefniadau i helpu staff yn yr awdurdod ac mewn ysgolion a gynhelir sydd â chyfrifoldeb arweiniol dynodedig am amddiffyn plant. Dylai'r trefniadau hyn hyrwyddo a meithrin dealltwriaeth a pherthynas waith dda rhyngddynt hwy, gweithwyr cymdeithasol plant, a staff mewn asiantaethau eraill sy'n ymwneud â diogelu plant, er mwyn datblygu gwaith effeithiol mewn partneriaeth.

Cyfrifoldebau gweithredol

2.5 Ar y lefel hon **dylai'r** awdurdod lleol wneud y canlynol:

- rhoi gweithdrefnau recriwtio diogel ar waith a sicrhau bod pob gwiriad priodol yn cael ei gynnal ar gyfer aelodau newydd o staff a gwirfoddolwyr heb oruchwyliaeth a fydd yn gweithio gyda phlant, gan gynnwys gwiriadau gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS);
- diogelu a hybu llesiant plant nad oes lle mewn ysgol wedi'i neilltuo iddynt, neu sydd wedi'u gwahardd o'r ysgol, gan gynnwys y rhai sy'n cael eu haddysg mewn unedau cyfeirio disgyblion, drwy ddarpariaeth amgen neu drwy'r gwasanaeth tiwtoriaid cartref;
- ceisio meithrin cydberthnasau effeithiol ag addysgwyr yn y cartref sy'n diogelu buddiannau addysgol a llesiant plant. Drwy wneud hynny, bydd rhieni'n gallu cael gafael ar unrhyw gymorth sydd ar gael a bydd awdurdodau'n gallu deall y ddarpariaeth addysgol gan rieni. I gael rhagor o wybodaeth, gweler Addysg ddewisol yn y cartref – Canllawiau anstatudol ar gyfer awdurdodau lleol[13];
- gwneud trefniadau ar gyfer goruchwylio honiadau o gam-drin yn erbyn aelodau o staff yn yr awdurdod neu mewn ysgolion neu golegau. Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau – Gweithdrefnau Disgyblu a Diswyddo Staff Ysgol (002/2013) – sy'n cynnwys polisi enghreifftiol;
- gweithio gydag ysgolion ac asiantaethau partner ar y Bwrdd i sicrhau yr ymdrinnir â honiadau'n gyflym, yn deg ac yn gyson, a bod achosion yn cael eu hatgyfeirio'n briodol i DBS a Chyngor y Gweithlu Addysg;
- sicrhau bod staff yr awdurdod sy'n gweithio gyda phlant (gan gynnwys unrhyw staff sy'n cyflawni swyddogaethau ar ran yr awdurdod) yn cael hyfforddiant i'w galluogi i gyflawni eu cyfrifoldebau amddiffyn plant yn effeithiol.

Cyfrifoldebau cyrff llywodraethu / perchnogion

2.6 Mae cyrff llywodraethu yn atebol am sicrhau bod polisïau a gweithdrefnau effeithiol ar waith i ddiogelu a hybu llesiant plant yn unol â'r canllawiau hyn, ac am fonitro eu cydymffurfiaeth â nhw.

2.7 **Dylai** cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir, cyrff llywodraethu (corfforaethau) colegau, a pherchnogion ysgolion annibynnol sicrhau bod eu priod sefydliadau:

- wedi rhoi polisïau a gweithdrefnau amddiffyn plant effeithiol ar waith sydd:
    - yn gyson â chanllawiau'r awdurdod lleol a gweithdrefnau rhyngasiantaethol a gytunwyd yn lleol;

[13] Ar adeg cyhoeddi'r canllawiau hyn, roedd rheoliadau a chanllawiau statudol i awdurdodau lleol ar addysg yn y cartref yn cael eu llunio er mwyn cynnal ymgynghoriad yn eu cylch erbyn mis Mai 2019. Rhagwelir y daw'r rheoliadau a'r canllawiau statudol hyn i rym ym mis Mawrth 2020.

- yn cynnwys gwasanaethau sy'n ymestyn y tu hwnt i'r diwrnod ysgol/coleg (e.e. llety preswyl, gweithgareddau cymunedol ar safle’r ysgol ac ati);
    - yn cael eu hadolygu unwaith y flwyddyn o leiaf;
    - ar gael i rieni neu ofalwyr ar gais;
    - wedi’u darparu mewn fformat sy’n addas i ddealltwriaeth plant, yn enwedig lle mae ysgolion a cholegau'n darparu ar gyfer plant ag anghenion dysgu ychwanegol.

- wedi rhoi gweithdrefnau recriwtio diogel ar waith sy'n ystyried yr angen i ddiogelu plant, gan gynnwys trefniadau i sicrhau bod pob gwiriad priodol yn cael ei gynnal ar gyfer aelodau newydd o staff a gwirfoddolwyr heb oruchwyliaeth a fydd yn gweithio gyda phlant, gan gynnwys gwiriadau DBS perthnasol;
- yn sicrhau bod y pennaeth/prifathro a phob aelod parhaol arall o'r staff a gwirfoddolwyr sy’n gweithio gyda phlant yn cael yr hyfforddiant sydd ei angen i gyflawni eu cyfrifoldebau amddiffyn plant yn effeithiol, a bod yr hyfforddiant hwnnw'n cael ei ddiweddaru'n gyson ar ffurf hyfforddiant gloywi;
- rhoi arweiniad clir i staff dros dro a gwirfoddolwyr sy'n cyflenwi yn ystod absenoldebau byrdymor ac a fydd yn gweithio gyda phlant ar drefniadau'r sefydliad ar gyfer amddiffyn plant a'u cyfrifoldebau;
- sicrhau bod y corff llywodraethu/perchennog yn unioni unrhyw ddiffygion neu wendidau mewn perthynas ag unrhyw drefniadau amddiffyn plant y tynnwyd ei sylw atynt, a hynny'n ddi-oed;
- sicrhau bod yr uwch berson dynodedig ar gyfer amddiffyn plant, y llywodraethwr dynodedig a chadeirydd y llywodraethwyr yn cael hyfforddiant ar weithio rhyngasiantaethol a ddarperir gan y Bwrdd, neu’n unol â safonau y cytunodd y Bwrdd arnynt, yn ogystal â hyfforddiant gloywi i gadw ei wybodaeth a'i sgiliau'n gyfredol, yn ychwanegol at hyfforddiant sylfaenol ar amddiffyn plant.

Llywodraethwr dynodedig

2.8 **Dylai** ysgolion a cholegau nodi llywodraethwr dynodedig ar gyfer amddiffyn plant er mwyn:

- bod yn gyfrifol am faterion yn ymwneud ag amddiffyn plant;
- sicrhau bod y corff llywodraethu/perchennog yn cynnal adolygiad blynyddol o bolisïau a gweithdrefnau diogelu sy'n cynnwys ystyried y ffordd y cafodd ei gyfrifoldebau eu cyflawni;
- sicrhau bod y corff llywodraethu yn adolygu polisïau a gweithdrefnau’r ysgol neu'r coleg bob blwyddyn;
- cadw mewn cysylltiad â'r awdurdodau statudol mewn perthynas ag achosion disgyblu staff sy'n ymwneud ag amddiffyn plant fel y nodir yng nghanllawiau Llywodraeth Cymru Gweithdrefnau Disgyblu a Diswyddo Staff Ysgol (002/2013).

2.9 Er bod gan gyrff llywodraethu rôl i'w chwarae drwy arfer eu swyddogaethau disgyblu yng nghyswllt honiadau amddiffyn plant yn erbyn aelod o staff, ni fydd ganddynt rôl i'w chwarae wrth ystyried achosion penodol yr ymchwilir iddynt gan ddefnyddio trefniadau a nodir yn Diogelu plant mewn addysg: ymdrin â honiadau o gam-drin yn erbyn athrawon a staff eraill.

2.10 **Dylai** pob aelod o gyrff llywodraethu gael hyfforddiant perthnasol ar ddiogelu ac amddiffyn plant. Mae hyn yn sicrhau bod ganddynt y wybodaeth a'r ddealltwriaeth angenrheidiol i gyflawni eu swyddogaethau a deall eu cyfrifoldebau diogelu ehangach. Dylai aelodau o'r corff llywodraethu gwblhau'r Modiwlau Cadw Dysgwyr yn Ddiogel o leiaf. Mae'r rhain yn helpu pob aelod o staff mewn lleoliadau addysg i ddeall eu cyfrifoldebau diogelu fel y'u nodir yn y canllawiau hyn. Mae pum modiwl ar wahân ar gael ar Hwb.[14] Mae gwybodaeth ddefnyddiol arall am rôl llywodraethwyr ysgolion wrth amddiffyn plant ar gael hefyd ar wefan Gwasanaethau Governors Cymru.

Cyfrifoldebau penaethiaid / prifathrawon

2.11 **Dylai** penaethiaid a phrifathrawon ym mhob ysgol a choleg sicrhau bod pob aelod o staff (gan gynnwys athrawon cyflenwi a gwirfoddolwyr):

- yn ymwybodol bod polisïau a gweithdrefnau amddiffyn plant a fabwysiadwyd gan y corff llywodraethu neu'r perchennog yn cael eu gweithredu'n llawn, a'u dilyn gan yr holl staff;
- yn gallu cael digon o adnoddau ac amser i'w galluogi i gyflawni eu cyfrifoldebau, gan gynnwys cymryd rhan mewn trafodaethau ar strategaeth a chyfarfodydd eraill rhwng asiantaethau, a chyfrannu at asesu plant;
- yn deall y gweithdrefnau ar gyfer diogelu plant ac yn teimlo eu bod yn gallu codi pryderon am ymarfer gwael neu anniogel ac yn hyderus yr eir i'r afael â phryderon o'r fath mewn modd sensitif ac effeithiol yn unol â Gweithdrefnau Chwythu'r Chwiban mewn Ysgolion a Pholisi Enghreifftiol Llywodraeth Cymru;
- fel rhan o'u proses sefydlu, yn cael datganiad ysgrifenedig am bolisi a gweithdrefnau'r ysgol neu'r coleg ac enw a manylion cyswllt yr uwch berson dynodedig ar gyfer amddiffyn plant;
- yn datblygu diwylliant meithringar yn yr ysgol neu'r coleg ac yn hybu cyfathrebu agored rhwng staff a disgyblion ynghylch materion yn ymwneud â diogelu.

Cyfrifoldebau'r uwch berson dynodedig mewn perthynas ag amddiffyn plant

2.12 **Dylai** pob ysgol neu goleg nodi uwch berson dynodedig sydd â chyfrifoldeb arweiniol am reoli pob pryder ac achos sy'n ymwneud ag amddiffyn plant. Dylai'r uwch berson dynodedig wybod sut i adnabod a nodi arwyddion cam-drin, esgeulustod a mathau eraill o niwed, a gwybod pryd mae'n briodol hysbysu'r awdurdod lleol (neu'r heddlu os yw'r plentyn / plant mewn perygl uniongyrchol). Mae'r rôl yn cynnwys rhoi cyngor a chymorth i aelodau eraill o staff; cadw cofnodion;

[14] Caiff y modiwlau hyn eu diweddaru ar ôl i'r canllawiau Cadw Dysgwyr yn Ddiogel diwygiedig gael eu cyhoeddi.

gweithio gydag aelodau o'r teulu a gofalwyr; atgyfeirio achosion at y gwasanaethau plant a mynd i gyfarfodydd statudol; a chydgysylltu â'r Bwrdd Diogelu Plant a gweithio gydag asiantaethau eraill fel y bo angen. **Nid** rôl yr uwch berson dynodedig yw ymchwilio i honiadau, ond **rhaid** iddo roi gwybod i'r pennaeth/prifathro am bob pryder ynglŷn â diogelu a godir yn yr ysgol neu'r coleg.

2.13 Nid oes angen i'r uwch berson dynodedig fod yn athro, ond rhaid iddo fod yn uwch aelod o dîm arwain yr ysgol neu'r coleg, gyda'r statws a'r awdurdod digonol o fewn y sefydliad i gyflawni dyletswyddau'r swydd, gan gynnwys neilltuo adnoddau ar gyfer materion amddiffyn plant a chyfarwyddo aelodau eraill o'r staff. Gallai'r uwch berson dynodedig hefyd fod yn benodiad unigol yn yr uwch dîm heb fod angen iddo gyflawni dyletswyddau eraill.

2.14 Gall y cyfrifoldeb am ddelio ag achosion unigol gael ei ddirprwyo i swyddog lles addysg neu aelod arall o staff cymorth i fyfyrwyr, ond mae'n bwysig bod uwch aelod o staff yn cymryd cyfrifoldeb cyffredinol am y maes gwaith hwn. Dylai'r uwch berson dynodedig gael gwybod yn rheolaidd am hynt a chanlyniad pob achos.

2.15 Mewn ysgolion neu golegau â nifer o bryderon ynglŷn ag amddiffyn plant, gall rôl yr uwch berson dynodedig fod yn swydd llawn amser. Felly, dylid ystyried penodi uwch berson dynodedig llawn amser sydd â sgiliau a phrofiad perthnasol. Gallai trefniant amgen olygu bod cyfrifoldebau o ddydd i ddydd yn cael eu dirprwyo tra bo'r uwch berson dynodedig yn cadw'r cyfrifoldeb cyffredinol, fel y disgrifir yn 2.14 uchod.

2.16 **Rhaid** i'r ysgol neu'r coleg wneud trefniadau i rôl yr uwch berson dynodedig gael ei chyflawni pan na fydd y person hwnnw ar gael. Mewn llawer o achosion, bydd dirprwy uwch berson dynodedig wedi'i benodi a gall fod gan ysgolion neu golegau mwy, neu'r rhai sydd wedi'u lleoli ar wahanol safleoedd, dîm o staff sy'n cydweithio â'i gilydd.

2.17 Nid oes rhaid i'r uwch swyddog dynodedig fod yn arbenigwr ym maes diogelu plant nac amddiffyn plant ond bydd yn gyfrifol am ymarfer, polisi, gweithdrefnau a datblygiad proffesiynol y lleoliad addysg mewn perthynas ag amddiffyn plant, gan weithio gydag asiantaethau eraill fel y bo angen. Gall y rôl hon fod yn un heriol a bydd angen lefel benodol o arbenigedd, gwybodaeth ac adnoddau i'w chyflawni. **Dylai'r** pennaeth/prifathro sicrhau bod yr uwch berson dynodedig:

- yn cael digon o amser ac adnoddau i gyflawni'r rôl yn effeithiol, a dylai hyn gael ei ddiffinio'n glir yn nisgrifiad swydd deiliad y swydd;
- yn gallu cael y lefelau gofynnol o hyfforddiant a chymorth i gyflawni'r rôl;
- yn cael amser i fynd i gynadleddau achos a chyfarfodydd rhyngasiantaethol eraill, a chyflwyno adroddiadau a rhoi cyngor iddynt, fel y bo angen.

Dylai'r egwyddorion a amlinellir yn yr adran hon gael eu mabwysiadu fel **arfer effeithiol** ym mhob lleoliad addysg arall.

DRAFT

Pennod 3: Ymateb i bryderon bod plentyn yn wynebu risg

3.1 Dylai pawb sy'n gweithio mewn lleoliad addysg ddiogelu llesiant plant a sicrhau ymddiriedaeth y cyhoedd fel rhan o'u dyletswyddau proffesiynol. Mae gan bob aelod o staff gyfrifoldeb i ddarparu amgylchedd diogel a nodi plant sy'n cael eu cam-drin, eu hesgeuluso neu eu niweidio, neu sy'n wynebu risg o hynny. Mae gan bob aelod o staff gyfrifoldeb wedyn i gymryd camau priodol, gan weithio gyda gwasanaethau eraill yn ôl yr angen. Yn ogystal â gweithio gyda'r uwch berson dynodedig, dylai aelodau o staff fod yn ymwybodol y gellir gofyn iddynt helpu gweithwyr cymdeithasol i wneud penderfyniadau ynghylch plant unigol.

3.2 Mae nodi ac ymyrryd yn gynnar a gwasanaethau atal yn allweddol er mwyn diwallu anghenion plant drwy atal neu oedi amgylchiadau a allai arwain at ymyriad gan y gwasanaethau cymdeithasol i gefnogi neu amddiffyn plant. Mae hyn yn cynnwys nodi profiadau niweidiol yn ystod plentyndod a chamau gweithredu i'w hatal neu eu lliniaru neu helpu'r plentyn i feithrin gwydnwch.

3.3 Mae gan bawb yn y system addysg a ddaw i gysylltiad â phlant a'u teuluoedd rôl i'w chyflawni o ran diogelu plant. Mae staff ysgolion a cholegau yn arbennig o bwysig gan eu bod mewn sefyllfa i nodi pryderon yn gynnar a rhoi cymorth i blant er mwyn atal materion rhag gwaethygu. Mae staff ysgolion a cholegau yn rhan o system ddiogelu ehangach i blant[15]. Dylai ysgolion a cholegau weithio gydag awdurdodau lleol, yr heddlu, y gwasanaethau iechyd a gwasanaethau eraill i hybu llesiant plant a'u diogelu rhag niwed. Dylai'r uwch berson dynodedig roi cymorth i

[15] Crynodeb o ganllawiau statudol a gyhoeddwyd yn unol â Rhan 7 o Ddeddf 2014 yw Gweithio Gyda'n Gilydd i Ddiogelu Pobl.

aelodau o staff er mwyn iddynt allu cyflawni eu dyletswyddau diogelu, a chydgysylltu'n agos â gwasanaethau eraill fel gofal cymdeithasol i blant.

3.4 Mae Gweithdrefnau Diogelu Cymru (fel y nodir ym mhennod 1) yn cynnwys safonau cyffredin i arwain ymarfer ym maes amddiffyn plant a fframwaith ar gyfer hysbysu am blant unigol sy'n wynebu risg, cymryd camau gweithredu, gwneud penderfyniadau a llunio cynlluniau. Maent yn rhan annatod o’r fframwaith ar gyfer diogelu a hybu llesiant plant. Dylai'r uwch berson dynodedig sicrhau bod pawb sy'n gweithio yn y lleoliad addysg yn ymwybodol o Weithdrefnau Diogelu Cymru ac yn gwybod sut i gael gafael at gopi o'r gweithdrefnau.

3.5 Mae gan wasanaethau cwnsela'r awdurdod lleol hefyd rôl i'w chyflawni o ran diogelu plant. Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol, o dan Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013, gynnig darpariaeth resymol o wasanaethau cwnsela i bob plentyn rhwng 11 a 18 oed yn eu hardal a disgyblion blwyddyn 6 mewn ysgolion cynradd. Mae cwnselwyr mewn sefyllfa i benderfynu a oes unrhyw bryderon yn codi sy'n ymwneud ag amddiffyn plant y mae angen eu cyfeirio ymlaen.

Gwybodaeth ofynnol i staff mewn lleoliadau addysg

3.6 **Dylai** pawb sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg, ar bob lefel a beth bynnag fo'u statws cyflogaeth, fod yn ymwybodol o systemau sy'n cefnogi trefniadau diogelu. **Dylid** rhannu ac esbonio pob polisi a gweithdrefn fel rhan o'r broses o sefydlu staff. Mae hyn yn cynnwys y polisi amddiffyn plant a'r polisi ar ymddygiad staff. Yn ystod y broses sefydlu, **dylai** staff hefyd gael gwybod am rôl yr uwch berson dynodedig a chael gwybod sut i godi pryderon â'r uwch berson dynodedig. Dylai pob aelod o staff hefyd gael hyfforddiant priodol ar amddiffyn plant sy'n cael ei ddiweddaru'n rheolaidd.

Arwyddion y dylai staff lleoliad addysg fod yn wyliadwrus ohonynt

3.7 **Dylai** pob aelod o staff fod yn ymwybodol o arwyddion camdriniaeth, esgeulustod a mathau eraill o niwed fel y gallant nodi achosion lle y gall plant wynebu risg. Dylai staff sy'n gweithio gyda phlant fod yn ymwybodol y gallai camdriniaeth, esgeulustod a niwed effeithio ar blant yn eu hysgolion. Mae gwybod beth i chwilio amdano yn hanfodol er mwyn nodi camdriniaeth, esgeulustod a niwed yn gynnar. Dylai staff bob amser siarad â'r uwch berson dynodedig yn y lle cyntaf i drafod eu pryderon, ond mae'n bwysig cofio y gall unrhyw un gysylltu â gwasanaethau cymdeithasol plant yr awdurdod lleol i godi pryder unrhyw bryd. Lle y nodir pryder ynglŷn â llesiant plentyn, dylai aelodau o staff bob amser weithredu er budd pennaf y plentyn.

Hysbysu am blentyn sy'n wynebu risg

3.8 Mae Deddf 2014 yn gosod Dyletswydd i Hysbysu[16] ar awdurdodau lleol a phartneriaid perthnasol os oes sail resymol dros amau bod plentyn yn wynebu risg. **Rhaid** i bartneriaid hysbysu'r awdurdod lleol os oes sail resymol dros gredu bod

[16] Adran 130, o dan Ran 7 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

DRAFT

plentyn yn wynebu risg. Mae adran 130(4) o Ddeddf 2014 yn diffinio plentyn sy'n wynebu risg fel plentyn:

- sy'n cael, neu sy'n wynebu risg o gael, ei gam-drin neu ei esgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed;
- y mae ganddo anghenion am ofal a chymorth (p'un a yw'r awdurdod yn diwallu unrhyw un neu rai o'r anghenion hynny ai peidio).

3.9 Gosodir y ddyletswydd ar bartneriaid perthnasol lle y gall plentyn wynebu risg. Mae'n ofynnol i bartneriaid ym meysydd addysg, iechyd, yr heddlu, y gwasanaeth prawf a thimau troseddwyr ifanc hysbysu'r awdurdod lleol os ydynt yn credu bod plentyn yn wynebu risg.

3.10 **Rhaid** i unrhyw un sy'n gweithio mewn ysgol a gynhelir ac a gyflogir gan awdurdod lleol, bwrdd neu ymddiriedolaeth iechyd lleol, yr heddlu neu'r gwasanaeth prawf hysbysu'r awdurdod lleol os oes sail resymol dros gredu bod plentyn yn wynebu risg o gael ei gam-drin, ei esgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed.

3.11 Dylai pob aelod arall o staff sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg, nad ydynt yn cael eu cyflogi gan yr awdurdod lleol, neu unrhyw rai o'r sefydliadau eraill a nodir uchod, ystyried Gweithdrefnau Diogelu Cymru, sy'n nodi y dylid ystyried bod y Ddyletswydd i Hysbysu yn **arfer effeithiol**.

3.12 Pan fydd yr awdurdod lleol wedi cael gwybod am blentyn yn unol ag adran 130 o Ddeddf 2014, **rhaid** i'r awdurdod lleol ystyried a oes rheswm dros gynnal ymchwiliad yn unol ag adran 47 o Ddeddf Plant 1989.

3.13 **Dylai'r** uwch berson dynodedig fod yn bwynt cyswllt a chynnig cymorth, cyngor ac arbenigedd i ysgolion a cholegau wrth benderfynu a ddylid hysbysu'r awdurdod lleol. **Dylai'r** uwch berson dynodedig hefyd arwain y gwaith o gydgysylltu ag asiantaethau perthnasol.

3.14 Lle bo gan uwch berson dynodedig sail resymol dros amau bod plentyn sy'n mynychu'r ysgol / coleg yn wynebu risg, **rhaid** hysbysu'r awdurdod lleol cyn gynted â phosibl. Mae Gweithio Gyda'n Gilydd i Ddiogelu Pobl: Cyfrol 5 – Ymdrin ag Achosion Unigol i Amddiffyn Plant sy'n Wynebu Risg yn cynnwys gwybodaeth ychwanegol am hysbysu'r awdurdod lleol. Fodd bynnag, os oes pryderon uniongyrchol ynglŷn â diogelwch plentyn neu bryderon y gallai trosedd yn erbyn plentyn fod wedi cael ei chyflawni, **rhaid** i'r uwch berson dynodedig gysylltu â'r gwasanaethau brys yn ddi-oed er mwyn amddiffyn y plentyn/plant rhag y risg o niwed difrifol.

3.15 Lle bo'r pryderon yn ymwneud ag achosion o gam-drin a amheuir neu honiadau o gam-drin yn erbyn staff, nodir y broses yn y Gweithdrefnau disgyblu a diswyddo staff ysgol: Canllawiau diwygiedig i gyrff llywodraethu.

Camau penodol i'w cymryd os bydd gan staff ysgol neu goleg bryderon am blentyn

DRAFT

3.16 Os bydd gan aelodau o staff bryderon bod plentyn yn wynebu risg o gael ei gam-drin, ei esgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed, **dylent** godi'r rhain gyda'r uwch berson dynodedig. **Dylai'r** uwch berson dynodedig wedyn benderfynu p'un a yw'n briodol hysbysu'r gwasanaethau cymdeithasol a/neu'r heddlu. Mae'n bwysig nodi y gall unrhyw aelod o staff hefyd roi gwybod am bryderon yn uniongyrchol i wasanaethau cymdeithasol yr awdurdod lleol neu'r heddlu; fodd bynnag, byddai'n ddoeth cydgysylltu â'r uwch berson dynodedig ym mhob achos lle y bo modd.

3.17 **Dylai** pryderon bob amser arwain at gymorth a chefnogaeth, naill ai drwy hysbysu'r gwasanaethau cymdeithasol, neu gefnogaeth uniongyrchol drwy'r ysgol neu'r coleg. **Dylai'r** uwch berson dynodedig rannu'r wybodaeth ganlynol â'r aelod o staff sy'n hysbysu, a'r pennaeth:

- camau cychwynnol arfaethedig, gan gynnwys cyfeirio, neu'r ffaith na chaiff unrhyw gamau pellach eu cymryd;
- pwy fydd yn cymryd y camau.

3.18 Os oes pryderon uniongyrchol ynglŷn â diogelwch plentyn neu os amheuir trosedd yn erbyn plentyn, **rhaid** cysylltu â'r gwasanaethau brys yn ddi-oed er mwyn amddiffyn y plentyn/plant rhag y risg o niwed difrifol.

3.19 **Dylai** aelodau o staff hefyd fod yn ymwybodol o bryderon diogelu ehangach a hysbysu'r uwch berson dynodedig amdanynt. Mae'r rhain yn cynnwys amgylchiadau fel yr amlinellir ym mhennod 4 (Cyfrifoldebau diogelu dan amgylchiadau penodol), pennod 5 (Diogelwch ar-lein) a phennod 6 (Cydlyniant cymunedol).

Hysbysu

3.20 Fel yr amlinellir uchod, **rhaid** hysbysu'r gwasanaethau cymdeithasol cyn gynted â bod pryder am blentyn wedi cael ei nodi; rhaid i hyn fod o fewn 24 awr. Y tu allan i oriau swyddfa, **rhaid** hysbysu gwasanaeth dyletswydd brys y gwasanaethau cymdeithasol neu'r heddlu.

3.21 Lle bo'r hysbysu'n digwydd yn bersonol neu dros y ffôn, **rhaid** ei gadarnhau'n ysgrifenedig o fewn dau ddiwrnod gwaith. Dylid defnyddio ffurflen safonol leol sydd ar waith ar gyfer yr awdurdod lleol neu'r rhanbarth i hysbysu, os oes ffurflen o'r fath ar gael. Beth bynnag, **rhaid** cynnwys y wybodaeth graidd fel y'i nodir yn Gweithio Gyda'n Gilydd i Ddiogelu Pobl: Cyfrol 5 – Ymdrin ag Achosion Unigol i Amddiffyn Plant sy'n Wynebu Risg.

3.22 Dylai unrhyw un sy'n gweithio mewn lleoliad addysg fod yn ymwybodol **na all** aros yn ddienw os bydd yn hysbysu am blentyn.

Cymryd rhan yn y broses amddiffyn plant

3.23 Os bydd unrhyw aelod o staff yn hysbysu am blentyn, gellir gofyn iddo gyflawni rhai o'r tasgau canlynol neu bob un ohonynt. **Dylai'r** ysgol neu'r coleg sicrhau bod gan staff ddigon o amser ac adnoddau angenrheidiol eraill i gyflawni'r tasgau hyn yn effeithiol a dylai staff fod yn barod ac yn fodlon eu gwneud:

- helpu mewn ymholiadau amddiffyn plant yn unol ag adran 47 o Ddeddf Plant 1989;
- bod yn bresennol yn y gynhadledd amddiffyn plant;
- cyflwyno adroddiad ysgrifenedig ar gyfer y gynhadledd amddiffyn plant;
- cyfrannu at yr asesiadau cychwynnol a'r asesiadau craidd;
- mynychu cyfarfodydd grŵp craidd.

3.24 Os oes gan blentyn gynllun amddiffyn plentyn rhyngasiantaethol, dylid cynnwys yr uwch berson dynodedig yn y broses o baratoi’r cynllun. Rhaid nodi’n glir beth yw rôl a chyfrifoldebau’r ysgol wrth gyfrannu at gamau gweithredu i ddiogelu’r plentyn a hybu ei lesiant.

Ymateb priodol gan staff lleoliad addysg sydd â phryderon ynglŷn â diogelu

3.25 Ni ddylid byth gofyn i blentyn, rhiant, rhoddwr gofal, perthynas nac aelod o'r cyhoedd sy'n mynegi pryderon ynglŷn â llesiant plentyn i unrhyw un sy'n gweithio mewn ysgol neu goleg ddim ond hysbysu'r gwasanaethau cymdeithasol neu'r heddlu eu hunain. Dylid rhannu'r pryderon hyn â'r uwch berson dynodedig. Os yw'r unigolyn yn dymuno hysbysu'r gwasanaethau cymdeithasol neu'r heddlu ei hun, ni ddylai hyn newid gweithredoedd yr uwch berson dynodedig; rhaid i'r uwch berson dynodedig hysbysu'r gwasanaethau cymdeithasol neu'r heddlu o hyd os credir bod y plentyn yn wynebu risg.

Ceisio cyngor ar bryderon

3.26 Gall amheuon bod plentyn yn wynebu risg fod ar ffurf pryderon yn hytrach na ffeithiau hysbys. Gall pryderon ynghylch plentyn godi mewn llawer o gyd-destunau gwahanol, gan gynnwys pan fydd y gwasanaethau cymdeithasol eisoes yn ymwybodol o blentyn. Mae'n bwysig bod y pryderon hyn yn cael eu cofnodi a'u monitro'n briodol gan yr aelod o staff a/neu'r uwch berson dynodedig. Mae hyn yn sicrhau bod darlun cydlynol yn bodoli o'r tebygolrwydd o gamdriniaeth, esgeulustod a mathau eraill o niwed ac yn rhoi cymorth ar gyfer hysbysu'r gwasanaethau cymdeithasol a chymryd unrhyw gamau dilynol.

3.27 **Dylai** fod gan bob lleoliad addysg system addas er mwyn helpu i fynd ati'n effeithiol i gasglu data ar blant yr amheuir eu bod yn wynebu risg. Ceir nifer o becynnau meddalwedd er mwyn helpu ysgolion i gasglu data'n fewnol ar bryderon ynghylch diogelu mewn perthynas â phlant. Gall y pecynnau hyn helpu staff i gofnodi pryderon a helpu'r uwch berson dynodedig i nodi patrymau o gamdriniaeth, esgeulustod neu fathau eraill o niwed.

3.28 Lle bo gan aelod o staff bryderon ond yr hoffai gael rhagor o gyngor ar y pryderon hyn, **dylai** cyngor fod ar gael gan yr uwch berson dynodedig.

3.29 **Rhaid** rhannu pryderon â'r gwasanaethau cymdeithasol drwy eu hysbysu, gyda chymorth gan yr uwch berson dynodedig. Gall yr uwch berson dynodedig roi cyngor ar y broses a'i rheoli. Bydd p'un ai'r uwch berson dynodedig neu'r aelod o staff sy'n hysbysu yn dibynnu ar y trefniadau sydd ar waith yn y lleoliad unigol. Er na fydd pryderon o reidrwydd yn arwain at ymchwiliad, byddant yn helpu i lunio darlun a

DRAFT

gellir eu hystyried ochr yn ochr â phryderon o ffynonellau eraill. Mewn achosion lle na all y gwasanaethau cymdeithasol plant ymchwilio i'r achos neu lle nad ydynt yn ystyried y byddai'n briodol cynnal ymchwiliad dan yr amgylchiadau, dylent, serch hynny, ystyried rhoi cymorth arall i'r plentyn a/neu deulu'r plentyn, megis atgyfeirio at wasanaethau ymyrryd yn gynnar.

3.30 Mae cadw cofnodion cywir, cryno a chlir mewn iaith syml yn rhan hanfodol o atebolrwydd cyflogai neu weithiwr proffesiynol unigol i'r bobl sy'n defnyddio ei wasanaethau, ac yn sail i arfer da ar gyfer amddiffyn plant. Rhaid bod gan bob asiantaeth sy'n ymwneud â diogelu a hybu llesiant plant bolisïau a gweithdrefnau sy'n pennu trefniadau ar gyfer cadw, storio a dinistrio cofnodion achos electronig a phapur. Dylai'r polisïau sicrhau bod cofnodion achos yn cael eu storio'n ddiogel a bod modd eu hadalw yn ôl yr angen.

Ymchwiliadau

3.31 **Ni chaiff** ysgolion gynnal eu hymholiadau amddiffyn plant mewnol eu hunain; rhaid iddynt hysbysu'r awdurdod lleol neu'r heddlu am eu pryderon. Os yw'r pryder yn ymwneud ag aelod o staff, ni chaiff asiantaethau wneud eu penderfyniadau mewnol eu hunain o ran p'un ai mater disgyblu neu fater amddiffyn plant ydyw. **Dylai** asiantaethau fod yn ymwybodol bod gan yr heddlu bwerau a chyfrifoldeb statudol i benderfynu a ddylid cynnal ymchwiliad troseddol.

Gwrando ar y plentyn

3.32 Bydd plant yn siarad am eu pryderon a'u problemau â phobl y maent yn teimlo y gallant ymddiried ynddynt a'u bod yn gyfforddus yn siarad â nhw. Nid athro/athrawes neu'r uwch berson dynodedig fydd yr unigolyn hwn o reidrwydd; gallai fod yn unrhyw aelod o staff y lleoliad addysg. Felly mae'n bwysig bod yr holl staff a gwirfoddolwyr mewn ysgol neu goleg yn gwybod sut i ymateb yn sensitif i bryderon plant, at bwy i droi am gyngor, a pha mor bwysig yw peidio â gwarantu cyfrinachedd llwyr.

3.33 Dylai pawb sy'n gweithio mewn ysgol neu goleg sicrhau bod egwyddor y cynnig rhagweithiol ar gyfer defnyddio'r Gymraeg yn cael ei hymgorffori mewn ymarfer. Dylid gofyn i'r plentyn pa iaith fyddai orau ganddo ar ddechrau'r broses. Bydd hyn yn sicrhau ei fod yn gallu mynegi ei bryderon yn effeithiol ac yn gallu cael gwasanaethau yn ei iaith ei hun drwy gydol y broses.

3.34 Mae gan bob awdurdod lleol yng Nghymru Wasanaeth Cyflawniad Lleiafrifoedd Ethnig sy'n gallu rhoi cyngor i ysgolion a cholegau ar gymorth iaith i blant nad Cymraeg na Saesneg yw iaith eu cartref.

3.35 Gallai'r ffordd y bydd aelod o staff yn siarad â phlentyn sy'n datgelu camdriniaeth effeithio ar y dystiolaeth a gyflwynir. Os bydd plentyn yn gwneud datgeliad i aelod o staff, rhaid i'r aelod o staff ysgrifennu cofnod o'r sgwrs cyn gynted â phosibl, yn gwahaniaethu'n glir rhwng ffeithiau, arsylwadau, honiadau a barn; gan nodi unrhyw gamau a gymerwyd mewn achosion o gam-drin neu esgeulustod posibl; llofnodi; a dyddio'r nodyn. Mae'r poster hwn i staff ysgol yn rhoi cyngor i'r rhai sy'n gweithio gyda phlant sy'n datgelu camdriniaeth neu esgeulustod.

3.36 Mae plant am wybod y bydd rhywun yn gwrando arnynt ac yn cymryd eu pryderon o ddifrif. Dylai pob lleoliad addysg geisio dangos i blant bod amgylchedd diogel i siarad am faterion sy'n effeithio arnynt. Gall arddangos gwybodaeth am linellau cymorth cenedlaethol i blant (e.e. Comisiynydd Plant Cymru, ChildLine, Meic, NSPCC a chynlluniau cefnogaeth gan gymheiriad, mewn mannau gweladwy a hygyrch, megis blwyddiaduron disgyblion, eu hannog i rannu pryderon a chael cymorth. Mae'r posteri hyn yn helpu plant i godi eu llais pan fydd ganddynt bryder: cyngor i blant ysgol gynradd a chyngor i blant ysgol uwchradd. Fel **arfer effeithiol**, dylai pob lleoliad addysg arddangos y posteri hyn ar y safle mewn man lle y gall y plant eu gweld yn glir.

3.37 Mae'r NSPCC wedi llunio adnodd diogelu, sef Gadewch i blant wybod eich bod yn gwrando: pwysigrwydd sgiliau rhyngbersonol oedolion o ran helpu i wella profiadau datgelu gwybodaeth plant, er mwyn rhoi cymorth i bobl sy'n gweithio gyda phlant ynghylch:

- Sut i ddangos eich bod yn gwrando ar blentyn sy'n datgelu gwybodaeth
- Sut i roi sicrwydd i blentyn a dangos empathi;
- Sut i roi pobl ifanc mewn sefyllfa lle maent yn rheoli'r sgwrs.

3.38 Gall plant ag angen dysgu ychwanegol wynebu mwy o risg o gael eu cam-drin neu eu hesgeuluso o gymharu â'u cyfoedion. **Dylai** pawb sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg ddeall y gall plant ag angen dysgu ychwanegol wynebu mwy o risg o gael eu cam-drin, eu hesgeuluso a'u niweidio, deall y rhwystrau y gallant eu hwynebu (yn enwedig mewn perthynas â chyfathrebu), a gallu darparu ar gyfer unrhyw fesurau diogelu ychwanegol sydd eu hangen i'w hamddiffyn.

3.39 **Dylai** pawb sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg ymgyfarwyddo â diwylliant a chredoau'r teuluoedd hynny y maent yn gweithio gyda nhw. Ni ddylid byth anwybyddu arferion a allai fod yn niweidiol ar sail sensitifrwydd diwylliannol.

3.40 **Rhaid** i bawb sy'n gweithio mewn gwasanaethau addysg fod yn wyliadwrus o'r posibilrwydd bod plentyn yn wynebu risg, beth bynnag fo'r lleoliad addysg. Bydd gan blant sydd wedi'u lleoli neu eu mabwysiadu gydberthnasau a all gynnwys gofalwyr maeth, rhieni mabwysiadol, rhieni biolegol, brodyr a chwiorydd neu berthnasau biolegol eraill. Gall y cydberthnasau hyn ac unrhyw gyswllt fod yn gadarnhaol ac i'w croesawu, neu gellir ystyried eu bod yn annymunol ac yn peri risg. Gall profiadau blaenorol plant o gam-drin ac esgeulustod beri risg iddynt o gael anawsterau emosiynol, ymddygiadol ac iechyd meddwl, a all barhau i beri risg iddynt.

Cynnwys rhieni neu ofalwyr

3.41 Mae angen i bob rhiant a gofalwr ddeall bod dyletswydd ar ysgolion a cholegau i ddiogelu a hybu llesiant plant sy'n mynychu'r lleoliadau addysg, bod y cyfrifoldeb hwn yn golygu bod angen polisi a gweithdrefnau amddiffyn plant, ac y gall fod angen i leoliad addysg rannu gwybodaeth a gweithio mewn partneriaeth ag asiantaethau eraill pan gyfyd pryderon ynglŷn â llesiant plentyn. Ystyrir ei bod yn

arfer effeithiol cyfeirio at hyn ym mhrosbectws y lleoliad addysg ac mewn gwybodaeth arall a roddir i rieni a gofalwyr, yn ogystal â phlant.

3.42 **Dylai** pobl sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg drafod unrhyw bryderon ynglŷn â llesiant plentyn gyda'r teulu a, lle bo modd, geisio eu cydsyniad ynghylch hysbysu'r gwasanaethau cymdeithasol. Fodd bynnag, dim ond os na berir rhagor o risg i'r plentyn y dylid gwneud hyn. Lle y bo'n bosibl ac yn briodol, dylid hefyd ystyried barn y plentyn wrth benderfynu a ddylid rhoi gwybod i'r teulu, yn enwedig os yw'r plentyn yn ddigon aeddfed i ffurfio barn ddeallus ar y materion dan sylw.

3.43 Os bydd unrhyw amheuaeth neu ansicrwydd ynghylch cynnwys teulu'r plentyn, dylai'r uwch berson dynodedig gael eglurhad gan yr asiantaethau statudol ynghylch a ddylid dweud wrth y rhieni neu'r gofalwyr am yr hysbysu ac, os felly, pwy ddylai wneud hynny a phryd. Gall hyn fod yn bwysig hefyd mewn achosion lle y gall fod angen i'r heddlu gynnal ymchwiliad troseddol.

3.44 Lle y bo'n briodol, dylai'r uwch berson dynodedig helpu rhieni/gofalwyr i ddeall mai er budd y plentyn y caiff y gwasanaethau cymdeithasol eu hysbysu, a beth yw'r canlyniadau posibl.

Rhannu gwybodaeth

3.45 Dylai'r uwch berson dynodedig arfer synnwyr cyffredin wrth wneud penderfyniadau ynghylch pa wybodaeth i'w rhannu, a dylai ddilyn gweithdrefnau'r sefydliad. Yr ystyriaeth bwysicaf yw p'un a yw rhannu gwybodaeth yn debygol o helpu i ddiogelu ac amddiffyn plentyn. Ceir nifer o egwyddorion a all helpu ymarferwyr i wneud penderfyniadau ynglŷn â rhannu gwybodaeth. Nodir yr egwyddorion hyn yn Gweithio Gyda'n Gilydd i Ddiogelu Pobl a'r adnoddau cysylltiedig, sy'n rhoi cyngor anstatudol ar rannu gwybodaeth er mwyn diogelu plant. Mae'r canllawiau hyn a'r adnodd hwn yn rhoi cyngor cam wrth gam i ymarferwyr mewn gwahanol asiantaethau er mwyn i wybodaeth gael ei rhannu'n gymesur i gefnogi arfer da o ran diogelu. Mae'r canllawiau hefyd yn rhoi cyngor ar fframwaith Cytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru a dyletswyddau yn unol â'r Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data a Deddf Diogelu Data 2018.

3.46 Er mwyn diogelu a hybu llesiant plant, dylai'r Bwrdd Diogelu Plant sicrhau bod ei asiantaethau partner wedi gwneud trefniadau i sicrhau:

- bod pob aelod o staff sy'n dod i gysylltiad â phlant yn deall beth i'w wneud a beth yw'r ffyrdd mwyaf effeithiol o rannu gwybodaeth os yw'n credu y gall fod angen gwasanaethau ychwanegol ar blentyn neu deulu er mwyn sicrhau'r canlyniadau gorau posibl iddynt;
- bod pob aelod o staff sy'n dod i gysylltiad â phlant yn deall beth i'w wneud a phryd i rannu gwybodaeth os yw'n credu bod plentyn yn cael ei gam-drin, yn cael ei esgeuluso neu'n dioddef mathau eraill o niwed o bosibl, neu ei fod yn wynebu risg o hynny;
- bod canllawiau priodol ar gyfer sefydliadau penodol yn cael eu llunio i

ategu canllawiau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru a bod canllawiau o’r fath a hyfforddiant priodol ar gael i’r staff presennol ac i staff newydd fel rhan o'u proses sefydlu;
- bod canllawiau a hyfforddiant yn ymdrin yn benodol â rhannu gwybodaeth rhwng proffesiynau, sefydliadau ac asiantaethau, yn ogystal ag ynddynt;
- bod trefniadau ar gyfer hyfforddiant yn ystyried gwerth hyfforddiant amlasiantaethol yn ogystal â hyfforddiant i asiantaethau unigol;
- bod rheolwyr yn y gwasanaethau plant yn gyfarwydd â'r fframwaith cyfreithiol a'r canllawiau arfer da a roddir i ymarferwyr sy'n gweithio gyda phlant.

Dyletswydd i gadw cyfrinachedd

3.47 Nid yw’r ddyletswydd i gadw cyfrinachedd yn absoliwt a gellir ei thorri os yw hynny er budd pennaf y plentyn ac er budd y cyhoedd yn gyffredinol. Os bydd gweithwyr proffesiynol yn penderfynu bod angen datgelu gwybodaeth er mwyn amddiffyn y plentyn neu blant eraill rhag risg o gael niwed difrifol, gellir torri'r ddyletswydd i gadw cyfrinachedd.

3.48 Lle y bydd pobl sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg o'r farn bod angen rhannu gwybodaeth gyfrinachol â'r gwasanaethau cymdeithasol plant neu’r heddlu:

- dylent geisio cefnogi'r plentyn, os mai’r plentyn yw ffynhonnell y wybodaeth, i gytuno i’r wybodaeth gael ei datgelu o fewn cyfnod rhesymol;
- i ddechrau, gallant drafod yr achos yn ddienw ag eraill, megis yr uwch berson dynodedig, cydweithiwr arall â chymhwysedd addas ym maes diogelu, neu'r gwasanaethau cymdeithasol plant;
- dylid rhoi gwybod i'r plentyn bod angen i'r gweithiwr proffesiynol rannu gwybodaeth gyfrinachol, oni bai y byddai gwneud hynny'n peri rhagor o risg iddo;
- dylid gwneud cofnod priodol o unrhyw benderfyniad i rannu gwybodaeth neu beidio.

3.49 Mae’n bosibl y bydd angen i benderfyniadau yn y maes hwn gael eu gwneud gan bobl sydd â chymhwysedd addas ym maes diogelu, fel gweithwyr proffesiynol enwebedig neu ddynodedig, neu ar ôl cael cyngor gan bobl o’r fath.

Cadw cofnodion a rhannu gwybodaeth

3.50 Mae rhannu gwybodaeth yn rhan allweddol o arfer da ym maes diogelu. Rhaid i wybodaeth gael ei rhannu yn unol â'r Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data a Deddf Diogelu Data 2018, y cyfeirir atynt fel deddfwriaeth diogelu data'r DU. Mae'r ddeddfwriaeth diogelu data yn darparu ar gyfer rhannu gwybodaeth ac ni ddylid ei defnyddio'n awtomatig fel rheswm dros beidio â gwneud hynny. Un o'r amgylchiadau eithriadol sy'n darparu ar gyfer rhannu gwybodaeth yw er mwyn atal camdriniaeth, esgeulustod neu niwed.

DRAFT

3.51 Mewn lleoliadau addysg, cyfrifoldeb yr uwch berson dynodedig yw cadw cofnodion ysgrifenedig manwl, cywir a diogel am blant sy’n destun pryderon ynghylch eu diogelwch. Mae'r cofnodion hyn yn gyfrinachol a dylid eu cadw ar wahân i gofnodion disgyblion. Dylent gynnwys cronoleg o bryderon, achosion o hysbysu, cyfarfodydd, galwadau ffôn a negeseuon e-bost. Ceir nifer o becynnau meddalwedd er mwyn helpu ysgolion i gasglu data ar bryderon ynghylch diogelu mewn perthynas â phlant sy'n wynebu risg.

3.52 Lle bo plentyn yn gadael ysgol neu goleg, dylai'r uwch berson dynodedig sicrhau bod copi o unrhyw gofnodion amddiffyn plant yn cael eu rhoi i'r ysgol neu'r coleg newydd cyn gynted â phosibl, ond eu trosglwyddo ar wahân i brif ffeil y disgybl.

3.53 Mae Llywodraeth Cymru wedi llunio'r cyngor anstatudol hwn er mwyn rhoi cyngor ar arfer gorau i ymarferwyr sy'n gweithio ar draws asiantaethau mewn perthynas â'u cyfrifoldebau i rannu gwybodaeth er mwyn diogelu plant. Mae'r canllawiau'n cynnig eglurder ynghylch yr amodau ar gyfer rhannu gwybodaeth.

3.54 Dylai pawb sy'n gweithio mewn lleoliad addysg fod yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau yn unol â deddfwriaeth diogelu data'r DU. Mae'n ofynnol i bob ysgol a choleg a gynhelir yn y DU benodi Swyddog Diogelu Data.

3.55 Mae Llywodraeth Cymru wedi cefnogi South West Grid for Learning (SWGfL), mewn cydweithrediad â Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth, i lunio cyfres o bum rhestr chwarae er mwyn rhoi gwybodaeth glir a chywir am y rhwymedigaethau a'r gofynion y mae'r newid sylweddol hwn i'r gyfraith yn eu gosod ar ysgolion a cholegau. Mae'r rhestrau chwarae hyn ar gael ar Hwb.

3.56 Mae’n **arfer effeithiol** i’r uwch berson dynodedig ddarparu adroddiad briffio blynyddol a diweddariadau rheolaidd mewn cyfarfodydd staff i roi gwybod am unrhyw faterion sy’n ymwneud â diogelu a/neu amddiffyn plant neu newidiadau i'r gweithdrefnau lleol. Mae hyn yn sicrhau bod yr holl staff yn cael y wybodaeth ddiweddaraf a’u bod yn cael eu hatgoffa’n gyson am eu cyfrifoldebau, ac am bolisïau a gweithdrefnau’r ysgol. Mae llawer o ysgolion yn ei gweld hi'n fuddiol trafod diogelu yn rheolaidd mewn cyfarfodydd staff er mwyn cynnal lefel uchel o ymwybyddiaeth.

3.57 **Dylai'r** uwch berson dynodedig gydgysylltu â’r llywodraethwr dynodedig ar gyfer amddiffyn plant fel bod y llywodraethwr dynodedig yn gallu adrodd ar faterion sy’n ymwneud â diogelu i'r corff llywodraethu. Ni ddylid trafod achosion amddiffyn plant penodol mewn adroddiadau i’r corff llywodraethu, ond dylid adolygu’r polisïau a'r gweithdrefnau diogelu. Mae’n arfer da i’r llywodraethwr a enwebwyd a’r uwch berson dynodedig gyflwyno’r adroddiad gyda’i gilydd.

Pennod 4: Cyfrifoldebau lleoliadau addysg

4.1 Yr uwch berson dynodedig sy'n gyfrifol am sicrhau bod rhieni/gofalwyr yn gweld copïau o’r polisi amddiffyn plant. Gall hyn helpu i osgoi'r posibilrwydd o wrthdaro yn nes ymlaen drwy dynnu eu sylw at rôl yr ysgol neu'r coleg a'r ffaith y gellir hysbysu'r awdurdod lleol os cyfyd pryderon ynglŷn â diogelu. Bydd llawer o leoliadau yn cynnwys gwybodaeth am hyn mewn cyfarfodydd sefydlu i rieni newydd, yn eu prosbectws ac ar eu gwefan.

4.2 **Dylai'r** uwch berson dynodedig sicrhau bod polisi amddiffyn plant y lleoliad yn cael ei ddiweddaru a’i adolygu bob blwyddyn, a chydweithio â’r corff llywodraethu neu’r perchennog mewn perthynas â hyn.

4.3 Yn ogystal â pholisi amddiffyn plant yr ysgol neu'r coleg, mae polisïau eraill yn berthnasol i ddiogelu a gall yr uwch berson dynodedig fod yn rhan o'r broses o fonitro effeithiolrwydd y polisïau eraill hyn er mwyn sicrhau cysondeb a chydlyniad o ran y ffordd y mae'r ysgol yn diogelu ei phlant yn effeithiol. Ymhlith y polisïau perthnasol eraill mae:

- Diogelu
- ymddygiad
- cod ymddygiad staff
- presenoldeb
- gwrthfwlio
- gofal personol
- recriwtio a dethol
- diogelwch ar-lein
- ymyriad corfforol
- cyfrinachedd
- Atal radicaleiddio

4.4 **Dylai'r** uwch berson dynodedig sicrhau bod yr ysgol neu'r coleg yn cwblhau'r Adnodd Archwilio Trefniadau Diogelu, yn atodiad 4, i gefnogi dull diogelu ar gyfer y lleoliad cyfan a chynnig meincnod ar gyfer gwella dulliau a strwythurau diogelu yn barhaus. Dylai'r adnodd archwilio gael ei adolygu'n rheolaidd er mwyn sicrhau bod myfyrio, dysgu a diweddaru prosesau yn digwydd yn gyson yn y lleoliad.

4.5 Dylai'r egwyddorion a amlinellir yn yr adran hon gael eu mabwysiadu fel **arfer effeithiol** ym mhob lleoliad addysg arall.

Hyfforddiant diogelu ac amlasiantaethol

4.6 Rôl yr uwch berson dynodedig yw sicrhau, drwy gydweithio â’r pennaeth/prifathro, bod yr holl staff a gwirfoddolwyr:

- yn gallu gweld a deall polisi diogelu’r ysgol neu'r coleg, yn enwedig staff newydd neu staff rhan-amser a all fod yn gweithio gyda gwahanol sefydliadau addysgol;
- yn cael hyfforddiant sefydlu a gloywi sy'n ymdrin ag amddiffyn plant,

dealltwriaeth o faterion yn ymwneud â diogelu gan gynnwys achosion camdriniaeth, esgeulustod a mathau eraill o niwed;

- yn gallu adnabod arwyddion a dangosyddion camdriniaeth, esgeulustod a mathau eraill o niwed;
- yn gwybod sut i ymateb yn effeithiol os bydd ganddynt bryderon;
- yn gwybod sut i ymateb yn briodol i ddatgeliad;
- yn gwybod eu bod yn gyfrifol am roi gwybod am unrhyw bryderon ar unwaith pan fyddant yn codi.

4.7 Rhaid i'r uwch berson dynodedig gadw cofnodion o ddyddiadau'r hyfforddiant, manylion y darparwr a chofnod o'r staff a oedd yn bresennol yn yr hyfforddiant.

4.8 Mae'r Modiwlau Cadw Dysgwyr yn Ddiogel yn helpu pob aelod o staff mewn lleoliadau addysg i ddeall eu cyfrifoldebau diogelu fel y'u nodir yn y canllawiau hyn. Mae pum modiwl ar wahân ar gael ar Hwb[17]. Gall yr uwch berson dynodedig neu bennaeth/prifathro glustnodi'r modiwlau i aelodau eraill o staff er mwyn eu helpu i fonitro cynnydd y staff. Mae'r Canllawiau Cadw Dysgwyr yn Ddiogel yn rhoi cyngor i uwch bersonau dynodedig a phenaethiaid/prifathrawon ar sut i ddefnyddio a chlustnodi'r modiwlau hyn.

4.9 Dylai pob llywodraethwr, gan gynnwys Cadeirydd y Llywodraethwyr, allu cael hyfforddiant diogelu ac amddiffyn plant er mwyn sicrhau lefel sylfaenol a chyson o ymwybyddiaeth. Mae'r hyfforddiant hwn yn cynnwys y llywodraethwr dynodedig ar gyfer amddiffyn plant, a'r Modiwlau Cadw Dysgwyr yn Ddiogel, ond nid yw wedi'i gyfyngu iddynt. Mae cyrff llywodraethu'n gyfrifol am sicrhau bod polisïau a gweithdrefnau diogelu'r lleoliad addysg yn bodloni gofynion statudol a dylai pob llywodraethwr wybod beth i'w wneud bydd ganddo bryderon ynglŷn â phlentyn.

4.10 Dylai athrawon gael hyfforddiant ar ddiogelu fel rhan o'r cwrs hyfforddi sy'n arwain at ennill Statws Athro Cymwysedig (SAC), ond gall fod angen hyfforddiant pellach, neu hyfforddiant gloywi, i atgyfnerthu hyn pan gânt eu penodi gyntaf. Mae Safonau SAC yn gyfres o ddatganiadau canlyniad y mae'n rhaid i athrawon dan hyfforddiant eu bodloni sy'n gysylltiedig â chyhoeddiadau a gofynion statudol eraill fel sy'n briodol. Rhaid i hyfforddeion allu dangos eu bod yn creu amgylchedd dysgu pwrpasol i bob plentyn lle mae dysgwyr yn teimlo'n ddiogel ac yn hyderus.

4.11 Mae'n ofynnol bod hyfforddeion hefyd yn dangos proffesiynoldeb i sicrhau bod cydberthnasau â dysgwyr yn seiliedig ar ymddiriedaeth a pharch rhwng y naill ochr a'r llall, ac i gydnabod y bydd hyn yn helpu i wneud y gorau o'u potensial i ddysgu. Disgwylir i hyfforddeion ddangos y safon hon drwy allu dangos gwybodaeth ac ymwybyddiaeth o hawliau pob dysgwr, fel y nodir yng Nghonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP) a pholisïau allweddol Llywodraeth Cymru.

4.12 Mae Dod yn Athro Cymwysedig: Llawlyfr Canllawiau yn cynnwys gwybodaeth i ddarparwyr addysg gychwynnol athrawon am ddiogelu plant mewn addysg.

---

[17] Caiff y modiwlau hyn eu diweddaru ar ôl i'r canllawiau Cadw Dysgwyr yn Ddiogel diwygiedig gael eu cyhoeddi.

4.13 **Dylai** aelodau eraill o staff a llywodraethwyr gael hyfforddiant pan gânt eu penodi gyntaf. Ar ôl hynny, dylai'r holl staff nad oes ganddynt gyfrifoldeb dynodedig am amddiffyn plant, gan gynnwys athrawon, gael hyfforddiant gloywi addas yn rheolaidd ac ar adegau priodol er mwyn cadw eu gwybodaeth a'u sgiliau'n gyfredol.

4.14 Mae asiantaethau unigol yn gyfrifol am sicrhau bod staff yn gymwys ac yn hyderus wrth gyflawni eu cyfrifoldebau am ddiogelu a hybu llesiant plant. Bydd y Bwrdd Diogelu Plant yn gallu cynnig cyngor ar y lefelau hyfforddiant sylfaenol sy'n ofynnol ar gyfer staff i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â gweithdrefnau y cytunwyd arnynt yn lleol.

4.15 Pwrpas hyfforddiant amlasiantaethol yw sicrhau gwell canlyniadau i blant gan gynnwys:

- dealltwriaeth a rennir o'r tasgau, prosesau, egwyddorion a rolau a chyfrifoldebau a amlinellir mewn canllawiau cenedlaethol a threfniadau lleol ar gyfer diogelu plant a hybu eu llesiant;
- gwasanaethau mwy effeithiol ac integredig ar y lefel strategol ac ar lefel achosion unigol;
- gwell cyfathrebu rhwng gweithwyr proffesiynol gan gynnwys dealltwriaeth gyffredin o dermau allweddol, diffiniadau a throthwyon ar gyfer gweithredu;
- cydberthnasau gwaith effeithiol, gan gynnwys y gallu i weithio mewn grwpiau neu dimau amlddisgyblaethol;
- prosesau gwneud penderfyniadau cadarn yn seiliedig ar rannu gwybodaeth, asesu trylwyr, dadansoddi beirniadol a barn broffesiynol.

4.16 Dylai'r uwch berson dynodedig gael hyfforddiant prydlon ar weithdrefnau rhyngasiantaethol a fydd yn ei alluogi i weithio mewn partneriaeth ag asiantaethau eraill, ac yn rhoi iddo'r wybodaeth a'r sgiliau sydd eu hangen i gyflawni ei gyfrifoldebau. Dylai hefyd gael hyfforddiant gloywi i gadw ei wybodaeth a'i sgiliau'n gyfredol.

Cyfrifoldebau colegau

4.17 Mae'r cyfrifoldebau statudol ar gyfer diogelu ac amddiffyn plant yr ymdrinnir â nhw yn y canllawiau hyn yn gymwys mewn perthynas â phlant o dan 18 oed. Fodd bynnag, dylai colegau hefyd fod yn ymwybodol bod Deddf 2014 yn ymestyn y Ddyletswydd i Hysbysu[18] sydd ar awdurdodau lleol i bartneriaid perthnasol os oes sail resymol dros amau bod oedolyn yn wynebu risg. Rhoddir y ddyletswydd ar bartneriaid perthnasol lle y gall oedolyn fod yn wynebu risg. Mae'n ofynnol i bartneriaid ym meysydd addysg, iechyd, yr heddlu, y gwasanaeth prawf a thimau troseddwyr ifanc hysbysu'r awdurdod lleol os ydynt yn credu bod oedolyn yn wynebu risg.

[18] Adran 126, o dan Ran 7 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

4.18 Gan eu bod yn gyrff ymreolaethol, ni all colegau ddibynnu'n awtomatig ar awdurdodau lleol i ddarparu cyngor, cymorth, mynediad at hyfforddiant, polisïau a gweithdrefnau ac ati. Mae awdurdodau lleol yn rhydd i ddarparu'r gwasanaethau hynny i golegau, ond nid oes rhwymedigaeth arnynt i wneud hynny. Gellir darparu gwasanaethau heb godi tâl. Gall colegau nad ydynt yn prynu gwasanaethau gan awdurdod lleol gysylltu â'r Bwrdd Diogelu Plant i ofyn am gyngor, neu'r Bwrdd Diogelu Oedolion yn achos pobl dros 18 oed.

4.19 Yn achos coleg sy'n darparu addysg a/neu hyfforddiant i blant a phobl ifanc o dan 16 oed sydd ar gofrestr ysgolion uwchradd, **dylai'r** uwch berson dynodedig gydgysylltu â'r colegau dan sylw i sicrhau bod trefniadau priodol ar waith i ddiogelu'r plentyn.

Cyfrifoldebau ysgolion annibynnol

4.20 Gweinidogion Cymru yw cofrestrydd ysgolion annibynnol yng Nghymru. Rhaid i unrhyw sefydliad sydd am weithredu fel ysgol annibynnol wneud cais i Weinidogion Cymru i gofrestru yn unol ag adran 160 o Ddeddf Addysg 2002. Mae'n drosedd o dan adran 159 i unrhyw un gynnal ysgol annibynnol nad yw wedi'i chofrestru.

4.21 Mae Rheoliadau Safonau Ysgol Annibynnol (Cymru) 2003 yn nodi'r safonau ar gyfer arolygu ysgol annibynnol yn unol ag adrannau 160(4) ac 163(2) o Ddeddf Addysg 2002. Mae Safon 3 yn ymwneud yn benodol â diogelu a hybu llesiant, iechyd a diogelwch plant sy'n mynychu'r ysgol. Os bydd Gweinidogion Cymru yn cael cais i gofrestru, byddant yn hysbysu Estyn a fydd wedyn yn cynnal arolygiad o'r ysgol ac yn adrodd i Weinidogion Cymru ar y graddau y mae'r Safonau Ysgol Annibynnol wedi'u bodloni. Bydd Gweinidogion Cymru yn ystyried adroddiad Estyn, ac unrhyw dystiolaeth arall sy'n berthnasol i'r Safonau Ysgol Annibynnol, er mwyn penderfynu a yw'r safonau wedi'u bodloni ac i hysbysu'r perchennog am ei benderfyniad.

4.22 Mae gan berchnogion ysgolion annibynnol gyfrifoldebau tebyg i'r rhai sydd gan gyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir ond ni allant ddibynnu ar awdurdodau lleol i roi cyngor a chymorth yn yr un modd ag a wnânt ar gyfer ysgolion a gynhelir. Mae awdurdodau'n gallu darparu'r gwasanaethau hynny i ysgolion annibynnol, ac mae llawer ohonynt yn gwneud hynny, gan godi ffioedd priodol am y gwaith. Fodd bynnag, nid oes rhwymedigaeth arnynt i ddarparu'r gwasanaethau hyn. Yn yr un modd â cholegau, gall ysgolion annibynnol nad ydynt yn prynu gwasanaethau gan awdurdod lleol gysylltu â'r Bwrdd Diogelu Plant i gael cyngor.

4.23 Mae'n bwysig bod sianeli cyfathrebu rhwng ysgolion annibynnol, adrannau gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol a Byrddau Diogelu Plant yn cael eu cynnal a'u datblygu, fel bod plant y mae angen cymorth arnynt yn cael sylw prydlon ac y gellir ymchwilio'n briodol i unrhyw honiadau o gam-drin. Mewn achosion lle nad y pennaeth yw'r perchennog, dylai'r perchennog gydgysylltu ag asiantaethau eraill os gwneir honiadau yn ymwneud â'r pennaeth. Lle mai'r pennaeth yw'r perchennog hefyd, dylid cytuno ar drefniadau penodol gyda'r Bwrdd Diogelu Plant.

4.24 Dylai ysgolion annibynnol sy'n darparu gofal meddygol a/neu nyrsio sicrhau bod eu staff meddygol a nyrsio yn cael cyngor priodol a hyfforddiant amlasiantaethol ar amddiffyn plant.

Cyfrifoldebau ysgolion annibynnol sy'n cynnig darpariaeth breswyl

4.25 Bydd perchnogion ysgolion annibynnol sy'n darparu llety i blant yn ymwybodol ei bod yn ofynnol i sefydliadau o'r fath gofrestru â Llywodraeth Cymru ac Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC). Bydd ysgolion annibynnol o'r fath yn cael eu harolygu wedyn gan Estyn ac AGC. Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau ar y Safonau Gofynnol Cenedlaethol ar gyfer Ysgolion Arbennig Preswyl a'r Safonau Gofynnol Cenedlaethol ar gyfer Ysgolion Preswyl y Brif Ffrwd sydd i'w bodloni wrth gofrestru'r ysgol annibynnol yn gyntaf a thrwy gydol y cofrestriad.

4.26 Fel yn achos ysgolion annibynnol eraill, mae Rheoliadau Safonau Ysgol Annibynnol (Cymru) 2003 yn pennu safonau ar gyfer diogelu a hybu llesiant plant y darperir llety ar eu cyfer gan ysgol breswyl. Defnyddir y safonau hyn i asesu a yw'r ysgol yn cydymffurfio â'r rhwymedigaeth gyfreithiol sydd arni i ddiogelu a hybu llesiant y plant y darperir llety ar eu cyfer.

Cyfrifoldebau awdurdodau lleol a chyrff llywodraethu ysgolion am addysg a ddarperir y tu allan i leoliad ysgol a gynhelir

4.27 Mae adran 19(1) o Ddeddf Addysg 1996 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau ar gyfer darparu addysg addas mewn ysgolion neu heblaw mewn ysgolion i blant o oedran ysgol gorfodol nad ydynt, am ba reswm bynnag – boed oherwydd salwch, cael eu gwahardd o'r ysgol neu fel arall – yn cael addysg addas am unrhyw gyfnod o bosibl, oni wneir trefniadau addas ar eu cyfer.

4.28 Wrth wneud trefniadau addysg heblaw yn yr ysgol, gan gynnwys darpariaeth a gomisiynwyd gan ddarparwyr allanol, **rhaid** i'r awdurdod lleol sicrhau y gwneir hyn gyda golwg ar ddiogelu a hybu llesiant y plant sy'n derbyn addysg heblaw yn yr ysgol.

4.29 Mae Deddf Addysg 2002 a Mesur Addysg a Sgiliau 2009 yn rhoi'r pŵer i gyrff llywodraethu gomisiynu gwasanaethau allanol, gan gynnwys gwasanaethau addysgol.

4.30 Er mwyn sicrhau eu hunain eu bod yn cyflawni eu dyletswyddau, **rhaid** i awdurdodau lleol a chyrff llywodraethu gael sicrwydd bod y ddarpariaeth a gomisiynir, neu fel arall, yn diogelu'r plant a leolir ynddi ac yn hybu eu llesiant. **Rhaid** cael y cyfryw sicrwydd cyn lleoli'r plentyn a thrwy gydol cyfnod y lleoliad.

4.31 Cyn lleoli plentyn â darparwyr allanol, **dylai** awdurdodau lleol a chyrff llywodraethu sicrhau eu hunain drwy wneud y canlynol:

- cynnal ymweliadau â'r lleoliad dan sylw;

- sicrhau bod y darparwr wedi'i gofrestru â Llywodraeth Cymru (lle y bo'n ofynnol cofrestru fel ysgol annibynnol neu lle y byddai'n ofynnol gwneud hynny petai'r awdurdod lleol yn lleoli plentyn/plant yno);
- ystyried canfyddiadau arolygiadau Estyn;
- gofyn am dystiolaeth o'r ffordd y bydd y darparwr yn diogelu'r plentyn ac yn hybu ei lesiant, er enghraifft drwy ystyried polisïau'r darparwr gan gynnwys polisïau iechyd a diogelwch, gwrthfwlio a diogelu;
- gofyn am dystiolaeth o drefniadau'r darparwr ar gyfer diogelu dysgwyr (gan gynnwys sicrhau bod staff wedi cael gwiriadau priodol a chyfredol megis gwiriadau'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS));
- gofyn am dystiolaeth o'r gallu i ddarparu ar gyfer dysgwyr sydd ag angen dysgu ychwanegol.

4.32 Yn ystod y lleoliad, **dylai** ysgolion ac awdurdodau lleol fonitro bod y trefniadau a roddwyd ar waith yn effeithiol. **Dylai** hyn gynnwys ymweld â'r lleoliad dan sylw.

4.33 Mae rhagor o wybodaeth am addysg heblaw yn yr ysgol ar gael yng nghanllawiau Llywodraeth Cymru, Fframwaith Gweithredu ar gyfer darpariaeth addysg heblaw yn yr ysgol

Cyfrifoldebau darparwyr Dysgu Seiliedig ar Waith

4.34 **Dylai** trefniadau diogelu darparwr Dysgu Seiliedig ar Waith[19] geisio sicrhau bod pob dysgwr yn dysgu mewn amgylchedd diogel, gan gynnwys dysgwyr sy'n dysgu gydag is-gontractwyr a/neu aelodau o gonsortiwm. Dylai trefniadau o'r fath gynnwys:

- nodi dysgwyr o dan 18 oed sy'n wynebu risg o gael eu cam-drin, eu hesgeuluso neu eu niweidio;
- arferion recriwtio sy'n adlewyrchu'r rhwymedigaeth i ddiogelu pobl ifanc;
- cynnig cyfleoedd profiad gwaith yn amodol ar ystyried canllawiau priodol ar ddiogelu;
- swyddog arweiniol dynodedig ar gyfer diogelu;
- hyfforddiant a chymorth i bob aelod o staff ar faterion yn ymwneud â diogelu ac amddiffyn plant;
- bod trefniadau priodol ar gyfer amddiffyn plant yn cael eu cofnodi'n glir a'u hadolygu o leiaf unwaith y flwyddyn.

Cyfrifoldebau ysgolion bro, darparwyr gweithgareddau cyn ac ar ôl ysgol a darparwyr dysgu y tu allan i oriau ysgol

4.35 Corff llywodraethu ysgol sy'n rheoli'r defnydd o safle'r ysgol yn ystod a'r tu allan i oriau ysgol, ac eithrio lle mae gweithred ymddiriedolaeth yn caniatáu i berson heblaw'r corff llywodraethu reoli'r defnydd o'r safle, neu lle mae cytundeb trosglwyddo rheolaeth wedi'i wneud. Gall cyrff llywodraethu wneud cytundebau

[19] gweler y rhestr termau am ddiffiniad o Ddysgu Seiliedig ar Waith.

trosglwyddo rheolaeth er mwyn rhannu'r rheolaeth dros safle'r ysgol â chorff arall, neu drosglwyddo'r rheolaeth iddo. Y corff arall, a elwir yn "gorff rheoli", fydd yn rheoli meddiant y safle a'r defnydd ohono yn ystod yr oriau sydd wedi'u pennu yn y cytundeb. Drwy drosglwyddo rheolaeth dros y safle i grwpiau cymunedol lleol, cymdeithasau chwaraeon a darparwyr gwasanaethau, gellir defnyddio cyfleusterau'r ysgol heb fod angen i staff yr ysgol dreulio amser yn eu rheoli neu weinyddu.

4.36 Os yw'r corff llywodraethu'n darparu gwasanaethau neu weithgareddau'n uniongyrchol o dan oruchwyliaeth neu reolaeth staff yr ysgol, bydd trefniadau'r ysgol ar gyfer amddiffyn plant yn gymwys. Os bydd gwasanaethau neu weithgareddau'n cael eu darparu ar wahân gan gorff arall, rhaid i'r corff llywodraethu gadarnhau bod y corff dan sylw wedi mabwysiadu polisïau a gweithdrefnau priodol ar gyfer diogelu ac amddiffyn plant a bod trefniadau wedi'u gwneud i gydgysylltu â'r ysgol ar y materion hyn os bydd yn briodol.

Cyfrifoldebau lleoliadau nas cynhelir a ariennir

4.37 Mae'r Safonau Gofynnol Cenedlaethol ar gyfer Gofal Plant a Reoleiddir i blant hyd at 12 oed yn nodi'r trefniadau ar gyfer diogelu ac amddiffyn plant i leoliadau gofal dydd a reoleiddir. Nod y canllawiau hyn yw rhoi cymorth a chyngor i'r lleoliadau hynny a ariennir i ddarparu addysg er mwyn sicrhau arfer effeithiol wrth roi trefniadau diogelu ac amddiffyn ar waith. Mae Safon 20: Amddiffyn plant yn nodi y dylai person cofrestredig y lleoliad sicrhau:

- bod polisi amddiffyn plant ar waith sy'n cael ei rannu â'r holl rieni a staff;
- bod hyfforddiant amddiffyn plant yn cael ei gwblhau;
- bod pawb sy'n gweithio yn y lleoliad yn gwybod sut i nodi pryderon sy'n ymwneud ag amddiffyn plant;
- bod pob aelod o staff yn gwybod sut i hysbysu am blentyn sy'n wynebu risg.

DRAFT

Pennod 5: Cyfrifoldebau diogelu dan amgylchiadau penodol

Cyflwyniad

5.1 Dylai pawb sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg fod yn gyfarwydd â'r ffyrdd y gall gwahanol fathau o niwed, esgeulustod a chamdriniaeth ddod i'r amlwg fel y gallant nodi materion yn gynnar, lleihau risg, atal niwed a diogelu plant. Dylai hyfforddiant diogelu gynnwys gwybodaeth am ddangosyddion y mathau hyn o niwed. Mae nifer o Ganllawiau Ymarfer Cymru Gyfan ar ddiogelu plant dan amgylchiadau diogelu penodol yn cael eu datblygu i'w defnyddio ar y cyd â phrif Weithdrefnau Diogelu Cymru[20].

5.2 Mae'r bennod hon yn rhoi cyngor a gwybodaeth gyfeirio i'r rhai sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg er mwyn rheoli amgylchiadau penodol. Ni fwriedir iddi fod yn rhestr gynhwysfawr. Ceir amgylchiadau penodol eraill y bydd angen i'r rhai mewn lleoliadau addysg eu hystyried. Gall y Bwrdd Diogelu Plant gynnig cyngor a chymorth mewn perthynas ag adnoddau er mwyn helpu ymarferwyr i nodi arwyddion esgeulustod, camdriniaeth a mathau eraill o niwed.

Cam-drin gan blant gan gynnwys cam-drin rhywiol (ymddygiad rhywiol niweidiol)

5.3 Gweler Canllaw Ymarfer Cymru ar ddiogelu plant rhag camfanteiso'n rhywiol ar blant a Chanllaw Ymarfer Cymru ar ddiogelu plant sy'n destun pryder ynglŷn ag ymddygiad rhywiol niweidiol.

5.4 Dylai fod gan yr uwch berson dynodedig ddealltwriaeth dda o ymddygiad rhywiol niweidiol. Dylai hyn fod yn rhan o'i hyfforddiant diogelu. Bydd hyn o gymorth wrth gynllunio addysg ataliol, rhoi mesurau ataliol ar waith, drafftio polisi amddiffyn plant effeithiol a'i roi ar waith, ac ymgorffori'r dull gweithredu mewn perthynas â thrais rhywiol ac aflonyddu rhywiol yn null diogelu'r ysgol gyfan neu'r coleg cyfan.

Plant sy'n ceisio lloches

5.5 Gweler Canllaw Ymarfer Cymru ar ddiogelu plant ar eu pen eu hunain sy'n ceisio lloches.

Delweddau o gam-drin plant a'r rhyngrwyd

5.6 Gweler Canllaw Ymarfer Cymru ar ddiogelu plant rhag cael eu cam-drin ar-lein.

5.7 Mae rhagor o arweiniad, hyfforddiant a chymorth ar gael gan y Ganolfan Camfanteisio ar Blant a'u Hamddiffyn Ar-lein (CEOP). Mae CEOP yn gweithio i

[20] Caiff y dolenni i Weithdrefnau Diogelu Cymru a Chanllawiau Ymarfer Cymru Gyfan eu cynnwys yn y canllawiau terfynol pan gânt eu cyhoeddi.

amddiffyn plant, teuluoedd a chymdeithas rhag pedoffiliaid a throseddwyr rhyw; yn benodol, y rhai sy'n ceisio camfanteisio'n rhywiol ar blant ar-lein;

Plant ar goll o addysg

5.8 Gweler Canllaw Ymarfer Cymru ar ddiogelu plant sy'n mynd ar goll o'r cartref neu o leoliad gofal.

Esgeuluso plant

5.9 Gweler Canllaw Ymarfer Cymru ar ddiogelu plant rhag cael eu hesgeuluso

Diogelu Plant ar eu Pen eu Hunain sy'n Ceisio Lloches

5.10 Gweler Canllaw Ymarfer Cymru ar ddiogelu plant ar eu pen eu hunain sy'n ceisio lloches.

Diogelu plant y mae cam-drin domestig yn effeithio arnynt

5.11 Gweler Canllaw Ymarfer Cymru ar ddiogelu plant y mae cam-drin domestig yn effeithio arnynt.

Camdriniaeth sy'n gysylltiedig â thraddodiad, diwylliant, crefydd neu ofergoel

5.12 Gweler Canllaw Ymarfer Cymru ar ddiogelu plant rhag camdriniaeth sy'n gysylltiedig â thraddodiad, diwylliant, crefydd neu ofergoel.

Gwrthfwlio

5.13 Mae canllawiau Llywodraeth Cymru Parchu Eraill: Canllawiau Gwrth-fwlio (24/2003)[21] yn darparu gwybodaeth am fynd i'r afael â bwlio mewn ysgolion a'r camau i'w cymryd i gefnogi plant a phobl ifanc sy'n dweud eu bod yn cael eu bwlio y tu allan i'r ysgol. Mae'n cynnig arweiniad ar y canlynol:

- bwlio ar sail hil, crefydd a diwylliant;
- bwlio sy'n cynnwys plant sydd ag anableddau ac anghenion addysgol arbennig;
- bwlio homoffobig;
- bwlio rhywiaethol, rhywiol a thransffobig;
- seiberfwlio – oherwydd datblygiadau mewn technolegau cyfathrebu, a gallu plant a phobl ifanc i gael gafael arnynt, mae ysgolion wedi gorfod bod yn wyliadwrus a cheisio canfod atebion arloesol i'r camddefnydd ohonynt.

Trosedd Casineb

[21] Ar adeg cyhoeddi'r ddogfen hon, roedd y canllawiau dan sylw yn cael eu hadolygu; disgwylir i'r canllawiau diwygiedig gael eu cyhoeddi yn ystod hydref 2019.

DRAFT

5.14 Cafodd Mynd i'r Afael â Digwyddiadau a Throseddau Casineb: Fframwaith Gweithredu ei lansio gan Lywodraeth Cymru ym mis Mai 2014. Mae Llywodraeth Cymru wedi ariannu llinell gymorth i blant a phobl ifanc drwy MEIC Cymru a Chanolfan Genedlaethol ar gyfer Digwyddiadau a Throseddau Casineb drwy Cymorth i Ddioddefwyr Cymru.

Cynnwys a chynorthwyo disgyblion

5.15 Mae'r Canllawiau cynnwys a chynorthwyo disgyblion yn ymdrin â chynnwys a chynorthwyo disgyblion o oedran ysgol gorfodol. Mae'n rhoi cyngor ac yn nodi cyfrifoldebau ar gyfer cynnal lefelau uchel o bresenoldeb, ymddygiad cadarnhaol mewn ysgolion a chymorth i'r disgyblion hynny y mae angen cymorth ychwanegol arnynt i sicrhau eu bod yn cael addysg addas ac yn osgoi cael eu hymddieithrio o addysg. Mae hefyd yn trafod addysg a ddarperir y tu allan i'r ysgol.

Plant yn colli addysg

5.16 Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau statudol i helpu i atal plant a phobl ifanc rhag colli addysg. Mae'n cynnig pecyn cymorth ymarferol er mwyn nodi plant a phobl ifanc sy'n colli addysg.

Plant sy'n Derbyn Gofal

5.17 Mae cyrff llywodraethu yn dynodi aelod o staff mewn ysgolion[22] i fod â chyfrifoldeb arweiniol am hybu cyflawniad addysgol plant sy'n derbyn gofal. Lle bo pryder bod plentyn sy'n derbyn gofal yn wynebu risg o gael ei gam-drin, ei esgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed, rhaid i'r aelod dynodedig o staff siarad â'r uwch berson dynodedig i drafod y pryderon. Gall hefyd fod yn briodol ac yn ddefnyddiol cynnwys cydgysylltydd addysg plant sy'n derbyn gofal yr awdurdod lleol.

5.18 Ceir rhagor o wybodaeth am rolau'r aelod dynodedig o staff a'r cydgysylltydd addysg plant sy'n derbyn gofal yn Gwneud gwahaniaeth: Canllaw i'r person dynodedig ar gyfer plant sy'n derbyn gofal mewn ysgolion.

Ymweliadau cyfnewid tramor

5.19 Mae dyletswydd ar awdurdodau lleol ac ysgolion i sicrhau bod trefniadau priodol ar waith i ddiogelu a hybu llesiant plant a phobl ifanc, yn unol ag Adran 175 o Ddeddf Addysg 2002 ac Adran 28 o Ddeddf Plant 2004. Mae'n bwysig bod ysgolion ac awdurdodau lleol yn glir ynghylch sut y byddant yn parhau i gyflawni eu dyletswyddau statudol i ddiogelu plant a phobl ifanc wrth wneud trefniadau ar gyfer ymweliadau cyfnewid tramor.

5.20 Mae'r British Council yn darparu canllawiau gan y Gymdeithas Arweinwyr Ysgolion a Cholegau ar sut i gynllunio ymweliadau cyfnewid tramor sy'n cynnwys elfen o aros mewn cartrefi.

[22] Mae Gwneud gwahaniaeth: Canllaw i'r person dynodedig ar gyfer plant sy'n derbyn gofal mewn ysgolion yn nodi'r ddyletswydd ar wahanol leoliadau addysg yn fanylach

Cyffwrdd â disgyblion, gan gynnwys ataliaeth

5.21 O dan adran 93 o Ddeddf Addysg ac Arolygiadau 2006, gall pob aelod o staff ysgol ddefnyddio hynny o rym sy'n rhesymol dan yr amgylchiadau i atal plentyn neu berson ifanc rhag gwneud, neu barhau i wneud, unrhyw rai o'r canlynol:

- cyflawni trosedd (neu, yn achos disgybl sydd o dan oedran cyfrifoldeb **troseddol, rhywbeth a fyddai'n drosedd petai disgybl hŷn yn ei** gyflawni);
- achosi anaf personol i unrhyw berson (gan gynnwys hunan-niwed i'r dysgwr), neu achosi difrod i eiddo unrhyw berson;
- amharu ar y gallu i gynnal trefn a disgyblaeth yn yr ysgol neu ymysg unrhyw ddysgwyr sy'n cael addysg yn yr ysgol, boed hynny yn ystod sesiwn addysgu neu ar adeg arall.

5.22 Nid yw'r gyfraith yn diffinio pryd mae'n rhesymol defnyddio grym. Bydd hynny'n dibynnu bob amser ar yr union amgylchiadau mewn achos penodol. Er mwyn ei ystyried yn gyfreithlon, byddai'n rhaid i'r grym fod yn gymesur â'r canlyniadau y bwriedir iddo eu hatal. Maint y grym a ddefnyddir fydd y lleiaf sydd ei angen i sicrhau'r canlyniad a fwriedir. Ni ellid cyfiawnhau defnyddio grym i atal camymddwyn dibwys.

5.23 Mae defnyddio grym i roi cosb yn anghyfreithlon bob amser. Y rheswm am hyn yw y byddai'n gyson â'r diffiniad o gosb gorfforol, a diddymwyd gan adran 548 o Ddeddf Addysg 1996.

5.24 Mae Fframwaith y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ar gyfer ataliaeth yn cynnig adnodd ar gyfer defnyddio ataliaeth sy'n nodi'r fframweithiau cyfreithiol penodol sy'n rheoli'r defnydd o ataliaeth mewn lleoliadau gwahanol. Mae'r fframwaith yn berthnasol i sectorau yng Nghymru a Lloegr lle y defnyddir ataliaeth, gan gynnwys cyfiawnder troseddol, iechyd, gofal i oedolion a gofal cymdeithasol, ac addysg.

5.25 Bydd Llywodraeth Cymru yn ymgynghori ynghylch Fframwaith ar gyfer Lleihau Arferion Cyfyngol, a fydd yn nodi mesurau i leihau arferion cyfyngol. Noda'r canllawiau'n glir, lle y defnyddir ataliaeth, y dylai'r ymarfer fod yn unol â Fframwaith y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ar gyfer Ataliaeth. Bydd hyn yn cefnogi gwaith cynllunio ac ymarfer sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ar gyfer plant ac oedolion ym mhob lleoliad perthnasol ym meysydd addysg, gofal cymdeithasol ac iechyd[23].

5.26 Mae canllawiau Llywodraeth Cymru Ymyriad diogel ac effeithiol: Defnyddio grym rhesymol yn rhoi cymorth i ysgolion mewn perthynas â darparu amgylchedd diogel i blant a phobl ifanc.

5.27 Rhaid i bolisi ysgol ar ddefnyddio grym fod yn gyson â'i pholisi ar ymddygiad ond nid oes rhaid iddo fod yn rhan o'r polisi hwnnw. Mae canllawiau Llywodraeth

[23] Mae'r canllawiau dan sylw yn cael eu paratoi ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus ar adeg drafftio'r ddogfen hon.

Cymru ar hybu ymddygiad cadarnhaol a pholisïau ymddygiad ysgolion i'w gweld yn y canllawiau Cynnwys a Chynorthwyo Disgyblion. Dylai hefyd fod yn gyson â pholisïau'r ysgol ar amddiffyn plant ac iechyd a diogelwch.

5.28 Mae Cyngor y Gweithlu Addysg wedi cyhoeddi Canllaw arfer da o ran 'cyffwrdd priodol', trin ac atal sydd â'r nod o helpu i godi ymwybyddiaeth o drin ac atal mewn ymarfer proffesiynol. Dylid darllen y canllawiau hyn ar y cyd â Chod ymddygiad ac ymarfer Cyngor y Gweithlu Addysg.

Camddefnyddio sylweddau

5.29 Mae gwasanaethau cwnsela mewn ysgolion ac yn y gymuned yn cynnig cymorth personol i blant a phobl ifanc sydd am drafod eu problemau, gan gynnwys camddefnyddio sylweddau, gyda chynghorydd annibynnol.

5.30 Llinell gymorth ddwyieithog am ddim mewn perthynas â chyffuriau yw Llinell Gymorth Cyffuriau ac Alcohol Cymru, DAN 24/7, sy'n cynnig un pwynt cyswllt i unrhyw un yng Nghymru sydd am gael rhagor o wybodaeth neu help sy'n gysylltiedig â chyffuriau neu alcohol. Bydd y llinell gymorth hon yn helpu unigolion, eu teuluoedd, gofalwyr, a gweithwyr cymorth ym maes cyffuriau ac alcohol i gael gafael ar wasanaethau lleol a rhanbarthol.

Hunanladdiad a hunan-niwed

5.31 Mae canllaw hunangymorth Cymorth wrth Law er budd pobl sydd mewn profedigaeth oherwydd hunanladdiad. Mae wedi'i anelu at amrywiaeth eang o bobl y mae hunanladdiad neu farwolaeth heb esboniad wedi effeithio arnynt, nid dim ond perthnasau neu ffrindiau, ond gweithwyr gofal iechyd a gweithwyr proffesiynol eraill a ddaw i gysylltiad â phobl mewn profedigaeth hefyd. Ei nod yw rhoi cymorth ac awgrymiadau ynghylch sut i ddod o hyd i gymorth.

Cam-drin rhwng cyfoedion

5.32 Dylai pob aelod o staff sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg ddeall ac adnabod risgiau cam-drin rhwng cyfoedion. Dylai cyrff llywodraethu a pherchnogion sicrhau bod eu polisi amddiffyn plant yn cynnwys (o leiaf):

- gweithdrefnau i atal y risg o gam-drin rhwng cyfoedion;
- y dull ar gyfer cofnodi honiadau o gam-drin rhwng cyfoedion, ymchwilio iddynt a'u rheoli;
- prosesau clir mewn perthynas â'r ffordd y bydd dioddefwr, y sawl a gyhuddir ac unrhyw blentyn arall y mae cam-drin rhwng cyfoedion wedi effeithio arno yn cael ei gefnogi;
- datganiad clir na ddylid byth goddef camdriniaeth;
- cydnabyddiaeth bod pob math o gam-drin rhwng cyfoedion yn annerbyniol ac y bydd yn cael ei gymryd o ddifrif;
- cydnabyddiaeth o'r gwahanol fathau posibl o gam-drin rhwng cyfoedion.

Pennod 6: Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol

6.1 Dylai pawb sy'n gweithio gyda phlant fod yn wyliadwrus o'r gydberthynas gyson rhwng cam-drin domestig a cham-drin ac esgeuluso plant. Lle ceir tystiolaeth o gam-drin domestig, dylid ystyried y goblygiadau i unrhyw blant yn y cartref, gan gynnwys y posibilrwydd y gall y plant eu hunain ddioddef trais neu fath arall o niwed.

6.2 Mae Strategaeth Genedlaethol a Fframwaith Cyflawni Traws-lywodraethol 2018 - 2021 Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol Llywodraeth Cymru yn nodi ein hymrwymiad i fynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol.

6.3 Mae'r Canllaw Arfer Da: Dull Addysg Gyfan o Ymdrin â Thrais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol yng Nghymru yn cydnabod pwysigrwydd lleoliadau addysg fel amgylcheddau lle y gellir meithrin agweddau cadarnhaol at gydraddoldeb rhywiol a chydberthnasau iach a pharchus drwy ddull gweithredu seiliedig ar hawliau. Bwriedir iddo gael ei ddefnyddio fel adnodd defnyddiol er mwyn helpu i integreiddio'r materion a'r dulliau gweithredu hyn mewn arferion addysgu a rheoli sydd eisoes yn bodoli.

6.4 Mae’r canllaw, a luniwyd ar y cyd â Cymorth i Ferched Cymru, yn seiliedig ar naw elfen allweddol y Dull Addysg Gyfan, gyda phob adran yn ystyried y mathau o weithgarwch y gellid ymgymryd â nhw o dan bob elfen. Mae’r canllaw yn awgrymu nifer o syniadau ymarferol a rhoddir astudiaethau achos drwy’r canllaw i gyd.

6.5 Mae Trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol – Canllawiau i Lywodraethwyr yn cynnwys nifer o gamau gweithredu y gall llywodraethwyr eu cymryd i wneud eu hysgol yn fwy diogel. Mae'r canllawiau'n rhoi gwybod i lywodraethwyr ysgolion am y materion sy'n ymwneud â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol a'r angen i roi polisi priodol ar waith er mwyn helpu staff i adnabod arwyddion camdriniaeth a gwybod sut i gael cymorth iddynt eu hunain, i gynorthwyo eu cydweithwyr a'r plant yn eu hysgol.

Ymateb i bryderon

6.6 Os oes gan staff ysgol le i gredu bod plentyn yn wynebu risg o drais neu gamdriniaeth, bod hynny eisoes yn digwydd iddo, neu ei fod yn byw mewn tŷ lle mae hynny'n digwydd, dylai'r uwch berson dynodedig gael gwybod ar unwaith a dylid cymryd camau yn unol â Gweithdrefnau Amddiffyn Plant Cymru.

6.7 Os yw'r cam-drin yn digwydd rhwng oedolion yn y cartref, gellir rhoi cymorth i'r plentyn o ran pwy a all helpu, gan gynnwys yr heddlu, yr awdurdod lleol, gwasanaethau eirioli lleol ar gyfer cam-drin domestig (gweler gwybodaeth a

gyhoeddir yn lleol), llinell gymorth Byw Heb Ofn (0808 8010 800), gwefan Byw Heb Ofn neu gyfeiriad e-bost Byw Heb Ofn.

6.8 Mae Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol Cymru ar drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol yn nodi'r lefel o hyfforddiant sy'n briodol ar gyfer staff addysg. Rhaid i bob gweithiwr proffesiynol perthnasol allu ‘Gofyn a Gweithredu’ mewn perthynas â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol. Yn ymarferol, mae hyn yn golygu y bydd pob gweithiwr proffesiynol sy'n debygol o ddod i gysylltiad ag unigolion a all fod yn cael eu cam-drin yn gallu adnabod arwyddion y profiad hwn ac ymateb yn briodol i'r person hwnnw.

Dulliau rhagweithiol

6.9 Dylai gwaith atal gael ei integreiddio, lle y bo'n ymarferol, ym mhob agwedd ar fywyd ysgol a dylid mynd i'r afael ag ef ar bob adeg briodol yn y cwricwlwm. Bydd hyn yn helpu i greu ethos ysgol cadarnhaol lle y bydd gan ddysgwyr amgylchedd diogel i ddysgu a lle y bydd ganddynt gyfle a'r hyder i rannu pryderon ag eraill. Drwy drafod materion sy’n codi a gwrando ar farn eu cyfoedion, ceir cyfle i newid agweddau meddwl a chynnig cefnogaeth. Wrth drafod materion sensitif, mae angen cyflwyno'r rhain mewn ffordd gytbwys a thrafod materion moesegol mewn ffordd wrthrychol. Fodd bynnag, mae yr un mor bwysig grymuso dysgwyr i allu ysgwyddo'r cyfrifoldeb am eu hymddygiad yn eu perthnasoedd personol ac adnabod ymddygiad amhriodol.

Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod

6.10 Mae'n hollbwysig bod unrhyw un sy'n gweithio mewn lleoliad addysg yn wyliadwrus o arwyddion anffurfio organau cenhedlu benywod ac yn gwybod pa gamau i'w cymryd os bydd ganddo bryderon. Dylai staff fod yn ymwybodol y gellid mynd â merched dramor yn ystod gwyliau’r haf er mwyn anffurfio organau cenhedlu benywod, gan y gall y triniaethau gymryd hyd at bedair wythnos i wella. Felly, gallai’r driniaeth gael ei chynnal cyn i’r ferch ddychwelyd i’r ysgol ar ddechrau tymor yr hydref. Dylai staff fod yn wyliadwrus drwy chwilio am arwyddion anffurfio organau cenhedlu benywod ar ôl gwyliau ysgol a rhoi gwybod i'r uwch berson dynodedig yn y lle cyntaf am unrhyw beth a all ymddangos yn amheus .

6.11 Mae adran 5B o Ddeddf Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod 2003 yn cyflwyno dyletswydd orfodol i hysbysu sy'n ei gwneud yn ofynnol i athrawon yng Nghymru a Lloegr roi gwybod i'r heddlu am achosion hysbys o anffurfio organau cenhedlu benywod ymhlith merched o dan 18 oed a ganfyddir ganddynt yn ystod eu gwaith proffesiynol.

6.12 Mae canllawiau'r Swyddfa Gartref, Multi-agency statutory guidance on female genital mutilation, yn nodi'n glir bod y ddyletswydd yn gymwys i athrawon cymwysedig neu bersonau a gyflogir i wneud gwaith addysgu mewn ysgolion a cholegau, ac ymarferwyr addysg a reoleiddir gan Gyngor y Gweithlu Addysg.

6.13 Os oes amheuaeth bod plentyn yn wynebu risg o anffurfio organau cenhedlu benywod, trais ar sail anrhydedd neu briodas dan orfod, dylid dilyn gweithdrefnau

diogelu'r ysgol. Gellir defnyddio Gorchmynion Amddiffyn rhag anffurfio organau cenhedlu benywod hefyd. Gellir gofyn i'r llys ystyried cais ar unwaith, a gall wneud gorchymyn amddiffyn heb i'r ymatebwyr fod yn bresennol. Mae'r ddogfen Mandatory Reporting of Female Genital Mutilation – procedural information yn argymell y dylid rhoi gwybod i'r heddlu ar lafar drwy **ffonio 101.**

Priodas dan Orfod

6.14 Mae canllawiau Llywodraeth y DU, Multi-agency practice guidelines: Handling cases of Forced Marriage yn cynnig cyngor cam wrth gam i weithwyr proffesiynol, gan gynnwys athrawon, ar briodas dan orfod. Mae'r canllawiau'n cynnwys amlinelliad o'r arwyddion y gall pobl sy'n gweithio mewn lleoliad addysg eu hadnabod pan fydd plentyn neu berson ifanc yn wynebu risg o briodas dan orfod.

6.15 Gellir defnyddio Gorchmynion Amddiffyn rhag Priodas dan Orfod hefyd. Gall y llys wneud gorchymyn mewn argyfwng fel y gellir rhoi mesurau amddiffyn ar waith ar unwaith.

DRAFT

DRAFFT

Pennod 7: Diogelwch ar-lein

7.1 Mae'r Cynllun gweithredu diogelwch ar-lein i blant a phobl ifanc yng Nghymru yn rhoi trosolwg o'r gwaith a wneir gan Lywodraeth Cymru i wella ymarfer a darpariaeth mewn perthynas â diogelwch ar-lein i blant yng Nghymru.

7.2 Mae'n hanfodol bod safonau hidlo'r we yn addas i'r diben ar gyfer addysgu a dysgu yn yr 21ain ganrif, gan ganiatáu'r mynediad sydd ei angen ar ysgolion a diogelu plant a phobl ifanc ar yr un pryd. Dylai cyrff llywodraethu sicrhau bod hidlyddion priodol a systemau monitro priodol ar waith. I gefnogi hyn, mae Llywodraeth Cymru wedi adolygu a diweddaru'r Safonau a argymhellir ar gyfer hidlo'r we yn ysgolion Cymru. Nod y safonau yw helpu ysgolion i ddarparu amgylchedd diogel, cyfrifol a chefnogol i ddysgu ac atal mynediad at gynnwys amhriodol neu niweidiol.

7.3 Mae'r Parth Diogelwch Ar-lein ar gael er mwyn helpu plant i gadw'n ddiogel ar-lein. Ardal arbennig ar Hwb yw'r Parth Diogelwch Ar-lein, a gynlluniwyd ac a ddatblygwyd i gefnogi diogelwch ar-lein mewn addysg ledled Cymru. Yn ogystal ag erthyglau newyddion ac eitemau nodwedd, mae'r Parth Diogelwch Ar-lein yn cynnig ystod o adnoddau addysgu ar amrywiaeth o faterion yn ymwneud â diogelwch ar-lein er mwyn helpu i gadw dysgwyr yn ddiogel ar-lein. Mae'n galluogi dysgwyr, rhieni a gofalwyr ac ysgolion i gael gafael ar ffynonellau o arweiniad a chyngor, yn ogystal â dolenni i hyfforddiant a chymorth arbenigol pellach. Mae'r Parth hefyd yn cynnwys calendr o ddigwyddiadau hyfforddi er mwyn galluogi ymarferwyr i gofrestru ar gyfer sesiynau hyfforddi ar ddiogelwch ar-lein.

7.4 Adnodd hunanasesu diogelwch ar-lein dwyieithog i ysgolion yw '360 degree safe' Cymru. Cynlluniwyd yr adnodd er mwyn galluogi ysgolion i asesu ac adolygu eu harferion a'u darpariaeth eu hunain o ran diogelwch ar-lein. Mae'r adnodd yn cynnwys cyfres o dempledi polisi diogelwch ar-lein sydd hefyd ar gael drwy'r Parth Diogelwch Ar-lein ar Hwb.

7.5 Adnodd cwbl ddwyieithog sy'n adeiladu ar yr adnodd blaenorol o'r enw *Yr Adnodd Llythrennedd a Dinasyddiaeth Digidol* ac yn ei ddisodli yw'r Adnodd Diogelwch Ar-lein i Gymru. Bwriedir i'r adnodd hwn gael ei ddefnyddio mewn ystafelloedd dosbarth er mwyn grymuso disgyblion i feddwl yn feirniadol, ymddwyn yn ddiogel a chyfrannu mewn modd cyfrifol yn ein byd digidol. Mae'r deunyddiau hyn, a ddatblygwyd gan SWGfL ac a gefnogir gan Lywodraeth Cymru, yn seiliedig ar adnoddau Common Sense Media. Maent yn cynnwys gwersi unigol ar gyfer pob grŵp blwyddyn o'r Cyfnod Sylfaen i Flwyddyn 13. Maent yn ymdrin ag wyth maes diogelwch ar-lein, gan gynnwys olion traed digidol, credyd creadigol a hawlfraint, hunanddelwedd a hunaniaeth, a chyfathrebu personol. Mae hyn yn galluogi athrawon i ddewis o blith amrywiaeth o unedau, er enghraifft, mewn ymateb i ddigwyddiadau yn yr ysgol neu newidiadau cenedlaethol mewn tueddiadau ar-lein.

7.6 Mae rhannu delweddau wedi dod yn beth cyffredin gan fod technoleg fodern yn golygu ei bod mor hawdd gwneud hynny. Mae'r cynnydd hwn o ran pa mor gyflym a pha mor rhwydd ydyw i rannu delweddau wedi arwain at bryderon

DRAFT

ynghylch pobl ifanc yn creu a rhannu delweddau rhywiol ohonynt eu hunain. Gall yr ymddygiadau hyn olygu bod pobl ifanc yn wynebu risgiau, gan gynnwys rhannu delweddau ymhellach heb ganiatâd, cywilydd, bwlio a bod yn fwy agored i gamfanteisio rhywiol. Mae creu a rhannu delweddau rhywiol o bobl o dan 18 oed yn anghyfreithlon. Mae Secstio: Ymateb i ddigwyddiadau a diogelu dysgwyr. Canllawiau ar gyfer lleoliadau addysgol yng Nghymru yn helpu ysgolion yng Nghymru i reoli materion yn ymwneud â 'secstio' yn briodol. Diben y canllawiau yw helpu ysgolion, colegau a lleoliadau addysgol eraill i ddatblygu gweithdrefnau i ymateb i ddigwyddiadau'n ymwneud â phobl ifanc yn creu delweddau rhywiol. Mae'n cynnwys gwybodaeth am addysg ataliol, yn cyfeirio'r darllenydd at ragor o ffynonellau o adnoddau a chymorth ac yn esbonio sut i gynnwys asiantaethau eraill.

7.7 Mae Canolfan Rhyngrwyd Mwy Diogel y DU yn bartneriaeth rhwng tair elusen flaenllaw - Childnet International, Internet Watch Foundation ac SWGfL - sy'n rhannu cenhadaeth i wneud y rhyngrwyd yn lle gwell i blant a phobl ifanc.

7.8 Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i gontract ag SWGfL i hybu defnydd diogel a chyfrifol o Hwb ac i gefnogi'r gwaith o gyflawni rhaglen diogelwch ar-lein ddwyieithog gynhwysfawr. Drwy adeiladu ar arbenigedd sydd eisoes ar gael, mae'r rhaglen yn anelu at ddatblygu ymarfer cynaliadwy mewn perthynas â diogelwch ar-lein yng Nghymru a sicrhau bod mwy o adnoddau ar gael yn Gymraeg. Ymhlith y gweithgareddau hyn mae:

- darparu adnodd hunanwerthuso – 360 degree safe Cymru a chymorth wedi'i dargedu a hybu'r defnydd ohono;
- datblygu a chyhoeddi cyfres gynhwysfawr o adnoddau o safon uchel i gefnogi dysgwyr a'u rhieni/gofalwyr;
- datblygu a chyhoeddi amrywiaeth o adnoddau addysgu dwyieithog sy'n canolbwyntio ar faterion penodol sy'n ymwneud â diogelwch ar-lein;
- darparu rhaglen o hyfforddiant diogelwch ar-lein i uwchsgilio ymarferwyr addysg.

7.9 Mae Llywodraeth Cymru yn annog pob lleoliad addysg i wneud pob defnydd o dechnolegau cymdeithasol er mwyn ennyn diddordeb dysgwyr a gwella deilliannau dysgu, gan ddatblygu dysgwyr i fod yn ddinasyddion digidol hyderus a chymwys ar yr un pryd.

7.10 Mae'r Llinell Gymorth Diogelwch Ar-lein i Weithwyr Proffesiynol yn cynnig cyngor a chymorth i unrhyw weithwyr proffesiynol sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc mewn perthynas ag amrywiaeth o bryderon yn ymwneud â diogelwch ar-lein. Fel rhan o Ganolfan Rhyngrwyd Mwy Diogel y DU, mae'r Llinell Gymorth yn rhoi cymorth i unrhyw aelod o'r gweithlu plant mewn perthynas â materion yn ymwneud â diogelwch ar-lein y gallant eu hwynebu eu hunain, neu y gall person ifanc yn eu gofal ddod ar eu traws. Mae'r Llinell Gymorth yn cynnig cymorth mewn perthynas ag amrywiaeth eang o faterion ar-lein, gan gynnwys:

- enw da ar-lein;
- gemau;

- meithrin perthynas amhriodol;
- bwlio ar-lein;
- secstio;
- gwella ymddygiad yn y cyfryngau cymdeithasol;
- cynnwys anghyfreithlon; aflonyddu ar-lein;
- radicaleiddio.

DRAFFT

Pennod 8: Cydlyniant Cymunedol

Atal radicaleiddio

8.1 Dylai pob lleoliad addysg greu amgylchedd diogel lle y gall plant ddeall a thrafod pynciau sensitif, gan gynnwys terfysgaeth a syniadau eithafol, a dysgu sut i herio'r syniadau hyn. Rydym yn disgwyl i gyfleoedd yn y cwricwlwm gael eu defnyddio i archwilio a herio'r pynciau hyn a hyrwyddo gwerthoedd democratiaeth a pharchu ein gilydd a bod yn oddefgar tuag at grefyddau a chredoau gwahanol.

8.2 Mae Deddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 yn gosod dyletswydd ar amrywiaeth o awdurdodau penodedig, gan gynnwys perchnogion ysgolion a gynhelir, ysgolion arbennig nas cynhelir, ysgolion meithrin a gynhelir, ysgolion annibynnol, unedau cyfeirio disgyblion, colegau, darparwyr dysgu seiliedig ar waith a phrifysgolion, i roi sylw dyledus, wrth gyflawni eu swyddogaethau, i atal pobl rhag cael eu denu i derfysgaeth. Mae Llywodraeth y DU wedi cyhoeddi Prevent Duty Guidance: for England and Wales for specified public bodies, including education providers a Prevent duty guidance: for further education institutions in England and Wales. Mae'n bwysig bod pob aelod o staff ysgolion a cholegau yn deall Prevent a'u rôl o ran glynu wrth ddyletswydd Prevent.

8.3 Mae canllawiau Gwrthsafiad a pharch: Datblygu cydlyniant cymunedol – dealltwriaeth gyffredin ar gyfer ysgolion a'u cymunedau, yn nodi'r rôl sydd gan bobl sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg i ddatblygu a chefnogi dulliau strategol o hybu a chynnal cydlyniant cymunedol a dileu eithafiaeth dreisgar. Mae'r canllawiau hyn yn cynnwys adnodd hunanasesu er mwyn helpu ysgolion i asesu eu lefelau o gydymffurfiaeth â'r arfer gorau wrth greu cymuned ddysgu ddiogel, a helpu i gadw dysgwyr yn ddiogel rhag peryglon radicaleiddio ac eithafiaeth.

8.4 I golegau, mae Creu Cymunedau Dysgu Diogel yn darparu canllawiau a phecyn cymorth hunanasesu ar Prevent. Mae'r ddogfennaeth, a ddatblygwyd gan Colegau Cymru ar y cyd â'r sector, yn darparu fframwaith ymarferol ar gyfer asesu cydymffurfiaeth â Prevent a chynllunio camau gweithredu.

8.5 **Dylai** ysgolion a cholegau sicrhau bod gweithdrefnau diogelu yn cynnwys darpariaeth ar gyfer nodi risgiau mewn perthynas â radicaleiddio ac eithafiaeth, a mynd i'r afael â'r risgiau hynny. Dylai'r uwch berson dynodedig ddatblygu sianeli cyfathrebu cadarn ag asiantaethau allanol priodol. Rydym yn disgwyl i bawb sy'n gweithio mewn ysgol neu goleg ddeall pryd mae'n briodol codi pryder gydag uwch berson dynodedig, ac i'r uwch berson dynodedig wybod pryd mae'n briodol atgyfeirio achos i'r awdurdod lleol drwy'r un pwynt cyswllt i'r heddlu.

8.6 Lle bo pryder am blentyn mewn perthynas ag eithafiaeth ac nad yw'r opsiynau cymorth ar gael yn lleol, bydd cynrychiolydd yr heddlu ar y Bwrdd Diogelu Plant yn gallu trafod opsiynau cymorth.

DRAFT

8.7 Mae Plismona Gwrthderfysgaeth Cymru wedi cyhoeddi Ffurflen Atgyfeirio Partneriaid Prevent Cymru Gyfan i greu un system atgyfeirio glir ar gyfer pob awdurdod lleol yng Nghymru, er mwyn magu hyder pob awdurdod, lliniaru yn erbyn bygythiadau a lleihau risg drwy ddiogelu pobl y mae angen cymorth arnynt. Os bydd yr uwch berson dynodedig yn nodi rhywun a all arddel barn eithafol neu wynebu risg o gael ei radicaleiddio, dylai ddefnyddio'r ffurflen atgyfeirio hon.

8.8 Gellir rhoi gwybod am gynnwys terfysgol ar-lein a amheuir, gan gynnwys erthyglau, delweddau, areithiau neu fideos sy'n hyrwyddo terfysgaeth neu'n annog trais, cynnwys sy'n annog pobl i gyflawni gweithredoedd terfysgol, gwefannau a grëwyd gan sefydliadau terfysgol neu eithafol a fideos o ymosodiadau gan derfysgwyr drwy'r ddolen hon.

8.9 Gallwch hefyd gyfeirio cynnwys sy'n peri pryder yn uniongyrchol at lwyfannau cyfryngau cymdeithasol – gallwch gael gwybod sut yn http://www.saferinternet.org.uk/advice-and-resources/teachers-and-professionals/safety-features.

8.10 Dylai pob aelod o staff gael ei hyfforddi drwy raglen Gweithdy i Godi Ymwybyddiaeth o Prevent (WRAP) y Swyddfa Gartref. I gael rhagor o wybodaeth am WRAP, gallwch gysylltu â'r canlynol:

- **Ymholiadau yn ymwneud â WRAP** – WRAP@homeoffice.gov.uk
- **Ymholiadau yn ymwneud ag e-ddysgu –** Prevent.training@homeoffice.gov.uk

8.11 Mae Estyn yn disgwyl i arolygwyr ystyried sut mae ysgol yn cadw plant a phobl ifanc sy'n mynychu'r lleoliad addysg yn ddiogel rhag peryglon radicaleiddio ac eithafiaeth. Mae Deddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 wedi cael ei hychwanegu at restr o ddeddfwriaeth berthnasol yn Atodiad 6 Arweiniad atodol: arolygu diogelu mewn ysgolion ac UCDau. Mae hyn yn rhoi cefndir i ystyriaethau arolygwyr Estyn mewn perthynas ag atal radicaleiddio mewn ysgolion.

8.12 Mae Bagloriaeth Cymru yn cynnwys opsiwn drwy'r Her Dinasyddiaeth Fyd-eang i alluogi ysgolion yng Nghymru i fynd i'r afael â mater eithafiaeth drwy raglen a achredir gan CBAC. Diben y modiwl hwn yw meithrin sgiliau dysgwyr, gan gynnig cyfleoedd iddynt ddeall materion byd-eang ac ymateb yn briodol iddynt ar yr un pryd: mae'n hwyluso sgiliau meddwl yn feirniadol, datrys problemau, creadigrwydd ac arloesedd, a'u cymhwyso.

Camfanteisio'n Droseddol ar Blant, gan gynnwys Llinellau Cyffuriau

8.13 Dylai unrhyw ymarferydd sy'n gweithio gyda phlentyn y mae'n credu y gall wynebu risg o gamfanteisio'n droseddol ddilyn ei ganllawiau diogelu lleol a rhannu'r wybodaeth hon â gwasanaethau cymdeithasol yr awdurdod lleol. Os

DRAFT

ydych yn credu bod person yn wynebu risg uniongyrchol o niwed, dylech gysylltu â'r heddlu. Mae Canllaw Ymarfer Cymru Gyfan ar ddiogelu plant rhag Camfanteisio'n Droseddol ar Blant ar gael gyda Gweithdrefnau Diogelu Cymru.

8.14 Mae'r Swyddfa Gartref wedi cyhoeddi canllawiau ar gyfer Cymru a Lloegr – County Lines Guidance: Criminal Exploitation of children and vulnerable adults – er mwyn rhoi cyngor i staff rheng flaen, gan gynnwys y rhai sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg, ar adnabod yr arwyddion bod rhywun sy'n wynebu risg yn cael ei ddenu i linellau cyffuriau a sut i ymateb yn briodol.

DRAFFT

Pennod 9: Arferion mwy diogel wrth recriwtio staff

9.1 Mae'r bennod hon yn amlinellu'r camau y dylid eu dilyn i sicrhau arferion mwy diogel wrth recriwtio staff. Ei nod yw helpu pob lleoliad addysg – gan gynnwys unedau cyfeirio disgyblion, ysgolion nas cynhelir ac ysgolion annibynnol, colegau, awdurdodau lleol ac asiantaethau cyflenwi – i adolygu a, lle y bo'n briodol, addasu eu harferion a'u gweithdrefnau mewn ffyrdd a fydd yn atgyfnerthu trefniadau diogelu drwy helpu i atal camdriniaeth.

9.2 Rhaid i bob aelod o staff addysgu, ac eithrio'r rhai sy'n gweithio mewn lleoliadau nas cynhelir ac ysgolion annibynnol, fod wedi'u cofrestru â Chyngor y Gweithlu Addysg. Ceir saith categori cofrestru:

1. **Athro ysgol** – statws athro cymwysedig (SAC) ac yn gweithio mewn ysgol a gynhelir neu ysgol arbennig nas cynhelir. Gall fod angen cwblhau cyfnod Sefydlu statudol er mwyn cofrestru yn y categori hwn. Dysgwch fwy ar dudalennau Sefydlu Cyngor y Gweithlu Addysg;
2. **Gweithiwr cymorth mewn ysgol** – yn cefnogi'r dysgu mewn ysgol a gynhelir neu ysgol arbennig nas cynhelir;
3. **Athro addysg bellach** – yn gweithio fel athro neu ddarlithydd mewn coleg;
4. **Gweithiwr cymorth addysg bellach** – yn cefnogi'r dysgu mewn coleg addysg bellach;
5. **Gweithiwr ieuenctid** – yn darparu gwasanaethau datblygu ieuenctid i neu ar ran awdurdod lleol, ysgol, coleg neu sefydliad gwirfoddol yng Nghymru. Mae'r categori cofrestru hwn yn amodol ar ofynion cymwysterau gorfodol;
6. **Gweithiwr cymorth ieuenctid** – yn darparu gwasanaethau datblygu ieuenctid i neu ar ran awdurdod lleol, ysgol, coleg neu sefydliad gwirfoddol yng Nghymru. Mae'r categori cofrestru hwn yn amodol ar ofynion cymwysterau gorfodol;
7. **Ymarferydd dysgu seiliedig ar waith** – yn gweithio fel hyfforddwr, asesydd, tiwtor neu fentor i neu ar ran darparwr dysgu seiliedig ar waith. Mae angen i bobl mewn rolau rheoli/arwain a staff sicrhau ansawdd gofrestru hefyd.

9.3 Yn unol â'r fframwaith rheoli ysgolion yn lleol fel y'i hamlinellir yn Rheoliadau Staffio Ysgolion a Gynhelir (Cymru) 2006[24], ysgolion sy'n gyfrifol am wneud penderfyniadau ynghylch y ffordd y maent yn trefnu, recriwtio, defnyddio a rheoli eu gweithlu. Mae'r penderfyniadau hyn yn adlewyrchu amgylchiadau, adnoddau a blaenoriaethau unigol yr ysgol fel y nodir yn ei Chynllun Datblygu Ysgol[25].

9.4 Fel corff rheoleiddio annibynnol y proffesiwn addysg yng Nghymru, mae Cyngor y Gweithlu Addysg yn cadw Cofrestr o Ymarferwyr Addysg sy'n cynnwys athrawon cymwysedig (deiliaid Statws Athro Cymwysedig (SAC)),

[24] Rheoliadau Staffio Ysgolion a Gynhelir (Cymru) 2006

[25] Rheoliadau Addysg (Cynlluniau Datblygu Ysgolion) (Cymru) 2014

darlithwyr addysg bellach a gweithwyr cymorth dysgu sy'n gallu gweithio mewn ysgolion a gynhelir a cholegau yng Nghymru.

9.5 Mae Cyngor y Gweithlu Addysg wedi cyhoeddi canllawiau i gyflogwyr sydd ar gael i'w lawrlwytho o'i wefan (www.ewc.wales). Yn y canllawiau, tynnir sylw at y gofyniad cyfreithiol a osodir ar ysgolion, colegau, awdurdodau lleol ac asiantaethau cyflenwi masnachol er mwyn sicrhau bod gweithwyr cyflogedig wedi'u cofrestru â Chyngor y Gweithlu Addysg yn y categori cofrestru cywir ar gyfer y gwaith a wneir ganddynt.

9.6 Mae Cofrestr y Cyngor yn cofnodi a yw athro, darlithydd neu weithiwr cymorth dysgu yn ddarostyngedig i unrhyw gyfyngiadau, wedi'i rwystro rhag addysgu (e.e. Rhestr Waharddedig Plant) neu'n destun gorchymyn disgyblu'r Cyngor. Mae ysgolion, colegau ac asiantaethau cyflenwi yn gallu defnyddio'r Gofrestr fel rhan o'u gwiriadau cyn cyflogi i weld a yw athrawon, darlithwyr a gweithwyr cymorth dysgu wedi'u cofrestru.

9.7 Mae'r cyfrifoldeb cyfreithiol am sicrhau mai ymarferwyr sydd wedi'u cofrestru'n briodol yn unig sy'n cael eu cyflogi i'r swydd briodol, yn gyfrifoldeb nid yn unig i'r ymarferydd ei hun ond hefyd i'r cyflogwr. Lle bo asiantaeth gyflenwi fasnachol yn cael ei defnyddio, cyfrifoldeb y sawl sy'n cyflogi e.e. ysgolion, sefydliadau Addysg Bellach a'r asiantaethau cyflenwi masnachol yw cynnal y gwiriadau angenrheidiol ac ni ddylid tybio bod y lleill wedi gwneud hynny.

9.8 Mae'n **arfer effeithiol** i bob cyflogwr yn y system addysg gynnal gwiriadau blynyddol ar bawb sy'n gweithio mewn ysgol neu goleg yn rheolaidd er mwyn sicrhau nad oes unrhyw newid i'w statws.

9.9 Os bydd cyflogwr yn parhau'n fwriadol i gyflogi athro cymwysedig nad yw wedi'i gofrestru, a hynny mewn swydd sy'n ymwneud â 'gwaith penodedig' athro, neu weithiwr cymorth dysgu nad yw wedi'i gofrestru, mae gan Lywodraeth Cymru bwerau i gyfarwyddo'r cyflogwr i gydymffurfio â'i ddyletswydd statudol.

9.10 Mae Cyngor y Gweithlu Addysg wedi cyhoeddi Canllawiau ar gofrestru athrawon ysgol a gweithwyr cymorth dysgu mewn ysgolion a Chanllawiau ar gofrestru athrawon addysg bellach a gweithwyr cymorth dysgu mewn addysg bellach, sy'n nodi ystyriaethau allweddol i gyflogwyr wrth benderfynu a yw cofrestru yn ofynnol yn y rôl.

9.11 Mae rheoliadau[26] yn amodi y dylai colegau ac asiantaethau cyflenwi sicrhau bod pob athro addysg bellach sy'n darparu addysg mewn coleg neu ar ei ran wedi'i gofrestru â Chyngor y Gweithlu Addysg cyn dechrau gweithio.

Asiantaethau cyflenwi

[26] Rheoliadau Cyngor y Gweithlu Addysg (Prif Swyddogaethau) (Cymru) 2015

9.12 Mae amrywiaeth o opsiynau ar gael i benaethiaid a chyrff llywodraethu ar gyfer cyflogi athrawon cyflenwi. Gallant eu penodi'n uniongyrchol, defnyddio rhestrau cyflenwi'r awdurdod lleol os oes rhai i'w cael, neu ddefnyddio gwasanaethau asiantaethau cyflenwi masnachol.

9.13 Os defnyddir asiantaethau cyflenwi masnachol i wneud trefniadau cyflenwi mewn ysgolion a gynhelir, dylai'r Pennaeth/Corff Llywodraethu fod yn ymwybodol bod y Gwasanaeth Caffael Cenedlaethol wedi dyfarnu Cytundeb Fframwaith ar gyfer darparu athrawon cyflenwi sy'n cael eu comisiynu gan Awdurdodau Lleol. Bydd defnyddio'r asiantaethau cyflenwi masnachol sydd ar y fframwaith yn rhoi'r sicrwydd i ysgolion bod y safonau ansawdd gofynnol a'r rhwymedigaethau diogelu statudol yn cael eu bodloni. Bydd hefyd yn sicrhau tryloywder o ran y ffioedd sy'n daladwy gan ysgolion wrth geisio sicrhau ar yr un pryd bod athrawon cyflenwi yn cael eu diogelu gan bob asiantaeth sydd ar y fframwaith. Er y gall awdurdodau lleol argymell bod ysgolion yn defnyddio gwasanaethau darparwyr sydd ar y fframwaith, nid oes unrhyw ofyniad cyfreithiol arnynt i wneud hynny.

9.14 Os defnyddir gwasanaeth paru seiliedig ar ap i gyflogi athro cyflenwi, dylai'r pennaeth fod yn ymwybodol ei bod yn debygol iawn mai'r ysgol fydd y cyflogwr. Felly, yr ysgol fydd yn gyfrifol am **holl** swyddogaethau'r cyflogwr a bydd yn gyfrifol am sicrhau bod y swyddogaethau hynny i gyd yn cael eu cyflawni'n gywir.

Yr hyn y dylai staff ysgol neu goleg ei wneud os bydd ganddynt bryderon am arferion diogelu yn yr ysgol neu'r coleg

9.15 **Dylai** fod gan gyrff llywodraethu weithdrefnau ar gyfer chwythu'r chwiban. Dylai pob aelod o staff allu codi pryderon ynglŷn ag ymddygiad neu ymarfer yn yr ysgol a allai fod yn anghyfreithlon, yn llwgr, yn amhriodol, yn anniogel neu'n anfoesol, neu sy'n gyfystyr â chamymddwyn. Dylai allu gwneud hynny heb fod ag ofn erledigaeth a chyda hyder y caiff ei bryderon eu cymryd o ddifrif ac yr ymdrinnir yn briodol â nhw – gweler y Gweithdrefnau Chwythu'r Chwiban mewn Ysgolion a Pholisi Enghreifftiol.

9.16 Dylai pob aelod o staff a gwirfoddolwr deimlo y gall godi pryderon ynglŷn ag ymarfer gwael neu anniogel a methiannau posibl yn system ddiogelu'r ysgol neu'r coleg, a gwybod y bydd yr uwch dîm arwain yn cymryd pryderon o'r fath o ddifrif.

9.17 Dylid rhoi gweithdrefnau priodol ar gyfer chwythu'r chwiban ar waith er mwyn codi pryderon o'r fath gyda'r uwch dîm arwain. Os bydd aelod o staff yn teimlo'n anniogel yn codi mater gyda'i gyflogwr, neu'n teimlo nad yw ei gyflogwr yn mynd i'r afael â'i bryderon dilys, gall sianeli eraill ar gyfer chwythu'r chwiban fod ar gael iddo, gan gynnwys y canlynol:

- gellir cael arweiniad cyffredinol ar chwythu'r chwiban drwy: Cyngor ar Chwythu'r Chwiban;

- Mae llinell gymorth chwythu'r chwiban yr NSPCC ar gael fel llwybr amgen i staff nad ydynt yn teimlo y gallant godi pryderon ynglŷn â methiannau o ran amddiffyn plant yn fewnol, neu sydd â phryderon ynglŷn â'r ffordd y mae eu hysgol neu goleg yn ymdrin â phryder. Gall staff ffonio 0800 028 0285 neu e-bostio help@nspcc.org.uk.

DRAFFT

Pennod 10: Y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS)

10.1 Mae'r DBS yn helpu cyflogwyr i wneud penderfyniadau mwy diogel wrth recriwtio ac yn helpu i atal pobl anaddas rhag gweithio gyda grwpiau sy'n agored i niwed, gan gynnwys plant, drwy wirio cofnodion troseddol a thrwy ei swyddogaethau gwahardd.

10.2 Mae'r bennod hon yn grynodeb o'r materion allweddol yr eir i'r afael â nhw drwy'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) yn unol â Deddf Diogelu Rhyddidau 2012. Mae canllawiau manwl, cynhwysfawr a chyfredol ar weithrediad y DBS i'w cael ar wefan y DBS. Er mwyn tanysgrifio i gael gwybodaeth gyfredol, gallwch gofrestru eich diddordeb ar e-gronfa ddata'r DBS i gael y wybodaeth ddiweddaraf am unrhyw newidiadau i wasanaethau'r DBS.

10.3 Mae cynnal gwiriadau cyn cyflogi yn gam ataliol allweddol i leihau'r posibilrwydd y bydd plant yn dioddef niwed gan bobl sydd mewn swyddi o ymddiriedaeth. Fodd bynnag, nid yw ond yn un o'r elfennau pwysig yn y broses recriwtio a rhaid ei ystyried ochr yn ochr ag agweddau allweddol eraill.

10.4 Dylai ysgolion a cholegau sicrhau bod unrhyw gontractwr, neu unrhyw un o gyflogeion y contractwr, a fydd yn gweithio yn yr ysgol neu'r coleg, wedi cael ei wirio gan y DBS ar y lefel briodol.

10.5 Ni ddylai contractwr nad oes gwiriadau wedi cael eu cynnal ar ei gyfer gael gweithio heb oruchwyliaeth na chymryd rhan mewn gweithgarwch a reoleiddir ar unrhyw gyfrif. Ysgolion a cholegau sy'n gyfrifol am bennu'r lefel briodol o oruchwyliaeth yn dibynnu ar yr amgylchiadau. Dylai ysgolion a cholegau bob amser gadarnhau pwy yw'r contractwyr a'u staff pan fyddant yn cyrraedd yr ysgol neu'r coleg.

10.6 Mae adnodd cymhwysedd y DBS, sy'n gymwys yng Nghymru a Lloegr, yn rhoi cyngor ar bennu'r math o wiriad DBS sy'n berthnasol i gyflogeion. Gellir defnyddio'r adnodd i gael gwybod pa rolau neu weithgareddau a allai fod yn gymwys ar gyfer gwiriad sylfaenol, safonol neu fanylach gan y DBS.

DRAFT

Atodiad 1: Polisi diogelu enghreifftiol

Polisi diogelu ar gyfer (Enw'r Ysgol/Coleg)

1. Cyflwyniad

Mae (*Enw'r Ysgol/Coleg*) yn cydnabod yn llawn ei chyfraniad/ei gyfraniad at ddiogelu.

Mae tair prif elfen i'n polisi:

- atal drwy'r addysgu a'r cymorth bugeiliol a gynigir i'r dysgwyr;
- gweithdrefnau ar gyfer nodi achosion, neu achosion a amheuir, o gam-drin a rhoi gwybod amdanynt – oherwydd ein cyswllt â phlant o ddydd i ddydd, mae ein staff mewn sefyllfa dda i sylwi ar arwyddion allanol camdriniaeth;
- helpu dysgwyr a all fod wedi'u cam-drin.

Mae ein polisi'n gymwys i **bob** aelod o staff a gwirfoddolwr sy'n gweithio yn yr ysgol/coleg ac i'r llywodraethwyr. Gall plant wneud datgeliadau yn gyntaf i gynorthwywyr cymorth dysgu, goruchwylwyr canol dydd, gofalwyr, ysgrifenyddion yn ogystal ag athrawon.

2. Atal

Rydym yn cydnabod bod lefel uchel o hunan-barch, hyder, ffrindiau cefnogol a llinellau cyfathrebu da ag oedolyn dibynadwy yn helpu i ddiogelu disgyblion.

Felly bydd yr ysgol yn gwneud y canlynol:

- sefydlu a chynnal ethos lle mae plant yn teimlo'n ddiogel ac yn cael eu hannog i siarad, ac yn cael eu clywed;
- sicrhau bod plant yn gwybod bod oedolion yn yr ysgol/coleg y gallant siarad â nhw os ydynt yn pryderu neu mewn anhawster;
- cynnwys gweithgareddau a chyfleoedd yn y cwricwlwm ar gyfer Addysg Rhyw a Pherthnasoedd sy'n sicrhau bod plant yn meddu ar y sgiliau sydd eu hangen arnynt i gadw'n ddiogel rhag cael eu cam-drin a'u bod yn gwybod at bwy y gallant droi am gymorth;
- cynnwys deunydd yn y cwricwlwm a fydd yn helpu plant i feithrin agweddau realistig at gyfrifoldebau oedolion, yn enwedig yng nghyswllt sgiliau gofal plant a rhianta.

3. Gweithdrefnau

Byddwn yn dilyn Gweithdrefnau Diogelu Cymru sydd wedi cael eu cymeradwyo gan Fyrddau Diogelu Plant. Bydd yr ysgol/coleg yn gwneud y canlynol:

- sicrhau bod ganddi/ganddo uwch berson dynodedig ar gyfer diogelu

sydd wedi cael yr hyfforddiant priodol;

- cydnabod rôl yr uwch berson dynodedig a threfnu cymorth a hyfforddiant [gall ysgolion/colegau ddewis sôn am yr hyfforddi ychwanegol a gaiff yr uwch berson dynodedig];
- sicrhau bod pob aelod o staff a phob llywodraethwr yn gwybod:
    - enw a rôl yr uwch berson dynodedig a'r llywodraethwr dynodedig ar gyfer amddiffyn plant;
    - bod ganddo gyfrifoldeb unigol am roi gwybod am blant sy'n wynebu risg a phryderon ynglŷn ag amddiffyn plant i'r gwasanaethau cymdeithasol neu i'r heddlu, o fewn yr amserlenni y cytunwyd arnynt gyda'r Bwrdd Diogelu Plant;
    - sut i weithredu ar y pryderon hynny os nad yw’r uwch berson dynodedig ar gael.

- sicrhau bod pob aelod o staff yn ymwybodol o'r angen i fod yn wyliadwrus o arwyddion camdriniaeth ac esgeulustod, ac yn gwybod sut i ymateb i ddysgwr sy'n datgelu ei fod yn cael ei gam-drin neu ei esgeuluso o bosibl;

- sicrhau bod aelodau o staff sydd wedi'u cofrestru â Chyngor y Gweithlu Addysg yn ymwybodol o'r Cod Ymddygiad ac Ymarfer Proffesiynol ar gyfer Cofrestreion gyda Chyngor y Gweithlu Addysg a'r disgwyliad yn y Cod bod y sawl sydd wedi'i gofrestru yn rhoi sylw i ddiogelwch a llesiant dysgwyr yn ei ofal, a chynnwys cysylltiedig;

- sicrhau bod rhieni'n deall y cyfrifoldeb a roddir ar yr ysgol/coleg a'r staff am amddiffyn plant drwy nodi ei rhwymedigaethau/ei rwymedigaethau yn llawlyfr yr ysgol;

- darparu hyfforddiant i’r holl staff fel y byddant yn gwybod:
    - beth yw eu cyfrifoldeb personol;
    - y gweithdrefnau lleol y cytunwyd arnynt;
    - bod angen bod yn wyliadwrus o achosion o gam-drin ac esgeuluso;
    - sut i gefnogi plentyn sy’n datgelu camdriniaeth neu esgeulustod.

- hysbysu’r tîm gwasanaethau cymdeithasol lleol:
    - os bydd dysgwr ar y gofrestr amddiffyn plant yn cael ei wahardd o’r ysgol am gyfnod penodol neu’n barhaol; neu
    - os bydd dysgwr sydd ar y gofrestr amddiffyn plant yn absennol o’r ysgol heb eglurhad am fwy na dau ddiwrnod (neu un diwrnod ar ôl y penwythnos).

- gweithio i ddatblygu cysylltiadau effeithiol ag asiantaethau perthnasol a chydweithredi fel y bo angen â'u hymholiadau mewn perthynas â materion yn ymwneud ag amddiffyn plant gan gynnwys bod yn

bresennol yn yr adolygiad cychwynnol a chynadleddau amddiffyn plant a grwpiau craidd a chyflwyno adroddiadau ysgrifenedig i'r cynadleddau;

- cadw cofnodion ysgrifenedig o bryderon ynghylch plant (gan nodi'r dyddiad, y digwyddiad a'r camau a gymerwyd), hyd yn oed os nad oes angen atgyfeirio'r mater at yr awdurdod lleol ar unwaith;

- sicrhau bod yr holl gofnodion yn cael eu cadw'n ddiogel a than glo;

- glynu wrth y gweithdrefnau a nodir yn nogfen Llywodraeth Cymru, Gweithdrefnau disgyblu a diswyddo staff ysgol;

- sicrhau y caiff gweithdrefnau recriwtio a dethol eu gwneud yn unol â chanllawiau Cadw Dysgwyr yn Ddiogel Llywodraeth Cymru;

- enwi llywodraethwr dynodedig ar gyfer amddiffyn plant a fydd yn goruchwylio polisi ac ymarfer yr ysgol/coleg mewn perthynas ag amddiffyn plant.

4. Cefnogi'r plentyn sy'n wynebu risg

Rydym yn cydnabod bod plant sy'n wynebu risg, sy'n cael eu cam-drin neu sy'n gweld trais yn gallu teimlo effaith ddwys o ganlyniad i hyn.

Mae'n bosibl mai'r ysgol hon/coleg hwn fydd yr unig elfen sefydlog, ddiogel a rhagweladwy ym mywyd plant sy'n wynebu risg. Er hynny, pan fyddant yn yr ysgol/coleg, gall eu hymddygiad fod yn heriol neu'n wrthryfelgar neu gallant fynd i'w cragen.

Bydd yr ysgol yn ceisio cefnogi'r dysgwr drwy'r canlynol:

- cynnwys deunydd yn y cwricwlwm i hybu hunan-barch a hunangymhelliant (gweler adran 2 ar atal)
- ethos yr ysgol a fydd:
    - yn hyrwyddo amgylchedd cadarnhaol, cefnogol a diogel;
    - yn ennyn ymdeimlad ymhlith dysgwyr eu bod yn cael eu gwerthfawrogi (gweler adran 2 ar Atal)

- polisi ymddygiad yr ysgol/coleg, sydd â'r nod o gefnogi disgyblion agored i niwed yn yr ysgol/coleg. Bydd yr holl staff yn cytuno ar ddull cyson o weithredu a fydd yn canolbwyntio ar ymddygiad y plentyn wrth gyflawni'r tramgwydd ond na fydd yn amharu ar ymdeimlad yr unigolyn o hunan-werth. Bydd yr ysgol/coleg yn ceisio sicrhau bod y dysgwr yn gwybod bod rhai mathau o ymddygiad yn annerbyniol ond ei fod yn cael ei werthfawrogi ac na fydd yn cael ei feio am unrhyw gam-drin sydd wedi digwydd;

- cydgysylltu ag asiantaethau eraill sy'n cefnogi'r dysgwr, fel swyddogion

yr awdurdod lleol – er enghraifft, y Gwasanaeth Seicoleg Addysg, y Gwasanaethau Cymorth Ymddygiad neu'r Gwasanaeth Lles Addysg – Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed a gwasanaethau eirioli;

- cadw cofnodion a hysbysu'r awdurdod lleol cyn gynted ag y bydd pryder yn codi eto.

Pan fydd dysgwr sydd ar y gofrestr amddiffyn plant yn ymadael, byddwn yn trosglwyddo gwybodaeth i'r darparwr newydd ar unwaith ac yn hysbysu'r Gwasanaethau Cymdeithasol.

5. Bwlio

Mae ein polisi ar fwlio wedi'i nodi (*mewn dogfen ar wahân/ ym mholisi'r ysgol/coleg ar ymddygiad)* ac mae'n cael ei adolygu bob blwyddyn gan y corff llywodraethu.

6. Ymyriad corfforol

Mae ein polisi ar ymyriad corfforol wedi'i nodi (*mewn dogfen ar wahân)* ac mae'n cael ei adolygu bob blwyddyn gan y corff llywodraethu. Mae'n gyson â chanllawiau Llywodraeth Cymru ar Ymyriad diogel ac effeithiol – defnyddio grym rhesymol a chwilio am arfau.

7. Plant ag Anghenion Dysgu Ychwanegol

Rydym yn cydnabod mai plant ag anghenion dysgu ychwanegol, yn ystadegol, sy'n wynebu'r risg fwyaf o gael eu cam-drin. Mae angen i staff ysgol/coleg sy'n delio â phlant ag anghenion dysgu ychwanegol, fel anabledd dwys a lluosog, nam ar y synhwyrau neu broblem emosiynol ac ymddygiadol, fod yn arbennig o sensitif i arwyddion o gam-drin.

DRAFT

Atodiad 2: Canllawiau ychwanegol a mathau eraill o gyngor a chymorth

- Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi cyfres o ganllawiau ar Ymddygiad a disgyblaeth yn yr ysgol: https://llyw.cymru/ymddygiad-a-disgyblaeth-yn-yr-ysgol

- Mae Cwricwlwm i Gymru 2022 wedi'i ddylunio gan athrawon i athrawon ac wedi'i lywio gan arbenigwyr o Gymru ac o bob cwr o'r byd. I gael rhagor o wybodaeth:

  Addysg a Sgiliau Llywodraeth Cymru
  Blog Cwricwlwm i Gymru
- Datblygu 6 Maes Dysgu a Phrofiad y cwricwlwm newydd: https://gov.wales/areas-learning-and-experience-aole-update-july-2017

- Canllawiau er mwyn helpu ysgolion ac awdurdodau lleol i ddelio â bwlio yng Nghymru: https://llyw.cymru/canllawiau-gwrth-fwlio

DRAFT

Atodiad 3: Rhestr termau

Plentyn	Yn ôl diffiniad Adran 175 o Ddeddf Addysg 2002 ac adran 3 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, ystyr plentyn yw person o dan 18 oed.
Ysgol	Pob ysgol gan gynnwys ysgolion a gynhelir, ysgolion nas cynhelir ac ysgolion annibynnol, ysgolion meithrin a gynhelir ac unedau cyfeirio disgyblion. Mae diffiniad Deddf Addysg 2002 o swyddogaethau ysgol mewn perthynas ag awdurdod addysg lleol yn golygu swyddogaethau mewn perthynas â'r canlynol: (a) ysgolion a gynhelir, (b) unedau cyfeirio disgyblion, neu (c) ddarparu addysg i blant o oedran ysgol gorfodol heblaw yn yr ysgol.
Coleg	Colegau addysg bellach a cholegau chweched dosbarth fel y'u sefydlwyd yn unol â Deddf Addysg Bellach ac Uwch 1992 a sefydliadau y dynodwyd eu bod yn y sector addysg bellach.
Lleoliad Addysg	Pob ysgol a choleg fel y'u diffinnir uchod, yn ogystal â phob lleoliad addysg arall gan gynnwys lleoliadau blynyddoedd cynnar nas cynhelir a darparwyr dysgu seiliedig ar waith, ond heb fod yn gyfyngedig iddynt.
Cam-drin: **emosiynol**	Cam-drin plentyn yn emosiynol yn barhaus gan achosi effeithiau niweidiol difrifol a pharhaus ar ddatblygiad emosiynol ac ymddygiadol y plentyn.
Cam-drin: **corfforol**	Taro, ysgwyd, taflu, gwenwyno, llosgi neu sgaldio, boddi, mygu, neu achosi niwed corfforol i blentyn fel arall. Mae'n bosibl yr achosir niwed corfforol hefyd pan fydd rhiant neu ofalwr yn ffugio salwch neu'n achosi salwch mewn plentyn yn ei ofal.
Cam-drin: **rhywiol**	Gorfodi neu ddenu plentyn neu berson ifanc i gymryd rhan mewn gweithgareddau rhywiol, p'un ai bod y plentyn yn ymwybodol o'r hyn sy'n digwydd neu beidio, gan gynnwys: • cyffwrdd, gan gynnwys gweithredoedd treiddiol neu heb fod yn dreiddiol; • gweithgareddau heb gyffwrdd, fel cynnwys plant mewn edrych ar ddeunydd pornograffig neu gynhyrchu deunydd o'r fath, neu wylio gweithgareddau rhywiol; neu • annog plant i ymddwyn mewn ffyrdd rhywiol amhriodol.
Plant sy'n	Yn ôl diffiniad Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant

DRAFT

wynebu risg	(Cymru) 2014, ystyr “plentyn sy'n wynebu risg” yw plentyn: a) sy’n cael, neu sy’n wynebu risg o gael, ei gam-drin neu ei esgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed; b) y mae arno anghenion am ofal a chymorth (p’un a yw’r awdurdod yn diwallu unrhyw un neu rai o’r anghenion hynny ai peidio).
Amddiffyn plant	Mae amddiffyn plant yn rhan o ddiogelu a hyrwyddo llesiant. Mae hyn yn cyfeirio at y gweithgarwch a wneir i amddiffyn plant penodol sy'n dioddef neu sy'n wynebu risg o ddioddef niwed sylweddol o ganlyniad i gamdriniaeth neu esgeulustod.
Datblygiad	Datblygiad corfforol, deallusol, emosiynol, cymdeithasol neu ymddygiadol.
Niwed	Cam-drin neu niweidio iechyd neu ddatblygiad gan gynnwys, er enghraifft, niwed a ddioddefir wrth weld neu glywed rhywun arall yn cael ei gam-drin.
Iechyd	Iechyd corfforol neu iechyd meddwl.
Esgeulustod	Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn diffinio esgeulustod fel “methiant i ddiwallu anghenion corfforol, emosiynol, cymdeithasol neu seicolegol sylfaenol person, sy’n debygol o arwain at amharu ar lesiant y person (er enghraifft, amharu ar iechyd y person neu, yn achos plentyn, amharu ar ddatblygiad y plentyn)”.
Niwed sylweddol	Mae Adran 31(10) o Ddeddf Plant 1989 yn datgan “where the question of whether harm suffered by a child is significant turns on the child’s health or development, his health or development shall be compared with that which could reasonably be expected of a similar child”.
Hybu llesiant plant	Mae dyletswydd gyffredinol i geisio hybu llesiant pobl y mae angen gofal a chymorth arnynt, a gofalwyr y mae angen cymorth arnynt. Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn diffinio llesiant (well-being) yng nghyd-destun unrhyw o'r canlynol— a. iechyd corfforol, iechyd meddwl a llesiant emosiynol b. amddiffyn rhag camdriniaeth ac esgeulustod c. addysg, hyfforddiant a gweithgareddau hamdden d. perthnasoedd domestig, teuluol a phersonol e. cyfraniad a wneir at y gymdeithas f. sicrhau hawliau a hawlogaethau

	g. llesiant cymdeithasol ac economaidd h. addasrwydd llety preswyl O ran plentyn, mae “llesiant” hefyd yn cynnwys— a. datblygiad corfforol, deallusol, emosiynol, cymdeithasol ac ymddygiadol b. “lles” (welfare) fel y dehonglir y gair hwnnw at ddiben Deddf Plant 1989.
Llesiant	Mae diffiniad adran 2 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 o lesiant yn cynnwys “lles” fel y diffinnir y term Saesneg cyfatebol “welfare” at ddibenion Deddf Plant 1989.
Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod	Profiadau trawmatig sy'n digwydd cyn 18 oed ac sy'n cael eu cofio gydol oes yw Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod. Maent yn cynnwys cam-drin plant megis cam-drin corfforol, rhywiol a geiriol ac esgeulustod, a phrofiadau ehangach o gamweithrediad y cartref, megis tyfu i fyny mewn cartref y mae trais domestig, rhieni'n gwahanu, defnyddio alcohol a chyffuriau, salwch meddwl neu rieni yn y carchar wedi effeithio arno.
Addysg Heblaw yn yr Ysgol	Darpariaeth addysg i ddiwallu anghenion penodol disgyblion na allant fynychu ysgol brif ffrwd neu ysgol arbennig am ba reswm bynnag yw Addysg Heblaw yn yr Ysgol. Yn ôl y gyfraith, awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am ddarparu'r gwasanaethau hyn.
Dysgu Seiliedig ar Waith	Mae Dysgu Seiliedig ar Waith yn cynnwys prentisiaethau a rhaglenni cyflogadwyedd a ariennir yn gyfan gwbl neu'n rhannol gan Llywodraeth Cymru. At ddibenion y canllawiau hyn, dylai rhaglenni dysgu galwedigaethol a/neu raglenni cymorth a ariennir yn rhannol drwy Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru hefyd gael eu trin fel rhaglenni Dysgu Seiliedig ar Waith.
Uned Cyfeirio Disgyblion	Math o ysgol a sefydlwyd gan awdurdod lleol yw Uned Cyfeirio Disgyblion, ac mae dyletswydd arni i ddarparu addysg addas i blant a phobl ifanc na fyddant yn cael addysg o'r fath mewn ysgol brif ffrwd o bosibl, oherwydd salwch, am eu bod wedi'u gwahardd o'r ysgol, neu am reswm arall.

Atodiad 4: Adnodd archwilio materion diogelu

Diben yr adnodd archwilio hwn yw helpu lleoliadau addysg o bob math i adolygu eu trefniadau diogelu. Mae'r adnodd yn fodd i nodi cryfderau a gwendidau yn nhrefniadau diogelu lleoliadau addysg er mwyn sicrhau eu bod yn cyflawni eu rhwymedigaethau diogelu cyfreithiol yn unol â'r canllawiau statudol ar gadw dysgwyr yn ddiogel.

Beth yw diogelu ac amddiffyn plant?

Yng nghyd-destun yr adnodd archwilio hwn, diogelu yw'r camau sy'n cael eu rhoi ar waith i hyrwyddo llesiant plant. Ystyr diogelu yw:

- amddiffyn plant yn erbyn cam-drin, esgeulustod a mathau eraill o niwed;
- atal niwed i iechyd neu ddatblygiad plant;
- sicrhau bod plant yn derbyn gofal diogel ac effeithiol; a
- gweithredu i sicrhau'r canlyniadau gorau posibl ar gyfer plant.

Mae amddiffyn plant yn rhan o broses ddiogelu. Mae'n canolbwyntio ar amddiffyn plant y credir eu bod yn dioddef camdriniaeth, esgeulustod neu niwed, neu eu bod mewn perygl o ddioddef camdriniaeth, esgeulustod neu niwed.

Mae gan leoliadau addysg o bob math ddyletswyddau statudol i weithredu mewn ffordd sy'n ystyried yr angen i ddiogelu a hyrwyddo llesiant dysgwyr. Wrth adolygu trefniadau diogelu, dylai lleoliadau addysg ystyried eu heffeithiolrwydd wrth wneud y canlynol:

- creu a chynnal amgylchedd dysgu diogel ar gyfer dysgwyr;

DRAFT

- nodi lle mae pryderon yn codi ynghylch lles plant a mynd i'r afael â hwy, lle y bo yn briodol, mewn partneriaeth ag asiantaethau eraill;
- datblygu dealltwriaeth, ymwybyddiaeth a gallu plentyn i wrthsefyll drwy'r cwricwlwm.

Er mwyn cyflawni'r amcan hwn, mae angen systemau penodol i:

- atal pobl anaddas rhag gweithio gyda dysgwyr;
- hyrwyddo arferion diogel a herio arferion gwael ac anniogel;
- nodi enghreifftiau lle mae sail i bryderu am lesiant plentyn yn y cartref, y gymuned, yr ysgol neu'r coleg, a chychwyn neu gymryd camau priodol i'w gadw'n ddiogel;
- cyfrannu at waith partneriaeth effeithiol rhwng pawb sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau i ddysgwyr.

Sut i ddefnyddio'r adnodd archwilio hwn

Yn hytrach na defnyddio'r adnodd archwilio fel rhestr wirio, dylid ei ddefnyddio i gefnogi dull diogelu sy'n seiliedig ar y lleoliad cyfan a darparu meincnod ar gyfer datblygu a gwella'n barhaus. Mae'n rhaid i drefniadau diogelu effeithiol ymwneud ag ethos, cymeriad a diwylliant lleoliad, yn hytrach nag unrhyw gamau gweithredu neu bolisïau cyfyngedig. Mae'r adnodd archwilio yn annog lleoliadau i wneud mwy na chadarnhau bod polisi ar waith, er enghraifft, trwy adolygu effaith y polisi. Dylai'r uwch swyddog dynodedig ar gyfer amddiffyn plant gefnogi dull diogelu'r lleoliad addysg. Mae gan bawb sy'n gweithio yn y lleoliad, boed wedi'u cyflogi gan yr awdurdod lleol ai peidio, ac sy'n dod i gysylltiad â phlant a'u teuluoedd, rôl o ran diogelu plant. Maent yn rhan o'r system ddiogelu ehangach ar gyfer plant ac maent mewn sefyllfa i nodi pryderon yn gynnar a rhoi cymorth i blant er mwyn atal problemau rhag

DRAFT

gwaethygu. Mae’r adnodd archwilio yn ceisio helpu lleoliadau i hyrwyddo’r ethos hwn.

Bwriedir defnyddio’r adnodd archwilio fel patrwm i adolygu’r trefniadau diogelu presennol mewn lleoliadau. Mae’n bosibl bod gan eich lleoliad chi adnodd asesu ar hyn o bryd sy’n hyrwyddo ac yn ategu’r gwaith hwn ac sy’n eich helpu i archwilio’r lleoliad. Nid oes disgwyl i chi ddyblygu’ch asesiad ac ni fydd yr adnodd hwn yn disodli’ch dull gweithredu presennol. Yn syml, mae’n cynnig opsiwn cadarn i chi sydd wedi’u brofi’n eang ac yn cyd-fynd â disgwyliadau Estyn cyn arolygiad.

Datblygwyd yr adnodd hwn gyda chymorth Estyn ac mae’n bodloni’r gofynion a ddisgwylir ganddynt. Serch hynny, nid yw wedi’i gynllunio i’w gwblhau at ddibenion arolygiad yn unig. Dylai gael ei ddefnyddio i asesu’n barhaus effeithiolrwydd trefniadau diogelu lleoliad.

Mae’r adnodd archwilio yn gofyn am broses o gasglu tystiolaeth, gan gynnwys siarad â dysgwyr a’u teuluoedd, trafod materion diogelu â staff yn y lleoliad ac adolygu digwyddiadau yn ymwneud â diogelu er mwyn nodi’r hyn sy’n gweithio’n dda a’r hyn sydd angen ei ddatblygu. Dylai hon fod yn broses barhaus, fel bod modd myfyrio ar brosesau, dysgu a diweddaru prosesau yn gyson. Gallwch ddefnyddio’r adnodd archwilio hwn fel rhan o broses adolygu gan gymheiriaid, lle mae lleoliadau’n cynnig cymorth ‘cyfaill beirniadol’ i’w gilydd. Mae’r ffaith fod unigolyn o’r tu allan i’r lleoliad yn astudio’r adnodd archwilio yn darparu safbwynt annibynnol gwerthfawr sy’n gallu hyrwyddo ymarfer effeithiol ac amlygu bylchau.

Yn ogystal â gwirio a oes gennych chi bolisïau ac arferion diogelu cadarn ar waith, mae’r adnodd yn gofyn i chi wneud penderfyniadau proffesiynol ynglŷn â pha mor effeithiol a chynhwysfawr ydynt. Er mwyn gwneud y penderfyniadau hynny, bydd angen i chi gasglu tystiolaeth gan gynnwys siarad â dysgwyr, cydweithwyr, Llywodraethwyr a rhieni.

Nod y daflen grynhoi yn y dechrau yw rhoi cyfle i chi ddarparu trosolwg cyflym ar gyfer staff, dysgwyr, rhieni a llywodraethwyr ynglŷn â chryfderau a gwendidau'r lleoliad o safbwynt diogelu, a bydd y dudalen sy'n nodi'r camau gweithredu yn dangos yr hyn sy'n cael ei wneud i ddatblygu'r cryfderau a mynd i'r afael â'r gwendidau.

Mae'r nodiadau cyfarwyddyd isod wedi'u hysgrifennu yn unol â'r ddogfen Cadw Dysgwyr yn Ddiogel.

1. Pa mor ddiogel y mae dysgwyr yn ei deimlo?

Y ffordd orau o ddeall pa mor ddiogel y mae dysgwyr yn ei deimlo mewn lleoliad addysg yw gofyn iddynt ac arsylwi ar y rhyngweithio rhwng dysgwyr a staff. Mae perthynas gadarnhaol rhwng dysgwyr a staff yn darparu tystiolaeth bod staff yn gyfeillgar a bod ganddynt agwedd gadarnhaol at y lleoliad, a bod pobl yn gwrando ar ddysgwyr, sy'n gallu siarad yn hyderus yn y lleoliad. Hefyd, mae awyrgylch cyffredinol lleoliad yn ddangosydd da o ba mor ddiogel y mae pobl yn ei deimlo. Mae tystiolaeth fel yr amgylchedd ffisegol a phrotocolau ar gyfer ymwelwyr yn gallu'ch helpu i lunio barn, ond nid yw'r mesurau hyn yn ddigon ynddynt eu hunain i gyfiawnhau'r teimlad o ddiogelwch. Dylai adolygwyr ystyried sut mae ethos ac awyrgylch y lleoliad yn amlygu diwylliant diogelu a lefel o ofal ar gyfer pob dysgwr.
Yn yr un modd, ni ddylai lleoliadau ragdybio bod eu dysgwyr yn gallu eu cadw eu hunain ac eraill yn ddiogel. Mae angen rhoi mesurau diogeli priodol ar waith ar y safle er mwyn sicrhau bod y safle yn teimlo'n ddiogel a bod rhieni/gofalwyr yn teimlo'n hyderus bod mesurau priodol wedi'u rhoi ar waith.

2. Pa mor effeithiol yw'ch proses o drosglwyddo gwybodaeth am faterion a pholisïau diogelu?

DRAFT

Hanfod cyfathrebu effeithiol yw cyfnewid gwybodaeth mewn ffordd sy’n sicrhau bod pawb yn gallu gwrando ar ei gilydd a dysgu am ei gilydd. Felly, mae’n ymwneud â mwy na gwybod bod polisïau ar gael, neu fod staff wedi darllen y polisïau. Mae’n bwysig sicrhau bod dysgwyr, a’r rhai sy’n dod i gysylltiad â nhw, yn deall diben rhannu gwybodaeth er mwyn diogelu a hyrwyddo llesiant dysgwyr. Hefyd, mae’n ddefnyddiol adolygu dulliau cyfathrebu diweddar er mwyn asesu pa mor gyfforddus y mae pobl yn ei deimlo am rannu gwybodaeth.

Mae’n bwysig sicrhau bod dysgwyr, rhieni, staff asiantaethau, staff cymorth a llywodraethwyr yn ymwybodol o bolisi diogelu’r lleoliad, a bod y polisi yn cynnwys arferion diogel ar gyfer pawb yn y lleoliad. Enghraifft o ddangosydd cyfathrebu effeithiol yw pan fydd dysgwyr, rhieni, gofalwyr a staff yn deall beth sy’n creu sefyllfa anniogel, a’u bod yn ymwybodol o’r hyn y byddai angen iddynt ei wneud i’w cadw eu hunain ac eraill yn ddiogel, a beth i’w wneud os oes ganddynt bryder. Mae’n bwysig sicrhau bod gwybodaeth yn cael ei throsglwyddo mewn fformat ac iaith sydd ar gael yn hwylus i ddefnyddwyr y lleoliad a bod modd ei deall yn hawdd, ac mae’n bwysig hefyd bod gwybodaeth berthnasol yn cael ei hadolygu a’i diweddaru’n rheolaidd.

3. Pa mor effeithiol yw’ch dull diogelu?

Ar gyfer yr adran hon, mae angen adolygu dull diogelu’r lleoliad a’i allu i reoli’n effeithiol pryder yn ymwneud â diogelu. I wneud hyn, mae angen adolygu i ba raddau y mae aelodau staff yn gallu adnabod arwyddion cam-drin, esgeulustod a mathau eraill o niwed yn hyderus a’u dealltwriaeth o’r camau i’w cymryd mewn ymateb i hyn a’r angen i wneud hynny’n gyflym. Nid mater o lunio rhestr wirio o broblemau a symptomau yw hyn, ond mae’n ymwneud ag asesu hyder pobl wrth ddiogelu dysgwyr, pa mor ymwybodol ydynt o’r hyn sy’n digwydd i ddysgwyr unigol a pha mor agored yw sianeli cyfathrebu. Mae adolygu digwyddiadau

diweddar yn gallu bod o gymorth hefyd, gan ystyried pryd y cafodd pryder ei godi, yr hyn sydd wedi digwydd, pa gamau a gymerwyd a pha mor gyflym, a beth oedd y canlyniad.

Mae angen casglu a chofnodi digwyddiadau mewn ffordd systematig er mwyn sicrhau bod y broses ar gael yn hwylus i staff o bob math. Dylid cofnodi pryderon (er mwyn sicrhau, er enghraifft, bod pobl yn gallu nodi pryderon lluosog yn ymwneud ag unigolyn), y camau sy’n cael eu rhoi ar waith, a’r canlyniadau. Dylai’r lleoliad cyfan ddefnyddio’r un dull o nodi a rheoli digwyddiadau. Yn benodol, dylai’r cofnodion ar gyfer plant y nodwyd eu bod mewn perygl fod yn gyfoes ac o ansawdd uchel.

Mae angen cadarnhau bod gan y lleoliad ddull cydgysylltiedig o gynllunio a chyflwyno’r cwricwlwm Addysg Bersonol a Chymdeithasol ac Addysg Rhyw a Pherthnasoedd. Mae angen dull rhagweithiol ym maes addysg rhyw a pherthnasoedd er mwyn cynorthwyo dysgwyr i fod yn ymwybodol o beryglon i’w llesiant a’u diogelwch. Dylai’r cwricwlwm gefnogi polisi presennol y lleoliad yn ymwneud â materion pwysig a darparu gwybodaeth ddigonol am reoli risg mewn meysydd fel rhyw a pherthnasoedd; addysg gyffuriau, alcohol a thybaco; atal damweiniau; gwrthfwlio; diogelwch ar-lein; ac eithafiaeth a radicaleiddio. Bydd casglu tystiolaeth yn ymwneud â sut mae’r materion hyn yn cael eu harchwilio yn helpu i asesu effeithiolrwydd dull diogelu’r lleoliad. Hefyd, mae’n bwysig adolygu agwedd y lleoliad at ymyrraeth gorfforol.

4. Pa mor gadarn yw’ch arferion diogelu?

Mae arferion diogelu cadarn yn cynnwys dulliau gweithredu ar lefel lleoliad cyfan sy’n sicrhau bod diogelu yn berthnasol i bawb, gan ganolbwyntio’n benodol ar unigolion dynodedig sy’n gyfrifol am sicrhau bod polisïau ac arferion diogelu yn cael eu rhoi ar waith. Mae angen sicrhau bod pawb yn ymwybodol o’r uwch swyddog dynodedig sy’n gyfrifol am amddiffyn plant.

DRAFT

Dylai'r holl staff allu gweithredu'r protocolau ar gyfer rheoli achosion o fwlio ac ymdrin â datgeliadau mewn ffordd hyderus a diogel. Dylai gweithdrefnau diogelu fod yn rhan o'r prosesau goruchwylio a rheoli. Dylai staff deimlo eu bod yn cael eu cefnogi i dderbyn cyfrifoldeb am ddiogelu, gan wybod y bydd unrhyw bryderon sy'n cael eu codi ganddynt yn cael eu cymryd o ddifrif, ac y bydd uwch reolwyr yn eu cefnogi os oes angen.

Dylai'r uwch swyddog dynodedig fod yn ymwybodol o hyfforddiant priodol a chael amser i fynychu hyfforddiant. Dylai'r holl staff sy'n gweithio gyda dysgwyr (gan gynnwys staff dros dro, staff peripatetig a staff asiantaeth) fod yn ymwybodol o weithdrefnau diogelu, ac mae angen sicrhau eu bod wedi cael hyfforddiant amddiffyn plant a gwiriad gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd. Mae angen cofnodi a diweddaru unrhyw hyfforddiant ac asesiad staff yn briodol. Hefyd, mae'n bwysig sicrhau bod llywodraethwyr neu aelodau'r bwrdd yn gwybod digon am faterion diogelu i allu herio arferion diogelu'r lleoliad yn ddigonol a bodloni eu hunain bod gweithdrefnau diogelu yn gadarn, yn enwedig ym meysydd gweithredu a recriwtio.

5. Pa mor effeithiol yw'ch gwaith gydag eraill i ddiogelu plant?

Mae Rhan 7 o Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn cynnwys darpariaethau sy'n ceisio helpu i hyrwyddo arweinyddiaeth a chydweithio mwy effeithiol rhwng asiantaethau, gan sicrhau bod asiantaethau o bob math yn rhoi digon o flaenoriaeth i faterion diogelu. Mae Canllawiau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan[27] hefyd yn pwysleisio bod pawb yn gyfrifol am

[27] Bydd y Gweithdrefnau Diogelu Cenedlaethol a'r protocolau a'r canllawiau ymarfer ategol yn disodli Canllawiau Amddiffyn Plant Cymru Gyfan, a byddant yn cael eu cyhoeddi erbyn yn nes ymlaen yn 2019.

DRAFT

ddiogelu, ac nad yw un asiantaeth ar ei phen ei hun yn gallu amddiffyn plant yn effeithiol. Mae’r canllawiau’n egluro sut y dylai unigolion ac asiantaethau gyfathrebu a gweithio mewn partneriaeth er mwyn adnabod plant a’u cadw’n ddiogel.

Dylai’r lleoliad addysg allu dangos cofnodion clir gan gynnwys enwau unrhyw aelodau staff neu asiantaethau allanol y mae’r uwch swyddog dynodedig wedi rhannu gwybodaeth â nhw, pa wybodaeth a rannwyd a’r sail resymegol am hynny. Mae angen i’r uwch swyddog dynodedig sicrhau bod rhieni/gofalwyr yn deall angen y lleoliad i rannu gwybodaeth a gweithio mewn partneriaeth ag asiantaethau eraill pan fydd pryderon yn codi ynglŷn â llesiant plentyn.

Wrth gomisiynu gwasanaeth gan sefydliad arall, mae angen sicrhau bod mecanweithiau cadarn ar waith er mwyn sicrhau bod gan y sefydliadau hyn bolisïau a gweithdrefnau priodol ar gyfer diogelu plant ac amddiffyn plant.

DRAFT

Casglu tystiolaeth i lywio'ch penderfyniadau

Mae'r adran hon yn darparu rhai enghreifftiau o sut y gallwch wneud eich penderfyniadau, a'r dystiolaeth y gallwch ei chasglu fel sylfaen iddynt. Nid ymarfer ticio bocsys mo hwn, yn hytrach y bwriad yw eich ysgogi i nodi'r hyn rydych chi'n ei wneud, a'r pethau ychwanegol y gallech chi eu gwneud.

Adran 1
PA MOR DDIOGEL YW'R LLEOLIAD? **Ffynonellau tystiolaeth:** • holiaduron dysgwyr/rhieni/gofalwyr, trafodaethau, bocsys awgrymiadau, sesiynau cynghorau ysgolion/myfyrwyr, UCM • rhestr wirio o ddiogelwch ar y safle a sut mae'n cael ei defnyddio (e.e. a yw'r holl ymwelwyr yn llofnodi i ddangos eu bod wedi cyrraedd ac wedi gadael? A ydynt yn gwisgo bathodyn ymwelydd? A oes modd adnabod pobl trwy ddefnyddio ffotograff ?) • gwrando ar oruchwylwyr amser chwarae ac amser cinio • monitro a gwerthuso systemau i bwyso a mesur i ba raddau y mae dysgwyr yn cadw'n ddiogel, yn mabwysiadu arferion diogel a chyfrifol ac yn ymdrin mewn ffordd synhwyrol â risgiau • sut mae risg yn cael ei rheoli yn y lleoliad (e.e. trwy drafodaeth, asesiadau risg, chwarae rhan ac ymarfer sgiliau) a'r gwahaniaeth y mae hyn yn ei wneud • asesu risgiau darpariaeth allanol • cyfryngu gan gymheiriaid a/neu raglenni cyfeillio a'u heffaith • gwiriadau ar hap i gadarnhau a yw dysgwyr yn gwybod sut i gael gafael ar oedolyn diogel os oes ganddynt unrhyw bryderon • adroddiadau/cofnodion yn ymwneud â sut mae'r lleoliad yn gweithredu pan fydd pryderon yn cael eu codi gan ddysgwyr,

rhieni/gofalwyr neu bobl eraill (gan gynnwys adborth gan y rhai sydd wedi mynegi pryderon)

Adran 2

PA MOR EFFEITHIOL YW'CH PROSES O DROSGLWYDDO GWYBODAETH AM FATERION A PHOLISÏAU DIOGELU?

Ffynonellau tystiolaeth:

- holiadur/cwestiynau ynglŷn ag ymwybyddiaeth o'r polisi a'r dull diogelu ar gyfer staff, Llywodraethwyr, dysgwyr a rhieni
- cynnwys y cwricwlwm e.e. ym maes ABCh ac addysg rhyw a perthnasoedd
- posteri sy'n arddangos themâu diogelu ac amddiffyn plant a rhifau ffôn cymorth (e.e. ar gyfer asiantaethau allanol) a pha mor ddefnyddiol ydynt ym marn dysgwyr
- hyfforddiant, cyngor ac arweiniad ar gyfer dysgwyr ar gamfanteisio ar-lein (gan gynnwys camfanteisio masnachol a rhywiol), a'i effaith
- gwasanaethau, trafodaethau dosbarth etc lle mae materion yn ymwneud â diogelwch wedi cael eu trafod, e.e. bwlio, bwlio pobl lesbiaidd, hoyw, ddeurywiol a thrawsrywiol, camddefnyddio sylweddau, camfanteisio ar blant (gan gynnwys ond heb ei gyfyngu i gamfanteisio rhywiol), diogelwch ar-lein, absenoldeb/chwarae triwant, trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol, atal radicaleiddio, eithafiaeth ac ati, a barn dysgwyr ar y materion hyn
- cofnodion mentrau a gweithgareddau hyrwyddo a chodi ymwybyddiaeth a'u heffaith, gan gynnwys cynlluniau gwers, nodiadau gwasanaethau a chofnodion amser cylch
- system adrodd a gweithdrefn glir ar gyfer nodi pryderon diogelu a gweithredu arnynt, gan gynnwys pa mor effeithiol y mae'r system yn cael ei defnyddio
- cofnodion cyfarfodydd staff lle mae pryderon yn ymwneud â diogelu wedi'u trafod
- cofnodion cyfarfodydd cynghorau ysgolion/myfyrwyr sydd wedi codi materion diogelu

DRAFT

- copïau o gylchlythyron / cynnwys y wefan
- llythyrau / cyfathrebu â rhieni/gofalwyr
- cofnodion cyfarfodydd rhieni/gofalwyr

Adran 3

PA MOR EFFEITHIOL YW'CH DULL DIOGELU?

Ffynonellau tystiolaeth:

- cofnodion o bryderon a godwyd a'r camau sydd wedi'u cymryd
- gofyn i ddysgwyr â phwy y byddent yn siarad pe bai ganddynt bryderon a pha bryderon y maent wedi'u codi/y byddent yn eu codi
- gwrando ar ddysgwyr sy'n agored i niwed (e.e. plant sydd wedi bod mewn gofal, y rhai sydd â chynllun gofal a chymorth, gofalwyr ifanc, y rhai sydd ag anghenion dysgu ychwanegol) a'r rhai sydd wedi dioddef camdriniaeth ynglŷn â faint o gymorth y maent yn ei dderbyn yn eu barn nhw
- gwrando ar brofiadau dysgwyr o fwlio, aflonyddu, rhagfarn a gwahaniaethu, a sut mae'r lleoliad wedi'u cefnogi/sut y gallai eu cefnogi
- gofyn i staff â phwy y byddent yn siarad pe bai ganddynt bryderon (gan gynnwys pryderon yn ymwneud â chydweithwyr, y pennaeth, y perchennog)
- adolygu unrhyw bryderon a godwyd yn y flwyddyn ddiwethaf, sut y cawsant eu cofnodi, y camau a gafodd eu cymryd a'r canlyniad
- strategaethau rheoli ymddygiad a'r broses o'u rhoi ar waith

Adran 4

PA MOR GADARN YW'CH ARFERION DIOGELU?

Ffynonellau tystiolaeth:

- cofnodion presenoldeb sydd wedi'u cadw fel tystiolaeth
- archwilio cofnodion hyfforddi yn rheolaidd i sicrhau bod yr holl aelodau staff wedi mynychu hyfforddiant diogelu (neu hyfforddiant cynefino ar gyfer aelodau staff newydd)
- cadarnhad gan asiantaethau allanol bod hyfforddiant priodol wedi'i ddarparu, gan gynnwys hyfforddiant diweddaru
- cofnodion o hyfforddiant cynefino ar gyfer aelodau staff newydd yn ymwneud â gweithdrefnau diogelu'r lleoliad
- cofnodion o hyfforddiant cynefino a hyfforddiant ar gyfer aelodau staff newydd, staff dan gontract a staff dros dro
- trywydd archwilio ar gyfer hyfforddiant staff a Llywodraethwyr, a'r adegau pan fydd angen diweddaru hyfforddiant
- polisi ac ymarfer yn ymwneud â chofnodi a chadw pryderon, a chamau gweithredu yn ymwneud ag amddiffyn a diogelu plant
- polisi ac ymarfer yn ymwneud â throsglwyddo cofnodion pan fydd dysgwr yn newid lleoliad
- polisi ar ddiogelwch TG/cadw papurau
- cofnodion cyfarfodydd Llywodraethwyr sy'n trafod materion diogelu
- archwiliad y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd
- dadansoddiad o unrhyw gwynion ac ymateb y lleoliad

.

DRAFT

Adran 5

PA MOR EFFEITHIOL YW'CH GWAITH GYDAG ERAILL I DDIOGELU PLANT/DYSGWYR?

Ffynonellau tystiolaeth:

- cofnodion atgyfeirio i asiantaethau allanol
- cofnodion cyfarfodydd amlasiantaethol a fynychwyd gan yr uwch swyddog dynodedig neu aelodau staff eraill
- cofnodion yn ymwneud â rhannu gwybodaeth
- ansawdd ffeiliau a chofnodion diogelu/amddiffyn plant yn ymwneud â dysgwyr agored i niwed (e.e. cyfoes; hygyrch; cywir)
- enghreifftiau o wersi gan Raglen Graidd Cyswllt Ysgolion Cymru Gyfan ac effaith y gwersi
- gweithgareddau yn ystod wythnos wrthfwlio ac effaith y gweithgareddau

DRAFT

Polisïau

Mae'n debygol y bydd gan yr ysgol neu'r coleg bolisïau amrywiol sy'n berthnasol i'r dull o ddiogelu dysgwyr, a gall pob un o'r polisïau hyn helpu i ddarparu tystiolaeth ar gyfer yr adnodd gwerthuso. Gallant gynnwys y canlynol:

- Gwrth-fwlio
- Diogelwch ar-lein
- Ymddygiad
- Defnyddio amser allan o'r ystafell ddosbarth/ataliaeth gorfforol
- Teithio i'r ysgol ac oddi yno
- Presenoldeb
- Cynhwysiant/AAA/ADY
- Diwallu anghenion plant â chyflyrau meddygol
- Iechyd a diogelwch
- Cynllun Cydraddoldeb yr Ysgol
- Recriwtio mwy diogel
- Ymddygiad proffesiynol/Protocolau cyfathrebu ar gyfer staff
- Ymdrin â honiadau o gam-drin proffesiynol
- Chwythu'r chwiban

DRAFT

Archwiliad Diogelu

Crynodeb

Dylai cwblhau'r crynodeb hwn fod yn gam olaf y broses asesu

Adran 1	**COCH (angen gweithredu)**	**OREN (angen rhywfaint o**	**GWYRDD (dim angen**

		weithredu)	gweithredu)
PA MOR DDIOGEL YW'R LLEOLIAD?			
Adran 2	**COCH (angen gweithredu)**	**OREN (angen rhywfaint o weithredu)**	**GWYRDD (dim angen gweithredu)**
PA MOR EFFEITHIOL YW'CH PROSES O DROSGLWYDDO GWYBODAETH AM FATERION A PHOLISÏAU DIOGELU?			
Adran 3	**COCH (angen gweithredu)**	**OREN (angen rhywfaint o weithredu)**	**GWYRDD (dim angen gweithredu)**
PA MOR EFFEITHIOL YW'CH DULL DIOGELU?			
Adran 4	**COCH (angen gweithredu)**	**OREN (angen rhywfaint o weithredu)**	**GWYRDD (dim angen gweithredu)**
PA MOR GADARN YW'CH ARFERION DIOGELU?			

Adran 5	COCH (angen gweithredu)	OREN (angen rhywfaint o weithredu)	GWYRDD (dim angen gweithredu)
PA MOR EFFEITHIOL YW'CH GWAITH GYDAG ERAILL I DDIOGELU PLANT/DYSGWYR?			
Crynodeb o gamau gweithredu	**Blaenoriaeth 1**	**Blaenoriaeth 2**	**Blaenoriaeth 3**
Adran 1: gwneud y lleoliad yn ddiogel			
Adran 2: gwella sut rydym yn trosglwyddo gwybodaeth am ddiogelu			
Adran 3: datblygu ein dull diogelu			

DRAFT

Adran 4: gweithio'n well i ddiogelu dysgwyr			
Adran 5: gweithio'n well gydag eraill			

DRAFT

ADRAN 1	**COCH (angen gweithredu)**	**OREN (angen rhywfaint o weithredu)**	**GWYRDD (dim angen gweithredu)**
PA MOR DDIOGEL YW'R LLEOLIAD?			
	X – Mae angen gweithredu yn y maes hwn	***Mae angen rhagor o dystiolaeth i ateb***	***✓- Fel yr amlygir gan ein tystiolaeth***

		y cwestiwn	
A yw dysgwyr yn teimlo’n ddiogel yn y lleoliad addysg?			
A ydych chi’n gwrando ar bryderon diogelwch dysgwyr ac yn gweithredu arnynt yn effeithiol?			
A yw rhieni/gofalwyr yn hyderus am ddiogelwch yn y lleoliad hwn?			
A oes mesurau diogelwch ar y safle, gan gynnwys mannau mynediad a gadael diogel, sy’n eich helpu i deimlo’n ddiogel?			
A oes mesurau da ar waith i sicrhau camau diogelu effeithiol ar gyfer gweithgareddau allgyrsiol neu ddarpariaeth oddi ar y safle?			
A yw hunaniaeth pob ymwelydd yn cael ei gwirio, ac a yw ymwelwyr yn llofnodi wrth gyrraedd a gadael?			
A yw ymwelwyr yn ymwybodol o’ch ymrwymiad i ddiogelu?			
Camau gweithredu: beth sydd angen ei newid?			

DRAFT

ADRAN 2	**COCH (angen gweithredu)**	**OREN (angen rhywfaint o weithredu)**	**GWYRDD (dim angen gweithredu)**
PA MOR EFFEITHIOL YW'CH PROSES O DROSGLWYDDO GWYBODAETH AM FATERION A PHOLISÏAU DIOGELU?			
	X – Mae angen gweithredu yn y maes hwn	***Mae angen rhagor o dystiolaeth i ateb y cwestiwn***	***✓- Fel yr amlygir gan ein tystiolaeth***
A yw'ch polisïau diogelu ac amddiffyn plant yn cael eu diweddaru bob blwyddyn?			
Ydych chi'n adolygu bob blwyddyn i ba raddau y mae'ch polisïau a gweithdrefnau diogelu ac amddiffyn plant yn gweithio?			
A yw pawb (dysgwyr, rhieni, staff asiantaeth, staff cymorth, llywodraethwyr) wedi derbyn gwybodaeth am gynnwys y polisi?			
A yw'r polisïau yn nodi sut mae staff yn gallu helpu i gryfhau prosesau diogelu ac atal camdriniaeth ac esgeulustod trwy ddarparu cymorth addysgu a bugeiliol?			
A yw'r tîm uwch-reolwyr yn rhoi blaenoriaeth i faterion diogelu?			
A yw diogelu yn eitem reolaidd mewn cyfarfodydd staff?			

DRAFT

A yw diogelu yn eitem reolaidd mewn cyfarfodydd cynghorau myfyrwyr?			
A yw'ch cylchlythyr yn cyfeirio'n rheolaidd at ddiogelu?			
A ydych chi'n hyderus bod pawb yn ymwybodol o'r cyfrifoldebau amddiffyn a diogelu plant sy'n berthnasol iddynt fel rhan o'r ddogfen *Cadw dysgwyr yn ddiogel?*			
A yw polisïau ac arferion diogelu ar gael yn hwylus ac yn cael eu hesbonio ar eich gwefan mewn ffordd hawdd ei defnyddio?			
Camau gweithredu: beth sydd angen ei newid?			

DRAFT

ADRAN 3	**COCH (angen gweithredu)**	**OREN (angen rhywfaint o**	**GWYRDD (dim angen**

		weithredu)	gweithredu)
PA MOR EFFEITHIOL YW'CH DULL DIOGELU?			
	X – Mae angen gweithredu yn y maes hwn	***Mae angen rhagor o dystiolaeth i ateb y cwestiwn***	***✓- Fel yr amlygir gan ein tystiolaeth***
A ydych chi'n hyderus eich bod yn mynd ati'n effeithiol i nodi a chofnodi pryderon diogelu, ac yn gweithredu arnynt wedyn?			
A ydych chi'n hapus â lefel y cymorth bugeiliol a'r cymorth ychwanegol sydd ar gael i ddysgwyr, gan gynnwys unrhyw unigolion sydd mewn perygl penodol neu'n agored i niwed?			
A ydych chi'n hyderus bod digon o gymorth ar gael yn y lleoliad ar gyfer dysgwyr sydd wedi dioddef camdriniaeth, esgeulustod neu fathau eraill o niwed?			
A yw'r holl staff yn gwybod am y gweithdrefnau ar gyfer rhoi gwybod am absenoldeb neu wahardd dysgwr sy'n derbyn gofal, sydd ar y gofrestr amddiffyn plant neu sydd mewn perygl o bosibl?			
A ydych chi'n fodlon bod y cwricwlwm yn darparu digon o wybodaeth i ddysgwyr am faterion diogelu?			
A oes gennych chi bolisi gwrthfwlio sy'n cydymffurfio â Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn a Deddf			

DRAFT

Cydraddoldeb 2010?			
A oes gennych chi bolisïau sy'n nodi sut i fynd i'r afael â'r problemau gwahanol sy'n gallu wynebu dysgwyr?			
A oes gennych chi bolisi yn ymwneud â defnyddio ffotograffiaeth a fideos? A ydych chi'n gofyn am ganiatâd rhieni ac yn gweithredu yn unol â hynny? A yw delweddau'n cael eu defnyddio a'u storio yn unol â chyngor ar ddiogelu?			
A yw materion diogelu wedi'u cynnwys mewn polisïau ac arferion sy'n cefnogi presenoldeb ac ymddygiad?			
A ydych chi'n hyderus am eich prosesau ar gyfer mynd i'r afael â chamdriniaeth, rhagfarn, gwahaniaethu ac aflonyddu?			
A ydych chi'n hyderus bod eich dull ymyrraeth gorfforol ac atal yn briodol? A yw wedi'i adlewyrchu yn eich polisi ymddygiad neu mewn polisi ar wahân?			
Camau gweithredu: beth sydd angen ei newid?			

DRAFT

ADRAN 4	**COCH (angen gweithredu)**	**OREN (angen rhywfaint o weithredu)**	**GWYRDD (dim angen gweithredu)**
PA MOR GADARN YW'CH ARFERION DIOGELU?			

	X – Mae angen gweithredu yn y maes hwn	***Mae angen rhagor o dystiolaeth i ateb y cwestiwn***	***✓- Fel yr amlygir gan ein tystiolaeth***
A oes gennych chi uwch swyddog dynodedig, a dirprwy, sy'n gyfrifol am amddiffyn plant?			
A yw staff/dysgwyr/rhieni/gofalwyr ac asiantaethau allanol yn gwybod pwy yw'r unigolion hyn? (e.e. a ydynt wedi'u henwi ar eich gwefan?)			
A ydych chi'n hyderus bod lleisiau pob plentyn/dysgwr yn cael eu clywed? (Tystiolaeth yn ymwneud ag unigolion tawel ac ati)			
A yw'r holl staff yn gwybod beth i'w wneud yn dilyn datgeliad amddiffyn plant, gan gynnwys sut i roi gwybod amdano, ei gofnodi a'i fonitro?			
A fyddai'r holl staff yn gwybod beth i'w wneud pe bai pryder yn cael ei fynegi am gydweithiwr, gan gynnwys y pennaeth?			
A yw'r holl staff a gwirfoddolwyr wedi cael hyfforddiant amddiffyn plant i'w helpu i adnabod arwyddion o gamdriniaeth? A ydynt yn gwybod sut i roi gwybod am bryderon yn ymwneud â chamdriniaeth yn y lleoliad dysgu, y cartref, neu mewn lleoliadau eraill? A oes hyfforddiant diweddaru'n cael ei ddarparu yn rheolaidd yn unol â'ch polisi?			

DRAFT

A yw'r uwch swyddog dynodedig a'r Llywodraethwr/Llywodraethwyr perthnasol wedi cael hyfforddiant diogelu yn ystod y 36 mis diwethaf?			
A oes trefniadau digonol ar waith ar gyfer staff a gwirfoddolwyr sy'n absennol yn ystod hyfforddiant?			
A yw staff dros dro, staff peripatetig a staff asiantaethau yn ymwybodol o weithdrefnau diogelu/amddiffyn plant y lleoliad?			
A oes cofrestr ganolog ar gael sy'n cofnodi'r hyfforddiant diogelu y mae pobl aelod o staff wedi'i gwblhau, gan gynnwys asesiad o effeithiolrwydd ac effaith gyda diweddariadau priodol?			
A yw pryderon diogelu yn cael eu rhannu'n ddiogel â'r uwch swyddog dynodedig?			
A yw cofnodion yn cael eu storio'n ddiogel ar sail mynediad cyfyngedig sy'n diogelu cyfrinachedd?			
I ba raddau y mae staff yn deall eu rolau a'u cyfrifoldebau i gadw atgyfeiriadau yn gyfrinachol?			
A yw'r holl staff yn gwybod sut i drafod pryder neu broblem yn ymwneud â diogelu â dysgwr?			
A yw'r holl staff (gan gynnwys staff dros dro a gwirfoddolwyr nad ydynt yn cael eu goruchwylio) yn cael gwiriadau gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd? A yw'r gwiriadau'n cael eu diweddaru yn unol â'ch polisi?			
A oes cofnod yn nodi bod gan bob aelod o staff a benodwyd ar ôl 2002 wiriad Swyddfa Cofnodion Troseddol/ y Gwasanaeth Datgelu			

DRAFT

a Gwahardd ar lefel briodol?			
A ydych chi'n hyderus bod gan Lywodraethwyr ddigon o wybodaeth i gwestiynu a herio darpariaeth ddiogelu yn yr ysgol?			
Camau gweithredu: beth sydd angen ei newid?			

DRAFT

ADRAN 5	**COCH (angen gweithredu)**	**OREN (angen rhywfaint o weithredu)**	**GWYRDD (dim angen gweithredu)**
PA MOR EFFEITHIOL YW'CH GWAITH GYDAG ERAILL I DDIOGELU PLANT/DYSGWYR?			
	X – Mae angen gweithredu yn y maes hwn	***Mae angen rhagor o dystiolaeth i ateb***	***✓- Fel yr amlygir gan ein tystiolaeth***

		y cwestiwn	
A ydych chi’n rhoi gwybod i rieni/gofalwyr a dysgwyr am y cymorth sydd ar gael yn eich lleoliad a thrwy wasanaethau neu gysylltiadau cymunedol eraill?			
A yw rhieni/gofalwyr a dysgwyr wedi cael gwybod am angen y lleoliad i rannu gwybodaeth ag asiantaethau eraill os oes angen?			
A ydych chi’n gweithio gydag asiantaethau allanol i ddatblygu ymwybyddiaeth dysgwyr o faterion diogelu?			
A yw staff perthnasol wedi cael hyfforddiant ar weithio gydag asiantaethau eraill yn unol â’ch polisi?			
A ydych chi’n hyderus bod eich lleoliad yn gweithio’n effeithiol gydag asiantaethau eraill i fynd i’r afael â phryderon amddiffyn plant?			
Camau gweithredu: beth sydd angen ei newid?			

DRAFT

DRAFT